

האוצר

פנינים יקרים
מפרד"ס התורה
על סדר פרשיות השבוע

מקץ

מאוצר שיחותיו ומאמריו
של הרה"ג מו"ר המקובל
רבי בניהו ושישכר שמואלו שליט"א

התשפ"ג

כל הזכויות שמורות
למכון "בני יששכר"
שע"י ישיבת המקובלים "נהר שלום" תכב"ץ

ניתן להשיג את הספר בישיבתנו הקדושה

רחוב שילה 6 י-ם

02-6249000

או בחנויות הספרים,

הפצה ראשית

"סגולה"

02-6443300

ניתן לשלוח הארות והערות

למכון "בני יששכר"

באמייל: m6222560@gmail.com

לזכר עולם יהיה צדיק

לעילוי נשמת

מורנו ורבנו

שר התורה ועמוד ההוראה

גאון ישראל ותפארתו

הרועה הנאמן פוסק הדור

ראש ממשלת התורה

מרן הראשל"צ הגאון כמוהר"ר

עובדיה יוסף

זצוקלה"ה זיע"א

נפטר ג' בחשון התשע"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

אשת חיל מי ימצא

לעילוי נשמתה
הטהורה
של מרת אמנו
הרבנית הצדקנית
מזכת הרבים

מרת **שולמית רחל**

שמואלו

בת **מזל ע"ה**

נלב"ע ביום ז"ך אלול ה'תשע"ט

ת.ג.צ.ב.ה.

בית להשיג

האוצר

פנינים יקרים
מפרד"ס התורה
על סדר פרשות השבוע

שמות א

מאוצר שיחותיו ומאמרו
של הרה"ג מו"ד המקובל
דני בנוהו ושישבר שמואל'י שליט"א

בקהוב
חלק ב'

הפצה ראשית 'סגולה' 00-33-644-02

הלכות חנוכה

איסור הנאה מהנרות

- א.** אסור להשתמש לאור נרות החנוכה, אפילו תשמיש עראי, כגון לבדוק מעות או למנותן לאורם. ואפילו תשמיש של קדושה, כגון ללמוד לאור נרות חנוכה אסור וא. ולפי הסוד אם נהנה מאורה גורם פגם גדול, שיתאחזו החיצונים באור העליון כנז' בדברי רבנו האר"י ז"ל וב.
- ב.** נוהגים להדליק נר נוסף הנקרא שמש, כדי שאם יבואו להשתמש מאור החנוכה, יהיה זה לאור השמש וגו', ויש מחמירין גם בנר הנוסף שלא להשתמש לאורו ודו.

סדר ההדלקה בערב שבת ובמוצאי שבת

- א.** בערב שבת קודש, מדליקים נרות חנוכה תחילה ואחר כך נר שבת, ולכן תמתין האשה שלא תדליק נר שבת

עיונים והארות

קדושה, כגון ללמוד לאורה, אסור, ויש מי שמתיר בתשמיש של קדושה. ופסקו הכה"ח (ס"ק ל"ב) ומו"ר מופת הדור בחזו"ע (שם הלכה י') שגם לתשמיש קדושה, אסור, כסתם מרן.

ומ"כ אם כבה החשמל בבית ורוצה ללכת בביתו ממקום למקום וצריך כדי שלא ישל, אינו צריך לאטום עיניו, שאין זה תורת שימוש לאורה, כ"פ מו"ר בספר "חזון עובדיה" (שם הערה יד) בשם מהריק"ש, וכן פסק מועד לכל חי (סי' כז אות טל), וכן פסק במשנה ברורה (סי' תרעג ס"ק יא).

וה"ח שאין להשתמש לאור נרות חנוכה של בית הכנסת ואפ"ל לצורך מצוה כמו להתפלל ערבית. (פמ"ג ס' תרעה ס"ק ב)

ב. והטעם הוא, מפני כח האור העליון היורד למטה למקום המלכות, אשר שם מצויים החיצונים ואנו חוששים שלא יתאחזו החיצונים באור העליון. ובזמן שהתחוננים לא משתמשים לאורה, גם החיצונים אין להם רשות להשתמש ולינק מאור הקדושה. והטור ברקת כתב, כי נרות חנוכה, אורם יורד לבריאה ולכן יש שם יניקה ופגם, אבל השמש הוא ביצירה ולכן אין בו פגם ועדיין צריך להבין את עומק דבריו. בא"ח (שם הלכה יד). וכ"כ בספר קב הישר (פרק צו). וכשדולק אור החשמל אין חשש. ועי' בכף החיים (שם ס"ק לו).

ג. מרן השו"ע (סי' תרעג ס"א), ומקורו משבת (כא): ובשעת הסכנה מניחה על השולחן ודיו, אמר רבא צריך נר אחרת להשתמש לאורה. וכן כתב הפרי חדש דחוששין מכיון שמדליקין בפנים אולי ישתמשו מנרות של חנוכה ולא אדעיתיהו.

ד. בבב איש חי (שם אות יד), הביא שיש מחמירין גם בנר הנוסף ואפשר כוונתו שלא להשתמש לאור השמש שאז שמתקרב נראה שמשמש גם לאור הנרות, וכמ"ש המג"א (ס"ק ד), או שכוונת הבא"ח לספר קב הישר (שם) שהחמיר וכתב שיש בשמש ג"כ קדושה.

א. בנמ' שבת (כא): מאי טעמא דרב קסבר כבתה אין זקוק לה ואסור להשתמש לאורה. ובסמוך (כב). אמר רב יהודה אמר רב אסי אמר רב, אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה.

והטעם דאסור להשתמש לאורה - פרש"י (שם כא): שיהא ניכר שהוא נר מצוה לפרסם הנס. והר"ן (ט. ד"ה הלכות חנוכה) פירש, שכיון שתקנו ההדלקה זכר לנס שנעשה במנורה עשאוה כמנורה שאין משתמשים בה כלל.

ונחלקו בראשונים באיזה תשמיש איירי:

דעת הר"ן (שם) והרמב"ם (פ"ד מהלכות חנוכה ה"ו) שכל תשמיש אסור בין תשמיש של חול ובין תשמיש של מצוה ומה דאיתא בגמ' להרצות מעות לאו לאפוקי תשמיש מצוה שמוותר אלא ללמדך שאפ"ל תשמיש קל אסור.

דעת בעל העיטור (הלכות חנוכה קטו): והרז"ה (המאור שם) דדוקא תשמיש של חול אסור כיון שהוא בזיון לנרות אבל תשמיש מצוה חשיב כבוד ושרי. והאחרונים נחלקו בדעתם, הט"ז סובר דאף לדעה זו מותר דוקא דרך עראי אבל דרך קבע אסור. אבל והא"ר והחמד משה כתבו, שתשמיש קדושה מותר אפ"ל דרך קבע (וכתב הביאור הלכה ד"ה ויש. דלפ"ז לדעה ראשונה שאוסרת תשמיש קדושה היינו דווקא בדרך קבע אבל בדרך עראי מותר, ולכן אפשר להקל בלימוד דרך עראי כשאין מקרב ידיו לנר, וכן פסק מו"ר מופת הדור בחזו"ע בהל' שמנים ופתילות הכשרים לחנוכה הלכה י' הערה י"ד).

דעת הרא"ש (סי' ו') שבין תשמיש של מצוה ובין תשמיש חול אסור, וכ"ז בתשמיש קבוע אבל בתשמיש עראי שאינו של גנאי דהיינו שאינו צריך שידיה יהיו סמוכות לנר מותר.

להלכה כתב השו"ע (סי' תרעג זע"א א) וז"ל: לפי שאסור להשתמש בנר חנוכה בין בשבת בין בחול, ואפ"ל לבדוק מעות או למנותן לאורה אסור, אפ"ל תשמיש של

- עד שידליק הבעל נר חנוכה והו, ויש טעם בדבר גם על פי הסוד וו. אמנם אם השבת היא בליל שביעי או שמיני, שיש נרות הרבה והאשה רוצה למהר מחמת הזמן אז תוכל להדליק נר שבת אחר שהדליק הבעל נר אחד בלבד וזו.
- ב.** בליל שבת צריך להזהר לתת הנרות במקום מתאים, באופן שלא תכבה אותם הרוח בליל שבת בעת פתיחת וסגירת הדלת וחו.
- ג.** במוצאי שבת, בבית הכנסת מדליקין נרות חנוכה ואחר כך מבדילין על הכוס. אמנם בבית, קודם יבדיל על הכוס ואחר כך ידליק נרות חנוכה וטו.

עיונים והארות

לא מדברי הרב אלא מזולתו ואחרים הם שהכניסו את הדברים האלו בשער הכוונות ובע"ח.

ובתב הרב ש"ש שכל סבת הענין שמדליקים קודם נרות חנוכה ואח"כ נרות שבת הוא ע"פ הפשט ולא על פי הסוד. אמנם לאחר נשיקות ידיו ורגליו של מו"ר בעל הש"ש יש לנו בזה מה להשיב שהרי ידוע כי כאשר מתקנים בבחינת הימים ממילא נתקן בחי' הזמנים, וכן כאשר אנו עוסקים בבחי' הזמנים, ניתקנת בחי' הימים מאליה כידוע לעובדי ה' בכוונה, א"כ ג"כ כאן, אם נעלה אותה ע"י נרות שבת קודש, אפ"ל שהוא דבחינת הימים, אך גם בחי' הזמנים תעלה עמה, וא"כ כל דברי הרב יבואו על נכון. ועיין בספר שמחת כהן שתיריך קושית הש"ש והוכיח שיש בזה טעם גם ע"פ הסוד, ע"כ. וכן בקושיתו הראשונה שנה שבת אינו עולה עד הכתר אבל בודאי שיש עליה גדולה לנוק' בערב שבת ע"י מצוות הדלקת הנרות כידוע ועולה אל הז"א יותר מאשר בחנוכה והיה זה שלום, וכן כתב הרב "טור ברכת" שלפי הסוד צריך להדליק קודם נרות חנוכה ואח"כ נר שבת. וכתב ג"כ שאפשר אם לא יעשה כן תהיה ברכתו לבטלה. וכן כתב בספ"ק בא"ח (פר' וישב אות כ), שלפי הסוד צריך להדליק נר חנוכה קודם נר שבת, וא"כ מהיות טוב עדיף שידליק נר חנוכה קודם שאשתו מדלקת נר שבת, וכמו שהבאנו מכל הפוסקים הנ"ל הן לפי הפשט והן לפי הסוד וכפסק מו"ז ל בב"י ובשו"ע.

ז. בא"ח (שם).

ה. טור שו"ע (סי' תר"ף סעי' א) בליל שבת צריך ליתן שום דבר לחוץ בין הנרות לפתח בשביל הרוח שלא יכבה הנרות כשפותח הדלת. וכתב הפרי חדש שאף בחול צריך להזהר בזה דהא אם כבתה אין זקוק לה דוקא בדיעבד. וכן כתב המשנה ברורה (שם ס"ק א) רק שבשבת צריך שמירה יתירה.

ואם כבו הנרות בערב שבת מבעוד יום אינו זקוק להדליקם אבל נכון להחמיר ולהדליקם שנית בלא ברכה. ואם כבר קיבל שבת וכבו הנרות מבעוד יום מותר לומר לחברו להדליקם, משנה ברורה (שם ס"ק כז).

ט. שו"ע (סי' תרפ"א סעי' ב) מדליקין נר חנוכה בבהכ"ס קודם הבדלה. ומביאו בבית יוסף בשם ספר "תרומת הדשן" (סעי' ס) שמדליקין נרות חנוכה בבית הכנסת קודם הבדלה כדי לאחר אפוקי יומא. והרד"ק כתב שיש מדליקין אותה אחר שמבדילין על הכוס ואח"כ יאמרו יפתח ה' לך וכו'. עכ"ל. ופסק בשו"ע כתורות הדשן. וכן פסקו שאר האחרונים. וכן המנהג, כף החיים (ס"ק ב). וכן כתב המשנה ברורה (ס"ק ג).

ובתב הלבוש שם שבבית מבדיל תחילה ואח"כ מדליק שאין שייך כאן אחורי אפוקי יומא כיון שכבר הבדילו בבית הכנסת. וכן כתב הברכי יוסף במחבר"ר. וכן כתב מו"ר הרב בן איש

ה. הטור (סי' תרעט) בשם הבה"ג נר של שבת וחנוכה מדליק של חנוכה ברישא שאם מדליק של שבת ברישא איתסר ליה לאדלוקי של חנוכה דהא קבליה לשבת, והתוס' כתבו שאין הקבלה תלויה בהדלקה ולכן יכול להדליק של שבת תחילה ואח"כ של חנוכה, כל זמן שלא קבלו שבת. והר"ן (פרק ב' דשבת) הביא מה שכתב הרמב"ן שמשמע שמקדימים נר ביתו לשל חנוכה, שכל התדיר והמשובח מחבירו קודם לחבירו. וכן כתב הרשב"א בתשובותיו (סי' א), להדליק נר שבת תחילה דתדיר קודם. ומרן הב"י (סי' תרעט) כתב, ולענין מעשה נראה לי שמדליק של חנוכה תחילה דאף לדברי החולקים על הבעל הלכות גדולות, אם רוצה להדליק של חנוכה תחילה רשאי. וכן פסק בשו"ע שאף בערב שבת מדליקין נר חנוכה תחילה ואח"כ נר שבת. וכן כתב הברכי יוסף שהעיקר הוא כמו שפסק מרן לצאת ידי חובת כל הדעות. וכן הסכים הרדב"ז (סוף סי' תשנז) והאריך בזה עי"ש. וכן כתב בספר בגדי ישע דאין לזוז מפסק השו"ע. ואם טעה האיש והדליק נר של שבת תחילה ולא קיבל עליו שבת במחשבתו יכול להדליק אח"כ נר חנוכה, כיון שרוב הפוסקים סוברים דהדלקת נר שבת אינה קבלת שבת. אבל אם האשה הדליקה נר שבת תחילה יש בזה מחלוקת אם האשה מקבלת שבת בהדלקתה אם לאו. לכן לפי מנהג אחינו האשכנזים שהאשה מקבלת שבת בהדלקתה, לכן לא תוכל היא בעצמה להדליק נרות חנוכה, אלא תעשה שליח ואחר ידליק עבורה. אבל לספרדים, שהאשה לא מקבלת שבת בהדלקת הנרות, תוכל היא בעצמה להדליק נרות חנוכה אח"כ. ועיין ע"ז למו"ר מופת הדור בשו"ת "יביע אומר" (ח"ב סי' טז), יחווה דעת (ח"ב סימן לג). אמנם הרב כף החיים (שם ס"ק ד) כתב, שגם לספרדים אינה יכולה להדליק אלא אחר ידליק והיא תברך שעשה נסים.

ז. כתב המהר"ח בפע"ח (דף קט) וז"ל, לכך ראוי להדליק בערב שבת נר חנוכה קודם שידליק נר שבת, כי ראוי להעלותה מעט מעט מלמטה למעלה ממדרגה למדרגה. אבל אם הדליק של שבת קודם, שכבר עלתה למעלה עד הראש, איך ידליק של חנוכה ויחזור ויורידה למטה לנה"ח עכ"ל. וכן כתב בשעה"כ (דף קט), כי ע"י נר שבת עולה הנוק' אל כתר דז"א. וע"י נר חנוכה יורדים כל בחי' אל הנוק' למטה במקומה, ואם ידליק של שבת קודם, שכבר עלתה, מה תועלת בנר חנוכה. אבל צריך לעשות לה הכנה בנר חנוכה בהדלקת נרות חנוכה וירדו בה האורות, ואח"כ תעלה בנר שבת ע"כ. ועיין להרב ששון בכר פריסאדו זצוק"ל בספרו "שמן ששון" ששאל, והרי לא מצינו בספר נהר שלום להרש"ש זיע"א שבשבת עולה עד הכתר שלו, ואפ"י שעולה אח"כ במוסף לכתר מ"מ עדיין עתה בעת הדלקת נרות שבת לא עלתה לכתר. ועוד מה ענין הדלקת נר חנוכה עם נר שבת הרי נרות חנוכה הם בזו"ן דבחינת הזמנים, ונרות שבת בזו"ן דבחינת הימים, ומה ענין שמיטה אצל הר סיני, ולאור קושיות אלו כתב הרב ששון שדורש זה הוא

ד. אין לברך ברכת מאורי האש על נרות חנוכה [י]. ומיהו אחר שעבר זמן מצותו יש להקל בזה [יא].

מאמרי הזוה"ק

וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנַתִּים יָמִים וּפְרָעָה חָלַם וְהִנֵּה עֹמֵד עַל הַיָּאָר

מקץ קצ"ד ע"א

וַיְהִי מִקֵּץ וְגו', וְאִי רַבִּי חִזְקִיָּה פָתַח לפרש שלכל הדברים יש קץ וקצבה וא"כ גם לצרותיו של יוסף היה קץ וסוף **וְאָמַר, (קהלת א) לְכָל זְמַן וְעַת לְכָל חֶפֶץ תַּחַת הַשָּׁמַיִם. תָּא חַוִּי, בֵּא וְרֵא הַ כָּל מַה דְּעֵבֵר קוֹדֶשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְתַתָּא, לְכָלֵּא שְׂוִי וּמְנָא וּזְמַן קָצוֹב.** כל מה שעשה

עיונים והארות

איכא חסרון בהדלקה שנעשה לשם מתים. ומהיכי תיתי דלגבי בורא מאורי האש בעינן שתהיה ההדלקה עצמה ראויה להנאה, באופן שאינו על צד השלילי כמו לע"ז וכדו'. ועוד יש לעיין, שהרי י"א שבזמן הזה שרגל מן השוק אינה כלה אחרי חצי שעה, אלא מאוחר בלילה, יש מצוה בהדלקת הנרות גם אחרי חצי שעה ואין ליהנות לאורם, עכ"פ משום שהקצה אותם מתחילה להידור מצוה יותר מחצי שעה, ואף דלא קיי"ל הכי, מ"מ שמא יש לחוש לסברא זו ולא לברך מאורי האש. וראה בילקוט יוסף חנוכה מהדורת תשע"ג, עמוד תקסא.

ולבאורה יש להקל בזה, גם בתוך חצי שעה, כיון שכהיום פשט המנהג להדליק נר השמש, שהרי יכול לברך על נר השמש. ודוחק לומר שכיון שנו השמש הודלק לשם חנוכה, כדי שאם יהנה לאור הנרות, יהא זה לאור השמש, לכן נחשב נר של כבוד וכדו', דהא כל עיקרו הוא בשביל להשתמש לאורו. [אלא דיל"ע אם אינו מקרב ידו ממש לנר השמש, ואלא רצה לברך מרחוק, האם יכול, או"ד כיון שרוב הנרות הם נרות חנוכה שאין מברכים על אורם, כשעוד מרחוק, נחשב שנאות לאורם של רוב הנרות. וצ"ע].

א. ויהי מקץ שנתיים ימים. הגאון חיד"א ע"ה כותב שכבר כאן מרומז כמה זמן ישתעבדו עם ישראל במצרים כי **מִקֵּץ שְׁנַתִּים** אותיות ק"ץ מת' שני"ם ופ'י היות ויוסף הצדיק סבל עשר שנים ויותר י"ב שנים בבור במצרים לכן כבר ירד משעבוד מצרים שהיה צריך להיות 400 שנה קץ שנים ונשאר רד"ו שנה, וזה שרמו יעקב רד"ו שמה ושברו לנו משם וכו' ויובן גם מה שכתבו המפרשים שסיבת הגלות היא על עקידת יצחק שנעקד ע"ג המזבח, וכן על מכירת יוסף לכן ישבו רד"ו שנה עשרים שנה לכל שבט על מכירת יוסף ועשר שנים על עקידת יצחק הרי רד"ו ויוסף ישב לבדו עשר שנים על עקידת יצחק.

ב. ובענין חנוכה יש גם רמז לקץ ופירושו כל מקום שכתוב ויהי אינו אלא לשון צער וכידוע כמ"ש הזוה"ק לכל צער יש קץ וז"ש ויהי כלומר אם האדם בצער מקץ שנתיים איך וכיצד ישים

חי (שם אות כא) שזו הדרך הנכונה יותר. ועיין בספר הקדוש "מאור ושמש" בפרשת מקץ בד"ה וישא עיניו שכתב שע"פ הסוד יש טעם להבדיל בבית תחילה ואח"כ להדליק נרות חנוכה והוא ע"פ מה ששמע מהרב הקדוש החוזה מלובלין שאמר שהיאך ידליק נרות חנוכה תחילה קודם ההבדלה. כי מאחר שעלתה בשבת לעלייה גדולה ורמה אין צורך בנר חנוכה להעלותה למקום שמעלים אותה בכל יום. אבל לאחר שעשה ההבדלה ואפשר שעתה הלכה לה קדושת שבת ואז מן הצורך להעלותה ע"י נר חנוכה, ולכן בתחילה נעשה ההבדלה ואח"כ נדליק החנוכה.

י. כן הוא בירושלמי: "אין מברכין על הנר של מצוה, מאי מצוה, אר"י אמר שמואל כגון נר של חנוכה במוצאי שבת אין מברכין עליו". וכ"כ האור זרוע (ח"ב סי' שכח) שנו של מצוה כגון נר חנוכה, אין מבדילין עליו. וכ"כ הרוקח (סי' שנו), והריקאנטי (סי' שלו). ולשון הטור ושלחן ערוך (א"ח סי' תרפא): במוצ"ש אין מבדילים על נר חנוכה, כיון שאין נהנים לאורו, ואין מברכים על הנר עד שיאותו לאורו. וראה בחזון עובדיה (חנוכה עמ' קפח. ובמדרש שכל טוב (שמות פרק טז) איתא, אין מבדילין על נר חנוכה לברך. בורא מאורי האש, משום דמבטל לה ממצוותה, דמחזי דלהבדלה מדליקה. ע"כ.

יא. כ"ב בילקו"י (שבת א-ד סי' רמח הלכה טז) וע"ע מ"ש בזה בשו"ת מנחת דוד (ח"ב סי' י'). וראה בילקוט יוסף מועדים (עמ' רלח) דבזה"ל שמדליקים בפנים, ואין לו נר אחר, יש להסתפק אם אפשר לברך בורא מאורי האש על נר חנוכה בשעה"ד. ובס' דברי צבי (סי' תרפא) מצדד לומר שאם אין לו נר אחר זולת נ"ה, יוכל לברך במ"ה על הנ"ח בזה"ל שמדליקין בפנים ונהנה ממנו. והניח בצ"ע. ע"ש. וראה מה שהעיר בזה בשו"ת יבי"א ח"ד (או"ח סי' כד אות ה).

ומה שכתבנו שאחרי שדלקו הנרות חצי שעה, מותר, כיון שיכול להשתמש לאורם. היה מקום עיון בזה, דדילמא אזלינן בתר התחלת הדלקתו, וכיון שהודלק לשם נר חנוכה, ולא להאיר להנאות, א"א לברך על זה. ונפ"מ גם בנר של מתים וכדו'. שחזר ונטלו לצורך אחר. אך החילוק פשוט דהתם

הקב"ה למטה בעוה"ז לכל הדברים שם זמן כמה יתקיימו ועד מתי יהיו וישלטו **זמן שני לנהורא ולחשוכא** זמן קצוב שם לאור ולחושך מתי ישלטו, ומפרש **זמנא שני לנהורא דשאר עמין, דאנון שלטין השתא על עלמא** זמן שם לאור ההצלחה של שאר אומות העולם שהם שולטים עתה על העולם. **וזמנא שני לחשוכא, דאיהו גלותא דישראל תחות שלטנותא דלהון** וזמן שם לחושך שהוא גלותם של ישראל שהם תחת השלטון של אומות העולם. **וזמנא שני קודשא בריה הוא לכלא**, זמן וקצבה שם הקב"ה לכל דבר בעולם. אומנם בעולמות העליונים שום דבר אינו תלוי בזמן. אלא כל מה שנעשה שם קיים ומתמיד לעולם כי שם למעלה יש אחדות גמורה בכל הדברים **בגין כך בשביל כך כתוב לכל זמן ועת לכל חפין. מאי ועת לכל חפין. זמנא ועדן הוא לכלא** כל דבר יבא בזמנו ואם יתמהמה חכה לו כי בא יבא. ושואל מה מוסיף בזה, ומתרץ כי יש עת וזמן לכל דבר כמה יעמוד ויתמיד, **לכל התוא רעותא דאשתבח לתתא** דהיינו לכל אותו רצון שנמצא למטה בעוה"ז, כגון זה יהיה עשיר או ח"ו עני או כבוד וכו' יש לזה זמן קצוב כמה זמן יהיה עשיר וכו'. וכיון שהגיע אותו הזמן **ויהי מקץ שנתים ימים, פי' מספרא דתהוא קץ דחשך חמא פרעה בחלמיה** מצד אותו קץ של החושך והקליפות ראה פרעה בחלומו, **ומתפן ידע ואתגלי ליה התוא חלמא** [ב] ומשם ידע ונתגלה לו אותו חלום שעל ידו עלה יוסף לגדולה.

מקץ קצ"ד ע"ב

וישלח פרעה ויקרא את יוסף ויריצהו מן הבור וגו'. רפי אפא פתח ואמר, (תהלים קמז) **רוצה יהוה את יראיו את המיחלים לחסדו. כמה קודשא בריה הוא אתרעי בהו בצדיקיא** כמה רוצה וחפץ הקב"ה בצדיקים, **בגין דצדיקיא אנון עבדין (שלמא ועבדי) שלמא לעילא, ועבדי שלמא לתתא** בשביל שהצדיקים עושים שלום למעלה בעולמות העליונים ועושים שלום למטה בעוה"ז כלומר מתקנים את היסוד העליון והתחתון הנקרא שלום, **ואעלין בלה כבעלה** ומעלים ומביאים את הכלה שהיא השכינה לבעלה שהוא ז"א. **ובגין כך קודשא בריה הוא אתרעי בהו, באנון דרחלין ליה ועבדין רעותיה** ובשביל זה הקב"ה רוצה וחפץ בהם באותם שיראים אותו ועושים רצונו.

עיונים והארות

גאולתינו ופדות נפשנו לביאת משיח צדקנו לא נתמהמה אף לרגע יותר על הזמן אלא פתאום יבא המשיח ויריצו אותנו במהירות מן הבור לארצנו הקדושה בב"א. וכמ"ש הבא"ח ע"ה בשו"ב ה' שיבת ציון היינו כחולמים. פי' כאדם החולם חלום שבנה עיר ומושבות וכו' וכל זה החלום כרגע, כן כשיבא משיח צדקנו אין פלא על ההבטחות שהיו בימים ההם אלא הכל יעשה ברגע כמו חלום.

קץ לצער שלו אז **שנתיים** ר"ת שמאל נר הדליק ימין מזוזה, כי מצות נרות חנוכה ממתקים את הדינים כי ידוע שבברכה יש י"ג תיבות כנגד י"ג מכילן דרחמי ואז מתרבים החסדים והרחמים והדינים נמתקים וישפיעו עליו שפע טוב של בני חיי ומזוני, וא"כ נוכח לביאת המשיח כי **משיח** ר"ת מזוזה ימין שמאל חנוכה, ור"ת מדליקין שמנות ימי חנוכה.

ב. ובן יהיה לעתיד כמ"ש החפץ חיים ע"ה וז"ל: כשתגיע עת

**לְמִתְחַלְלִים לְחֶסֶדוֹ, מֵאֵן אֲנֹנִן מִנְחָלִים לְחֶסֶדוֹ. הָיוּ אִימָא אֲנֹנִן דְּמִשְׁתַּדְּלִי
 בְּאוֹרֵייתָא בְּלִילְיָא, וְאִשְׁתַּתְּפוּ בְּהַרְי שְׂכִינְתָא** ומפרש מי הם הוי אומר אותם
 המשתדלים בתורה בלילה ומשתתפים עם צער השכינה. **וְכַד אָתִי צַפְרָא, אֲנֹנִן מְחַכְאֵן לְחֶסֶדוֹ** וכאשר
 מגיע הבוקר הם מחכים ומצפים לחסדו. **וְהָא אוֹקְמוּה, בְּזִמְנָא דְּבַר נֶשׂ אִשְׁתַּדְּל בְּאוֹרֵייתָא
 בְּלִילְיָא, חוּטָא דְּחֶסֶד אֶתְמַשִּׁי עָלֶיהָ בִּימְמָא** וכבר פירשוהו חז"ל בזמן שהאדם משתדל ועוסק
 בתורה בלילה חוט של חסד נמשך עליו ביום. **בְּרַכְתִּיב, (תהלים מב) יוֹמָם יִצְוֶה יְהוָה חֶסֶדוֹ וּבְלַילָה
 שִׁירָה עִמִּי.** ומפרש **מֵאִי טַעְמָא יוֹמָם יִצְוֶה יְהוָה חֶסֶדוֹ, מִשּׁוּם דְּבְלַילָה שִׁירָה עִמִּי.**
 מדוע האדם זוכה שביום יצוה ה' חסדו לפי שבלילה עסק בתורה הקדושה שנקראת שירה **וּבְגִין כֶּךָ** ובשביל כך
רוֹצֶה יְהוָה אֶת יִרְאָיו בְּתִיב, וְלֹא בִירְאָיו בלשון ריצוי ופיוס כתוב שמשמעו שרוצה אותם ובחר
 בהם בסתם. **כְּמֵאן דְּרַעֵי פְרַעוֹתִיהָ לְאַחְרָא** אלא כמו שרוצה ברצונו להתחבר ולרצות איש אחר,
וְאֶתְרַעֵי לִיהָ לְאַתְפִּיסָא בְּהַרְיָה ומרוצה ממנו להתפייס עימו. **וּבְגִין כֶּךָ רוֹצֶה יְהוָה אֶת
 יִרְאָיו** ובשביל כך כתוב מלשון ריצוי ופיוס, **וְלֹא בִירְאָיו** סתם.

**בְּגוֹוֹנָא דָּא, יוֹסֵף הָוֶה עֲצִיב בְּעֲצִיבוֹ דְרוּחָא, בְּעֲצִיבוֹ דְלֵבָא, דְּהוּוּ אָסִיר
 תַּמָּן** כעין זה יוסף היה בעצבון בעצב רוח בעצב הלב על שהיה אסור שם בבית האסורים. **בִּיּוֹן דְּשִׁדְר
 פְּרַעָה בְּגִינְיָה** כיון ששלח פרעה בשבילו אחריו, **מַה בְּתִיב. וַיִּרְיִצְוֶהוּ** מה כתוב, ויריצוהו, מלשון ריצוי
 ופיוס, **אֶתְפִּיסוּ לִיהָ** שפייסו אותו על שנעצר שנים רבות על לא עול בכפו **וְאֶחָדְרוּ לִיהָ מְלִין דְּחַדְרוּתָא,
 מְלִין לְמַחְדֵי לֵבָא** והחזירו והשיבו לו עתה מלים של שמחה מלים שמשמחים את הלב, **בְּגִין דְּהוּוּ עֲצִיב
 מִן בִּירָא** בשביל שהיה עצוב משיבתו בבור כלומר הקב"ה רצה לפייס אותו על זה. **תָּא חַוִּי** בא וראה,
בְּקַדְמִיתָא נָפַל בְּבִירָא בתחילה נפל לבור, כמ"ש וישליכו אותו הבורה, **בְּבִירָא אֶסְתַּלַּק לְבָתָר
 מֵהַבּוֹר הַעֲלוּ אוֹתוֹ אַח"כ לַגְּדוּלָה, וְזוֹ הַשְּׂגָחָה עֲלִינָה, שְׂבַדְבַר שֶׁהַקַּב"ה הִכָּה אוֹתוֹ בּוֹ רִפָּא אוֹתוֹ.**

ח"א קצו ע"ב

וְתָא חַוִּי, בְּתִיב, וַיִּרְכַּב אוֹתוֹ בְּמִרְכַּבַּת הַמִּשְׁנָה. מֵאֵן מִרְכַּבַּת הַמִּשְׁנָה ובא
 וראה כתוב וירכב אותו במרכבת המשנה ושואל מי נקראת מרכבת המשנה. ומשיב **קְדָשָׁא בְּרִידָא הוּוּ
 עָבִיד לִיהָ לְצַדִּיק שְׁלִיטָא, בְּגִין דְּהָא מֵינִיה אֶתְזֹן עֲלֵמָא, וְאַצְטְרִיד לְאַתְוֹנָא**
 הקב"ה עשה את הצדיק שליט ומושל בעולם לפי שהרי ממנו ניוון העולם שהוא בחי' המלכות והמלכות צריכה להיות
 ניונת מהצדיק שהוא בחי' יסוד. **וְקְדָשָׁא בְּרִידָא הוּוּ אֵית לִיהָ רְתִיבָא עֲלָאָה, וְאֵית לִיהָ
 רְתִיבָא תַתָּאָה** והקב"ה יש לו מרכבה עליונה בסוד חגת"ם דז"א שהם מרכבה לאמא העליונה ויש לו מרכבה
 תחתונה שהיא בחי' המלכות מרכבה ליסוד. **רְתִיבָא תַתָּאָה אֵיהִי מִרְכַּבַּת הַמִּשְׁנָה** מרכבה תחתונה

של המלכות היא נקראת מרכבת המשנה אותיות משנה שהיא תורה שבע"פ מלכות פה תורה שבע"פ, ויִוֹסֵף צַדִּיק אֶקְרִי, וְלִיָּה אֶתְחַוֵּי לְמַהְוֵי רָכִיב עַל מְרֻכְבַּת הַמְּשֻׁנָּה אֲשֶׁר לִו, לְקַדְּשָׁא בְּרִיךְ הוּא ויוסף נקרא צדיק והוא ראוי להיות רוכב על מרכבת המשנה של הקב"ה. וְכִלְא אִיהוּ בְּרֻזָּא עֲלָאָה, לְמַהְוֵי בְּנוּנָא דְלַעִילָא והכל הוא בסוד עליון להיות כדוגמה של מעלה.

תָּא תְּוִי, וְיִקְרָאוּ לְפָנָיו אֲבָרְךָ, מֵאֵי אֲבָרְךָ. קְשִׁירוּ דְאֶתְקִשְׁר שְׂמִשָּׂא בְּסִיחָרָא בא וראה מש"כ ויקראו לפניו אברך מה פי' המילה אברך ומסביר שהיא לשון קשירה שקושר ומבריך מין במינו שקושר את בחי' השמש שהוא הזכר ז"א בירח שהיא בחי' המלכות ואז בא השפע לעולם, וכן הוא לשון בְּרַךְ, וְכִלְא בְּרַעִין לְקַבֵּל אֶתְרָ דָּא שהכל כורעים כנגד מקום זה שהוא יוסף בחי' היסוד לקבל ממנו שפע וברכה. וְנִתְּוִן אוֹתוֹ עַל כָּל עֲלָמָא ונתן אותו הקב"ה את היסוד על כל העולם, כלומר לזון ולפרנס את השכינה ובניה, ועוד מפרש אברך מלשון ברכה והודאה, וְכִלְאָהּ אוֹרְןָ לְנַבִּיחָהּ, (דף קצו ע"א) וְבִגְנִין דָּא כִּלְאָ בְּרֻזָּא עֲלָאָה אִיהוּ וז"ש וכולם מודים לגביו על השפע שהוא נותן להם ובשביל זה כל הפירושים על מילת אברך בסוד עליון הוא.

תָּא תְּוִי, קַדְּשָׁא בְּרִיךְ הוּא עֶבֶד מַלְכוּתָא דְאַרְעָא, כְּעִין מַלְכוּתָא דְרְקִיעָא, וְכִלְאָ דָּא בְּנוּנָא דָּא בא וראה הקב"ה עשה את המלכות שבארץ כעין המלכות של השמים ברקיע, וכמו שיש במלכות התחתונה כעין זה יש במלכות העליונה. וְכִלְ מַה דְּאֶתְעַבִּיד בְּאַרְעָא קְוִימָא קְמִי קַדְּשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּקַדְּמִיתָא וכל מה שנעשה בארץ עומד לפני הקב"ה בתחילה, ואח"כ נעשה למטה.

תָּא תְּוִי, מַלְכוּתָא קְדִישָׁא, לָא קַבִּיל מַלְכוּתָא שְׁלִימָתָא, עַד דְּאֶתְחַבֵּר בְּאַבְתָּן בא וראה המלכות הקדושה העליונה לא מקבלת מלכות שלימה למלוך בכל העולמות העליונים עד שבתחילה תתחבר באבות הקדושים שהם בחי' חג"ת דז"א. בְּגִין דְּקַדְּשָׁא בְּרִיךְ הוּא עֶבֶד לָהּ לְמַלְכוּ עֲלָאָה, לְאֶתְנַהֵרָא מְרֻזָּא דְאַבְתָּן היות שהקב"ה עשה לה למלכות העליונה שתאיר מסוד האבות שהם החג"ת שמעליה, וזה נעשה ע"י שלמטה מקבלים שפע מהאבות הקדושים גם למעלה משפיעים בחי' חג"ת ואז מסודרים העולמות.

וְכַד יוֹסֵף הַצַּדִּיק נָתַת לְמַצְרַיִם בְּקַדְּמִיתָא, אִיהוּ מְשִׁיךְ לָהּ לְשִׁבְינָתָא לְבָתָר עֵמִיחָהּ ועיקר השפע של המלכות בא דרך היסוד שהוא בחי' יוסף וכאשר ירד למצרים בתחילה הוא משך לה לשכינה אח"כ שתהיה עימו, דְּהָא שְׁבִינָתָא לָא אֲזֵלָא אֶלָּא בְּתָרָא דְצַדִּיק שהרי השכינה לא הולכת אלא אחר הצדיק. וְבִגְנִין כִּדְ אֶתְמַשְׁךְ יוֹסֵף לְמַצְרַיִם בְּקַדְּמִיתָא, וְנִטִּיל כָּל

עוֹתֵרָא דְעִלְמָא בְדָקָא יְאוּת ומשום כך נמשך וירד יוסף למצרים בתחילה ולקח את כל העושר של כל העולם כמו שצריך להיות כאשר יצאו ממצרים ברכוש גדול, **וּלְבִתְרָנְחָתָת שְׂכִינְתָא לְמִצְרַיִם, וּבְלֵהוּ שְׂבִטִין בְּהָרָה** ואח"כ ירדה השכינה למצרים וכל השבטים עימה.

וּבְגִינֵי בָהּ, יוֹסֵף דְנָטַר לִיָּה לְבְרִית, זָכָה לְאַתְעֲטָרָא בְּאַתְרֵיהּ ומשום כך יוסף הצדיק שמר את ברית הקודש זכה להתעטר ולהתקשר במקומו העליון, **וְזָכָה לְמַלְכוּתָא דְלְעִילָא, וְלְמַלְכוּתָא דְלְתַתָּא** וזכה למלכות של מעלה ולמלכות של מטה של היסוד והוא מרכבה ליסוד העליון. **וְעַל דָּא פֶּל מַאן דְנָטַר בְּרִית קְדִישָׁא, בְּאֵילוֹ קַיִים אוֹרְיִיתָא קְדִישָׁא בְלָה, דְהָא בְרִית שְׁקִיל כְּכֹל אוֹרְיִיתָא** ועל זה כל מי ששומר ברית קודש כאלו קיים התורה הקדושה כולה שהרי הברית שקול כנגד כל התורה:

מאמרי הפרשה

"וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנַתִּים יָמִים וּפְרָעָה חָלַם וְהִנֵּה עֹמֵד עַל הַיָּאָר" (מא, א)

רק ה' מסובב את הבריאה

בסוף פרשה שעברה נאמר (מ, ג), ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו, והדבר קשה, מדוע כפל הפסוק ואמר ולא זכר... וישכחהו, והרי אם יוסף לא זכר, אז בודאי ששכחו?

והביאור הוא, מפני שיוסף התפלל ששר המשקים ישכח את בקשתו שיוציאו מהבור, וזה מכיון שהבין שהוא טעה במה שביקש משר המשקים שיסייע לו לצאת מן הבור, ולא שם את בטחונו בהשם יתברך. ולכך נאמר, "ולא זכר" דהיינו ששר המשקים ברשעו לא זכר את יוסף, ואף יותר מזה "וישכחהו" מפני תפילת יוסף שנענתה ממרום לבל יזכרהו. ועל אף כל זאת נענש יוסף (בראשית רבה פרשה פ"ט סי' ג') על שביקש משר המשקים שיוציאוהו מהבור, ומחמת זה נענש לשבת בבור עוד שנתיים, ובסך הכל היה בבור 12 שנה. (מאוצרנו הישן עמ' 213)

ובזה יובן מה שאמרה התורה "ויהי מקץ שנתיים ימים", ואמרו רבותינו במדרש (בראשית רבה פרשה פ"ט סי' א') על פסוק זה (איוב כח, ג) קץ שם לחושך, זמן נתן לעולם כמה שנים יעשה באפילה וכו'. פירוש, לכל דבר יש קץ וסוף, וכיון שהגיע זמנו של יוסף לצאת מן הבור, סיבב עילת העילות ש"ופרעה חולם", ועל ידי החלום התגלגל הדבר והוציאו את יוסף מן הבור. ובאמת שלא רק שיוסף יצא מן הבור, אלא אף סיבבו מן השמים שיכתיר אותו פרעה למשנה למלך. ובתחילה נתן הקדוש ברוך הוא בלב פרעה שינסה לפתור את חלומו על ידי חרטומו ומכשפיו, כי שנתיים היה פרעה חולם חלומות הללו, ובבוקר כאשר היה קם ממטתו, לא היה זוכר אותם. אמנם לאחר שנתיים ימים, קם פרעה וזכר את החלום, כמו שנאמר (מא, ח) ויהי בבוקר ותפעם רוחו, וישלח ויקרא את כל חרטומי מצרים ואת כל חכמיה, ויספר פרעה להם את חלומו ואין פותר אותם לפרעה. ומה שניסו לפתור לא הצליחו, ועל ידי כך, כשהביאו את יוסף הצדיק ותכף פתר את החלום, ואף העמיד את פרעה על דיוק החלום כמו שנבאר להלן ברצות ה', ובה גדל עוד ערכו של יוסף עד מאוד בעיני פרעה ובעיני עבדיו, ולכך מינהו למשנה למלך.

"וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים וּפְרָעָה חָלַם וְהָיָה עִמָּד עַל הַיָּאֵר" (מא, א)

"ויהי" מלשון צער

שנינו במגילה (דף י:): אין "ויהי" אלא לשון צער, ואם כן כאן שגם פותח הפסוק בלשון "ויהי", יש לבאר שהצער הוא על כי עתה התחיל לסובב ה' את סיבת גלות מצרים.

וזאמרו חכמינו ז"ל (שבת פט:), ראוי היה יעקב אבינו לירד למצרים בשלשלאות של ברזל, אלא שזכותו גרמה לו. דכתיב (הושע יא, ד) בחבלי אדם אמשכם בעבותות אהבה ואהיה להם כמרמי עול על לחיהם, ואט אליו אוכיל. עד כאן. פירוש, היה ראוי יעקב אבינו לרדת למצרים באזיקים, שכן מחמת גזירת הגלות ירד. אלא שזכותו עמדה לו לרדת בנעימות, בשביל לראות את בנו אהובו יוסף, וכך נאמר בפסוק, שה' משכם למצרים "בחבלי אדם", היינו בחבלים רכים ולא בשלשלאות.

מהי סיבת גלות מצרים

כתב הבן יהודע (שבת פט:), שגלות מצרים נקראת "כור הברזל", כמו שנאמר (דברים ד, כ) ואתכם לקח ה' ויוציא אתכם "מכור הברזל" ממצרים להיות לעם נחלה כיום הזה, והטעם לכך יבואר על פי דברי רבנו האלשיך (ריש שמות) שעיקר סיבת גלות מצרים היתה להתיך את הזוהמא שהגיעה מצד אמותינו, שהיו בנות לבן. עיין שם באורך.

והנה ידועים דברי האר"י ז"ל ש"ברזל" בראשי תיבות הוא, ב'להה ר'חל ז'לפה ל'אה, ובזה מובן טעם מה שאמרו במסכת שבת (פט:): אמר רבי חייא בר אבא בשם רבי יוחנן שהיה ראוי יעקב אבינו לירד בשלשלאות של "ברזל", שהם ב'להה ר'חל ז'לפה ל'אה, כדי להפריש את הזהב מהסיגים שבאו מצד האמהות. אלא שזכותו גרמה, ונעשה במקום "ברזל" "חבל" [שכאמור הוא חבל רך, וירדו בנעימות לגלות]. כי הנה ההפרש בגימטריא בין "ברזל" [שעולה 239] לבין "חבל" [שעולה 40] הוא קצ"ט [199] כמנין "צדקה", כי "צדקה" עשה הקדוש ברוך הוא עם יעקב אבינו וזרעו, שהחליף לו את ה"ברזל" ב"חבל". וזהו שנאמר (דברים לב, ט) כי חלק ה' עמו יעקב "חבל" נחלתו, רצונו לומר, היות ו"כי חלק ה' עמו", לכך ריחם עליהם ה', ועשה להם "חבל נחלתו", במקום "שלשלאות של ברזל".

כשיצא יוסף מבית האסורים מת יצחק

במדרש הגדול (ריש מקץ וכן בסדר עולם רבה פרק ב') כתוב, דורשי אגדות אומרים, מסורת היא בידם, שבאותו הפרק שיצא יוסף מבית האסורים, מת יצחק. לכך פתח בפרשה בתיבת "ויהי", שהיא משמשת שתי לשונות, לשון שמחה ולשון אבל (מגילה דף י' סוע"ב), שמחה, על שיצא יוסף מבית האסורים, ואַבְל, על שבאותו הפרק מת יצחק. אם אכתוב אַבְל למיתת יצחק, מה אני עושה לשמחת יוסף? ואם אכתוב שמחה ליוסף, מה אעשה לאבל למיתת יצחק? אלא אכתוב בפרשה זו "ויהי", דבר שהוא משמש שתי לשונות, לשון שמחה ולשון אבל. עד כאן. דהיינו כביכול ה' התחבט באיזו לשון להשתמש בפסוק זה, שאם יכתוב בלשון צער משום פטירת יצחק, אין זה הגון משום שמחת יוסף. ואם יכתוב בלשון שמחה, אין זה הגון משום פטירת יצחק. לפיכך בחר ה' לשון המשתמעת לשני פנים, גם לשמחה וגם לצער והיא "ויהי".

עתידיים ישראל לצאת מבור הגלות בפתאומיות ובפחד גדול

ויש מפרשים שבשעה שבא אותו רשע שר המשקים אל יוסף להוציאו מן הבור, הפחידו עד מאוד וצעק עליו צא מהר החוצה, כי אתה נקרא אל פרעה. ולא גילה לו שפרעה קוראו לטובתו, ולא ידע יוסף מה זה ועל מה זה, והיה שרוי בצער גדול. ועל זה הצער נאמר כאן "ויהי" מלשון צער, שהוא "וי". ומדוע עשה הקדוש ברוך הוא כך, כדי לרמוז לנו על קץ הימים, שאם ישראל לא יחזרו בתשובה, אז תהיינה צרות רבות בשעת הישועה, שעתידים ישראל לצאת מבור הגלות בפתאומיות ובפחד גדול, כמו שכתוב (ירמיה לא, ח) בבכי יבואו, וכולם ישנאו את ישראל, וכולם יקטרגו עלינו חס ושלום, אמנם הכל הוא לטובתנו. (ספר אהבת חיים פרשת מקץ).

בפרשות מקץ ו-ויגש לא מופיע שם הוי"ה

עוד יש לומר ש"ויהי" הנאמר כאן מלשון צער, הוא על מה שיעקב אבינו היה שרוי בצער על בנו האבוד ממנו. והנה בכל פרשיות התורה מופיע שם הוי"ה ב"ה, חוץ מפרשות מקץ ו-ויגש, עד הפסוק (מט, יח) לישועתך קויתי ה' שבפרשת ויחי, ובהם מופיע רק השם אלהים שהוא שם של דין, והוא מן הטעם האמור, שמכיון שיעקב אבינו היה בצער על יוסף, לא נזכר שם הוי"ה שהוא שם של רחמים.

"וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנַתִּים יָמִים וּפְרָעָה חֹלֵם וְהִנֵּה עֶמֶד עַל הַיָּאֵר" (מא, א)

"מקץ שנתים" אותיות "קץ מת' שנים"

הגאון חיד"א ע"ה כותב (חומת אנך מקץ אות א') שכבר כאן מרמזו כמה זמן ישתעבדו ישראל במצרים, כי "מקץ שנתים", הם אותיות "קץ מת' שנים", היינו שגזירת הגלות בברית בין הבתרים היתה ת' שנים (בראשית יא, ג), וכאן נרמז שיש להוריד, "קץ" [ק"ץ שנים] "מת' שנים" היינו תסירם מתוך "ת' שנים" שנגזרו בברית בין הבתרים, ויעלה בידך רד"ו, הם רד"ו שנה שבפועל היו ישראל בגלות מצרים.

כשנשבור את "מצרים" נמצא "קץ"

ומרמזו הדבר בהמשך הכתוב (מב, א-ב) וירא יעקב כי יש שבר במצרים, ויאמר יעקב לבניו, למה תתראו, דהיינו למה ת' תראו ומדוע תפחדו מת' שנים של שעבוד, ויאמר הנה שמעתי כי יש "שבר במצרים" וכו'. "שבר במצרים", היינו שאם "תשבור" ותחתוך את תיבת "מצרים", יעלה בידך ק"ץ שכן "מצרים" בגימטריא 380, וחצי מכך מניינו 190 ועולה בגימטריא "קץ" לרמזו שק"ץ שנה חסרו מת' שנים, ולכן ממשיך הפסוק (מב, ב) "רדו" שמה ושברו לנו משם ונחיה ולא נמות. "רדו" הוא מנין השנים שלמעשה יהיו בגלות שם, אחרי שיש "שבר במצרים". עוד יש לרמז כי "שבר" בראשי תיבות שם בן רחל, רמז ליוסף שנמצא במצרים. גם "שמה", אותיות "משה" שהוא יגאל אתכם בזכות שתקבלו עול תורה ומצוות בסיני.

"וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנַתִּים יָמִים וּפְרָעָה חֹלֵם וְהִנֵּה עֶמֶד עַל הַיָּאֵר" (מא, א)

רמזים נשגבים במילה "מקץ"

"מקץ" בראשי תיבות קול צום ממון, וגם אותיות "קמץ", וידוע שניקוד קמץ הוא בכתר. והנה תרי"ג מצוות התורה ושבע מצוות מדרבנן יחד עולים כמספר כתר, לרמזו שיש כח בשלשת התיקונים הנוכרים, קול צום וממון, שהם ראשי תיבות קמ"ץ, לכפר ולתקן על כל מה שיחטא האדם בכל תרי"ג מצוות [ולכן גם הנקודות שיש תחת אותיות אָדָם, הם מנוקדות בקמץ בלבד].

בבן איש חי (הלכות ח"ב בהקדמת פרשת צו) כתב הרב שכללות העבודה היא צום, קול, ממון, שמספרם עולה זאת ושלושתם יועילו במקום הקרבנות, כי על ידי התענית האדם מקריב את חלבו ודמו כקרבו. ובקול שהוא קורא בפרשת עולה, נחשב לו כאילו הקריב עולה (מנחות קי.), וכן בצדקה אמרו רבותינו ז"ל (סוכה מט:), אמר רבי אלעזר, גדול העושה צדקה יותר מכל הקרבנות, שנאמר (משלי כא, ג) עשה צדקה ומשפט נבחר לה' מזבח, וכן אמר דניאל לנבוכדנצר (דניאל ד, כד) וחטאך בצדקה פרוק. וזה שכתוב (ויקרא ז, לו) "זאת", התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם ולמילואים ולזבח השלמים, כלומר צום קול ממון שמספרם "זאת", בהם יהיה קיום התורה כולה, והם יועילו וישלימו לעולה למנחה ולחטאת וכו', שיספיקו במקום הקורבנות כולם, ואזי אין צריך לאדם לא עולה ולא מנחה וכו'. ע"כ.

כיצד ישים האדם סוף לצרותיו

לכך גם נאמר בהמשך הפרשה (מג, יא) ויאמר אליהם אביהם, אם כן אפוא "זאת" עשו, קחו מזמרת הארץ בכליכם והורידו לאיש מנחה מעט צרי ומעט דבש נכאת ולט בטנים ושקדים. "זאת", היינו אדם שרוצה קץ וסוף לצרותיו, צריך לקחת את "זאת" שהוא עולה בגימטריא 408 שהם בגימטריא צום קול ממון, היינו "זאת עשו" תקחו עמכם "צום קול וממון" ותזכו לחיי העולם הבא. והמשך הפסוק קחו "מזמרת הארץ", לפי שהתורה נקראת "זמירות" כמו שכתוב (תהלים קיט, נד) "זמירות היו לי חוקיך" אותה תלמדו ותקיימו אותה, "והורידו לאיש מנחה" פירוש "איש" הוא הקדוש ברוך הוא (סנהדרין צג.). ועוד מורה התורה שכלל זאת עשו דוקא ברוחניות, אבל בגשמיות, "מעט צרי ומעט דבש", תמעטו בהם בתאוות ותענוגי העולם הזה.

"וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנַתִּים יָמִים" (מא, א)

מקץ ר"ת מ'שא, ק'בעת, צ'פית

איתא בגמרא (שבת לא.) אמר רבא, בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה קבעת עתים לתורה וכו' ציפית לישועה וכו'. ע"כ. ויש לרמזו דבר זה בפסוק "ויהי מקץ" - מקץ ר"ת מ'שא ומתן באמונה, קבעת עתים לתורה, צפית לישועה, והיינו כשיגיע קץ ימיו של האדם ישאלו אותו ג' שאלות אלו.

"וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתִים יָמִים" (מא, א)

רמזים לחנוכה בפרשת מקץ

ברוב השנים חלה פרשת מקץ בחנוכה, ולפיכך יש רמזים בפרשתנו לחנוכה, שהנה "מקץ" אותיות "קמץ", והיינו שבניקוד האותיות ישנם עשר סוגי ניקוד, והם כנגד עשר ספירות. ניקוד הקמץ הוא בכתר, וניקוד הפתח הוא בחכמה, צירי בכינה, וכן על זה הסדר. ומצות נר חנוכה מכונה "מצות כתר", כי תרי"ג מצוות מן התורה ישנן, ואליהם מתווספות עוד שבע מצות דרבנן, ובסך הכל עולה מניינם כתר, וכיון שהמצוה מדרבנן האחרונה שנצטוונו עליה היא נר חנוכה, לכן היא נקראת "מצות הכתר", כיון שהיא משלימה את מנין ה"כתר". ומעתה מצוה זו רמוזה כאן במילות הפסוק "מקץ שנתים", לפי ש"מקץ" הוא אותיות קמץ שהוא כנגד ה"כתר", לרמז על מצות נר חנוכה המכונה "מצות כתר". והיא נרמזה דוקא במילה "מקץ", לפי שמצוה זו מלווה אותנו בכל אורך גלותינו, ועל ידי זו המצוה יבוא "קץ" לחושך ונגאל בגאולה שלמה. ונוכה לביאת המשיח, כי "משיח" ראשי תיבות מוזהב ימין שמאל חנוכה, וכן "משיח" ראשי תיבות מדליקין שמונת ימי חנוכה.

גם במצות נרות חנוכה ממתקים את הדינים, כי ידוע שבברכת להדליק נר חנוכה, ישנם י"ג תיבות, שהן כנגד י"ג מכלין דרחמי וכמו שכתב רבנו האר"י (פרי עץ חיים דרוש ד' לחנוכה, ובנהר שלום ענין חנוכה). ואז מתרבים החסדים והרחמים, והדינים נמתקים ומשפיעים עליו טוב של בני חיי ומזוני.

ולכן גם אנחנו מדליקים נרות חנוכה בצאת הכוכבים, כשמתחיל החושך הרומז לגלות, שעל ידה נצא מן החושך. וגם על ידה אורה, תאיר לנו את הדרך שנוכל לעבור את הגלות הקשה הזו, על ידי אור התורה שמאיר דרכה.

יש הרבה חושך בעולם, את החושך לא מגרשים במקלות, אלא מגרשים על ידי אור. הקדוש ברוך הוא אומר, אני נתתי נרי בידכם שזוהי התורה, ואילו הנר שלכם בידי, דהיינו נשמתכם המכונה נר, ככתוב (משלי כ, כז) נר ה' נשמת אדם, אם אתם תשמרו את "נרי", היינו את התורה הקדושה, אף אני אשמור את "נרכם", היינו את נשמתכם. ולפיכך אם רוצים "קץ" מדליקים "אורה" שזו התורה הקדושה.

רמז נוסף לחנוכה ישנן במילות הפסוק כאן, "ויהי מקץ שנתים ימים", ראשי תיבות הוא וכל ישראל הנרות ידליקו. מצותם קודם צאת הכוכבים. שמאל נר תדליק ימין מוזהב. יש מגרעין יש מוסיפים, רמז למחלוקת שמאי והלל (שבת כ"א:), מהו המהדרין מן המהדרין בהדלקת נרות חנוכה, דלביית שמאי יום ראשון מדליק שמונה נרות, ולמחרת "מגרע" פוחת והולך. ואילו לדעת בית הלל, יום ראשון מדליק נר אחד, ומכאן ואילך "מוסיף" והולך. והוא גם מרמז על "סור מרע" "לגרע" ולמעט בתאוות, ועשה טוב "להוסיף" בתורה ובקדושה. (כ"כ בסידור רבנו שלמה ב"ר שמשון מגרמיזא).

רמז נפלא לבטחון בה' יתברך

על הדרך הנזכרת יש להוסיף, שנרות החנוכה מרמזים לנו שכל אדם יבטח בה' בבטחון חזק ואמיץ בענייני עבודת ה', יהיה מה שיהיה ובאיזה מצב שיהיה, בל יתירשל האדם מלעשות את מצוות ה' מצד שאינו ראוי ומוכשר. והראיה מנר חנוכה, שאף כשאיש פשוט מדליק את נרות החנוכה, הנרות נעשים קודש, ואין לנו רשות להשתמש בהם.

וזה שאמרו חכמינו ז"ל (שו"ע סי' תרע"א סי' ועי' בגמ' שבת כ"ב), נר חנוכה מניחו למעלה מג' טפחים, ומצוה להניחו למטה מי' טפחים, הרמז בזה, בל ידמה האדם שהוא למטה, ואפס תקותו, ועל כן יאמר לנפשו נואש חלילה, למה לי עוד תורה ותפילה. וגם לאידך גיסא בל יתגאה האדם שהוא למעלה, שהוא צדיק העוסק בתורה ובמצוות ועובד את ה' כראוי, כי תועבת ה' גם שניהם, רק יבטח בה' וברוממותו שאין לו סוף וחקר, שברא את השמים ואת שמי השמים וכל צבאם, ומכולם עיקר רצונו בעבודת שוכני בתי חומר, אחרי אשר יטהר ויזבח את יצרו.

ואולי דברים אלו נרמזים כאן בפסוק, "ויהי מקץ", היינו, שאם נדמה לאדם שהוא בסוף, שהוא בדיוטה התחתונה, על דרך (דברים ל, ד) אם יהיה נדחק "בקצה" השמים, עם כל זה בל יאמר לנפשו נואש, אלא מורה אליו הכתוב "שנתים" בראשי תיבות שמאל נר תדליק, היינו שיביט ויבין בנרות חנוכה, שהמדליקם, בין אם הוא גדול הדור, או איש פשוט, נעשים קודש, ויראה וישים על ליבו כי לא ירח ממנו נדח, כי הקדוש ברוך הוא חושב עצות ותחבולות לעזרת בניו לקבל תפלת כל פה, ומאשפות דלות ירוממו, ויזכה עוד להושיבו עם נדיבים נדיבי עמו, שגם עליו יזרח אור ה', ויהיה עוד ככח להשפיע שפע קדושה בעולם. וזהו הרמז של המשך ראשי התיבות של המילה "שנתים" ימין מוזהב, היינו שעל המוזהב ישנו שם שי"ן דל"ת יו"ד, שהוא שם השפעה, ויעורר בזה רחמים וחסדים בעולם.

זאת ועוד רמוזה חנוכה בפרשתנו שנאמר "ויהי מקץ שנתים ימים" עולה בגימטריא "וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו" עם הכולל. גם ו"יהי מקץ שנתים ימים" [ללא וא"ו השימוש, במילת ויהי] עולה מספר "מתתיהו בן יוחנן כהן גדול". גם "ויהי מקץ שנתים" עם הכולל, עולה מספר "פך שמן חותם כהן גדול", כטעם אומרם ז"ל (שבת כא:) פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול.

קליפת מלכות יון היתה נגד מדת יוסף

עוד אביא לפניך את דברי הרב הקדוש מראפשיץ זצ"ל בספרו זרע קודש (ליל ה'), וגם בדבריו יבואר מדוע נרמזה מצות חנוכה דוקא כאן בפרשת מקץ, ומדוע מצות חנוכה חלה דוקא בפרשת מקץ, וזה לשונו, והנה קליפת מלכות יון היתה בקליפה נגד מדת יוסף, כמו שכתב בספר מגלה עמוקות (ואתחנן, אופן הנ"ב) ש"מלך יון" גימטריא "יוסף". ולכן היוונים גזרו לבטל את מצות המילה שהוא בחינת יוסף כי יוסף הוא כנגד היסוד, כי רצו להגביר קליפת ערות הארץ, היפוך יוסף שגדר את עצמו מן הערוה ועמד בניסיון, הגם שהיה במצרים ערות הארץ, שהיו כולם שטופי זימה. אם כן לפי הרב מגלה עמוקות, הקליפה הגדולה של "מלך יון" וקליפת אנטיכוס, מתבטלת על ידי קדושת יוסף שהוא בגימטריא מל"ך יו"ן. וכן בגימטריא אנטיכוס. עד כאן.

על דברי המגלה עמוקות הנוכרים, ראיתי שכתב בספר שבילי פנחס (עמוד צ"ג) שלפי דבריו יש להוסיף ולומר שהיוונים השיגו מלכותם בכוח טומאתם, כי יוסף בקדושתו מבטל אותם, שכן כאמור "יוסף" עולה בגימטריא "מלך יון", לכן גזרו היוונים על ישראל לכתוב על "קרן השור" דוקא "שאינ לכם חלק באלקי ישראל", כי יוסף הצדיק נקרא "שור", ברצונם להפריד בכך את ישראל מקדושת יוסף, ככתוב (ויקרא יט, ב) קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלהיכם.

ויש להוסיף, שהיות ונרמזו כאן בריש מקץ ענין חג החנוכה, על כן פתח הוזהר הקדוש (ח"א דף קצ"ג ע"א) את פרשת מקץ בזה הלשון, ויהי מקץ, רבי חייא פתח ואמר (אייוב כה, ג) קץ שם לחושך וכו'. עד כאן. והיינו מטעם שקליפת יון היא "חושך".

"יוסף" בגימטריא "אייפון" לשברו

ובהגיענו הלום, בין נבין שדור דור ודורשיו, ולכן גם "יוסף" בגימטריא עולה "אייפון", הוא המכשיר הטמא שמוריד את המשתמשים בו אל שאול תחתית רחמנא ליצלן, שגם את הקליפה הזאת של ימינו, צריך להכניעה בזכות יוסף הצדיק שגדר את עצמו ועמד בניסיון ערות הארץ.

"וַיִּקְצַץ פְּרָעָה וְהָנָה חֲלוֹם" (מא, ז)

שיבולים אוכלים הוא חידוש

מדוע כאן בחלום השיבולים נאמר "והנה חלום", ואילו בחלום הפרות הנזכר לעיל (מא, ד) נאמר, רק וייקץ פרעה, ולא כתוב והנה חלום? אלא שפרות אוכלות אין בזה חידוש, כי הם בעלי חיים, אבל שיבולים שאוכלים הוא חידוש, שהרי אין בהם רוח חיים, ולכן בשיבולים נאמר "והנה חלום" משום שבחלום השיבולים היה דבר פלא, לא כן בחלום הפרות.

"אֵת חֲטָאֵי אֲנִי מְזַכֵּיר הַיּוֹם" (מא, ט)

באיזה חטאים חטא שר המשקים

את "חטאי" אני מזכיר היום, נאמר כאן "חטאי" בלשון רבים, והדבר צריך תלמוד, הן חטא אחד היה בידו של שר המשקים, על שלא הזכיר את יוסף, ומדוע אמר חטאי בלשון רבים?

ניתן ליישב זאת על פי דברי ספר מקדשי השם (בפירושו זר זהב אות קכ"ח) שכתב לפרש על פי דברי הגאון הקדוש שר שלום בדברי הפסוקים (בסוף הפרשה הקודמת מ, כג) ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכח. הנה בחלומו של שר המשקים מדובר על "כוס", ואותיות המילה "כוס" במילוי [מילוי פירושו, אות שנכתבת כביטוי קריאתה, כגון האות כ' נקראת "כף". וכן על זה הדרך] הן אותיות "כף וו סמך", והם עולים בגימטריא "יוסף". והנה כאשר סיפר שר המשקים את חלומו ליוסף אמר (בראשית מ, יא), ואתן "את" הכוס על כף פרעה. וכלל הוא בכל התורה שהמילה "את" באה לרבות (פסחים כב:). ולפיכך הבין יוסף ש"את הכוס" כלומר, את הטפל לכוס, היינו שיש לרבות את האותיות הטפלות למילה כוס, היינו אותיות המילוי שהן עולים בגימטריא "יוסף", לפיכך הבין יוסף שהחלום מדבר עליו, ופתרונו שינצל

שר המשקים ויחד עמו יתלוה יוסף בעצמו וינצל, ולכן אמר לו שחלק מהפתרון הוא כי אם זכרתני איתך והזכרתני אל פרעה.

אבל שר המשקים הרשע לא רצה להזכירו לטובה, לכן שם בהמשך (מ, כא) נאמר, ויתן "הכוס" על כף פרעה, ולא נאמר "את הכוס", שהושמטה המילה "את" שתכליתה כאמור לרבות, כי לא רצה להזכיר את יוסף לטובה. ולכן מסיימת התורה שם (מ, כג) ולא זכר שר המשקים "את" יוסף וישכחהו, כלומר שלא רצה לזכור את מילת "את" הרומזת ליוסף אלא שכחו.

ולפי האמור אפשר לפרש את פסוקנו "את חטאי אני מזכיר היום", "חטאי" בלשון רבים, לפי שחטאתי פעמים, גם על שלא אמרתי את המילה "את", ולא הזכרתי את יוסף עד היום. וגם על החטא עצמו שחטא כלפי מלך מצרים.

"וַיְהִי כַּאֲשֶׁר פָּתַר לָנוּ בֶן הָיָה" (מא, יג)

כל החלומות הולכין אחר הפה

שנינו בברכות (דף נה:): כל החלומות הולכים אחר הפה. ופשוט הדברים הוא שכפתרון שיפתרו את החלום ויוציאו אותו בפה, כך יהיה פתרון החלום למעשה. ברם חכמינו פירשו דברים אלו בדרכים אחרות.

הכלי יקר (בראשית לו, ח) מבאר, שהחלומות הולכין אחר מה שהאדם דיבר והוציא מפיו קודם שישן. כי האדם יחלום את אשר חשב קודם השינה.

ובספר הברית (ח"א פי"ג) ביאר אחר הפה פירושו, אחר המאכלים שאכל והכניס לפיו. שיש למאכלים חלק בקביעת צורת החלום, שהאדם עולים למוחו ומשפיעים על החלום.

בספר ישמח משה (וישב פ"ח) ביאר, שהחלומות הולכים לפי מה שהפה של אותו אדם רגיל לדבר. שאם רגיל הוא לדבר אמת, מן השמים מראין לו חלום אמת. ואם רגיל לדבר שקר, אף בחלום שקר יראוהו.

הבן יהוידע (סנהדרין צו) ביאר על פי הגמרא (שם) שהמשיח יבוא רק לאחר שיחלפו פ"ה [שמונים וחמשה] יובלות לבריאת העולם. ולפי זה יתבאר המאמר כך, "כל החלומות" שצפה דניאל על ביאת המשיח "הולכין" ומתקיימין "אחר הפ"ה יובלות, שאחר שיעברו שנים אלה, יבוא הקץ אשר חזה דניאל בחלומו במהרה בימינו. (להתעדן באהבתך).

"וַיִּשְׁלַח פְּרַעְהַ וַיִּקְרָא אֶת יוֹסֵף וַיְרִיצֵהוּ מִן הַבּוֹר וַיַּגְלַח וַיַּחְלֵף שְׂמֹלֹתָיו וַיָּבֵא אֶל פְּרַעְהַ" (מא, יד)

יוסף לבש י"ב שנים אותו בגד והיה בו ריח טוב

בספר שפתי כהן על התורה לרבי מרדכי כהן זיע"א מגורי האר"י (עמוד ק"ע) כתב וזה לשונו, מכיון שנאמר "ויחלף שמלותיו" והוא בבית האסורים שנים עשרה שנה, מאין היה לו ליוסף בגדים להחליף? [הלשון "שמלותיו" פירושה השמלות שלו, דהיינו שהחליף יוסף את בגדיו בבגדים אחרים שהיו שלו, ולא שהביאו לו בגדים שאינם שלו, וכיון שכן, מיד עולה השאלה, מנין היו בגדים נוספים ליוסף, והוא אסור בבית האסורים?] אלא כיון יוסף להראות גבורתו של הקדוש ברוך הוא ונפלאותיו שעושה עם חסידיו ועושי רצונו, מה עשה, החליף לבוש התחתון ולבשו עליון ולא נתלכלכו ולא הסריחו מחמת מלמולי זיעה, אלא אדרבה היה להם ריח טוב והיו ראויים לבא בהם אל המלך. ועשה כן לפרסם נסיו של הקדוש ברוך הוא. לזה נאמר "ויחלף", הוא בעצמו "שמלותיו" ממש שהוא לבוש בהם, החליף התחתון ולבשו עליון. ועליו הכתוב אומר (שיר השירים ד, יא) ריח שלמותיך כריח לבנון. ולכך "יוסף הצדיק" עולה בגימטריא "ריחו נודף" עם הכולל. ולכך גם נאמר "וירצהו" מלשון ריצוי, שנתרצו בריחו הטוב.

י"א שמלאך הביא לו בגדים מגן עדן

ועוד יכולים לומר, "ויגלח ויחלף" היינו שהמלאך שהיה עמו ולמדו שבעים לשון, הוא גילחו והחליף שמלותיו. ולזה הוא אומר בלשון נסתר שלא פורש מי גילחו והחליף שמלותיו. וכן "שמלותיו" בגימטריא עם הכולל, "הביא לו המלאך בגדים מגן עדן והלבישו".

"וַיִּשְׁלַח פְּרַעְהַ וַיִּקְרָא אֶת יוֹסֵף וַיְרִיצֵהוּ מִן הַבּוֹר" (מא, יד)

מתוך צרה רווחה

שנינו במדרש תנחומא (מקץ סימן ג') אמר רבי יהושע בן לוי, מתוך צרה רווחה, מתוך אפילה אורה, מתוך ניבולן של צדיקים רוממותם, וכדאת אמר (משלי ל, לב) אם נבלת בהתנשא. [דהיינו ה' מוציא את הצדיקים מתוך החושך

לאור, ומביא דוגמאות לכך: [חנניה מישאל ועזריה, ניבולם רוממותם. מרדכי (אסתר ד, א) וילבש שק ואפר (אסתר ח, טו) ומרדכי יצא מלפני המלך. יוסף (תהלים קה, יח) ענו בכבל רגלו, ונתרומם (מב, ו) ויוסף הוא השליט על הארץ.
"וַיִּשְׁלַח פְּרַעְהַ וַיִּקְרָא אֶת יוֹסֵף וַיְרִיצֵהוּ מִן הַבּוֹר" (מא, יד)

"ויריצהו" מלשון ריצוי ובלשון יחיד

בזוהר הקדוש (זוהר חדש ח"ב שיר השירים דף ט' ע"ב) מפרש "ויריצהו" מלשון ריצוי, שפרעה פייס את יוסף על שהיה אסור בבית הסוהר. ועוד מפרש הזוהר (ח"א דף קצ"ה ע"א), ויריצהו כתוב בלא וא"ו, ועל כן על פי הכתיב הוא נקרא שיחיד הריצהו מן הבור, ולא כנקרא שרבים הריצהו מן הבור, לרמז שהיתה השכינה הקדושה עמו, והיא שהעלתה אותו.

"וַיַּחְלֵף שְׂמֹלֶתָיו" (מא, יד)

מתי יצא יוסף

אמרו רבותינו זכרונם לברכה (ראש השנה יא). בראש השנה יצא יוסף מבית האסורים. ודבר זה נרמז במילים "ויחלף שמלותיו" העולים בגימטריא "בחד בתשרי". והנה בפסוקים נאמר שמפני כבוד המלכות התגלח, ומאחר ונתבאר שהיה זה בראש השנה, נראה שאַחַר גלחו, ואין בזה אלא איסור מדרבנו, והותר לו איסור תספורת דרבנו מפני כבוד המלכות. כי הקדוש ברוך הוא שקבע את השעה היעודה לשים קץ לסבלו של יוסף, הוא קבע שיהיה זה בראש השנה.
"וַיַּעַן יוֹסֵף אֶת פְּרַעְהַ לֵאמֹר בְּלִעְדֵי אֱלֹהִים יַעֲנֶה אֶת שְׁלוֹם פְּרַעְהַ" (מא, טז)

מעלת יוסף

הבה ונתבונן מה רמה ונישאה מעלתו של יוסף, הנה לאחר שנים רבות של סבל איום, קוראים לו לפתור את החלום של פרעה, בשעה שאין פותר אותם לפרעה, כשכל גדולי מצרים אובדי עצות לעומת יוסף, בשעה זו כשבא לפתור את החלום, בעת שכה עלה לגדולה, טבעי הדבר שיקח לפחות קצת כבוד לעצמו, והנה משיב יוסף לפרעה, אני לא יודע כלל לפתור חלומות, רק האלהים יענה את שאלת פרעה. לפי שאין ליוסף את ההרגשה של כוחי ועוצם ידי, אלא חש ויודע כי ה' הוא האלהים אין עוד זולתו.

יוסף יעץ לפרעה לקשור את הג"ר

במגיד מישרים למרן הבית יוסף (פרשת מקץ מהדורא קמא ד"ה אור ליום) כתב על ענין חלום פרעה ועצת יוסף, ששבע הפרות השמנות והטובות ושבע השבלים המלאות, הם כנגד שבע ספירות דקדושה, ואילו הפרות הרזות והשבולים הדקות, הן כנגד שבע ספירות דסטרא אחרא. ובזמן פרעה, צד הקדושה היה כפוף לצד הטומאה, והעולם היה הולך ונחרב. ולכן יוסף אמר לפרעה, שכדי להציל את העולם מחורבנו, עליו לבקש אדם שיש בכוחו לקשור את שלש הספירות העליונות, כדי שיוכל להשפיע ברכה לעולם. וזה נרמז בדברי יוסף (מא, לג) "איש נבון וחכם", כלומר אתה זקוק לאיש שיקשור את הבינה והחכמה, ואז גם יקשור עימהן את הכתר שהם אחוים בה. וזוה (מא, לד) ויפקד פקידים על "הארץ", היינו שאז ישפיעו הן שפע על המלכות המכונה ארץ.
"וַיִּדְבֹר פְּרַעְהַ אֶל יוֹסֵף בְּחֻלְמֵי הַנְּנִי עִמָּד עַל שְׂפַת הַיָּאֵר" (מא, יז)

יוסף מתקן את פרעה בסיפור החלום

דוד המלך אומר בתהלים (תהלים פא, ו) עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים, "שפת לא ידעתי אשמע". וכתבו המפרשים לבאר, שיוסף העמיד את פרעה על דיוק החלום, שהנה פרעה אמר "בחלומי הנני עומד על שפת היאור", אמר לו יוסף, אתה לא עמדת על שפת היאור, אלא על היאור. ומה שלא אמרת כך, הוא משום שאתה מתבייש לומר דבר שלא יתכן, שכן איזה אדם יכול לעמוד על היאור. וזה שאמר דוד המלך עליו השלום "עדות ביהוסף" וכו' "שפת" היינו שאמר יוסף לפרעה, מה שעמדת על "שפת" היאור, "לא ידעתי אשמע", דברים שאינם נכונים השמענני.

"וַיִּדְבֹר פְּרַעְהַ אֶל יוֹסֵף בְּחֻלְמֵי הַנְּנִי עִמָּד עַל שְׂפַת הַיָּאֵר" (מא, יז)

"היאור" אותיות יראה

בתוספות השלם (מקץ אות כ"ז) "היאור" אותיות יראה, שהיה עומד פרעה על יראה שלו, לפי שהיה היאור עולה ומשקה את מצרים, היה סבור פרעה שהיאור שהוא אלוה, ולכך העמידו שר החלום את פרעה בחלום על אלוהו והיינו כדי להראותו את ביטול אלהותו של היאור.

ה' מגדיל את האומה שמסר בידם את עם ישראל

ועוד (שם אות כ"ח), לפי שכל חיותם של מצרים מן היאור שמשקה את הארץ, נראה לו השובע והרעב על ידי היאור. [היינו שחלם על היאור להורות עת פתרון החלום שהם שנות רעב ושובע, כי היאור משקה את כל הארץ]. ועל ידי חלום זה נעשה פרעה גדול על כל המלכים, שנעשו כל אנשי ארצו עבדים קנויים לו, כמו שאמר בסוף הפרשה (מו, כה) והיינו עבדים לפרעה. וגם כל הארץ אמרו שניצולו בשביל מה שהראה הקדוש ברוך הוא לפרעה בחלום, שנאצרה התבואה בשנות השובע לפני הרעב. שאם לא נודע ולא היו אוצרים התבואה, היו מתים בשני הרעב, ולכן אמרו שכלם ניצלו על ידי פרעה.

והטעם [שהגדיל ה' את פרעה] הוא כי זה דרך רחמנותו של הקדוש ברוך הוא, שכל אומה שהוא מוסר להם את עמו ישראל, הוא מגביהם למעלה, כדי שלא יאמרו, ביד אומה שפלה מסר את בניו, ולפיכך נעשה פרעה גדול, כמו שפירשנו. וגם יוסף אצר לו אוצרות גדולות עד שלקט כל הכסף הנמצא בארץ מצרים ובארץ כנען, וגם בהמתם וקניינם ואדמתם וגופם היו לפרעה לעבדים. וכן מצינו בנבוכדנצר שהגלה את ישראל, שכבש את כל העולם, כמו שכתוב (ירמיה כז, ח) והיה הגוי והממלכה. וכן מצינו במלכות רומי שהחריבה את בית המקדש השני, שיצא טבעם בכל העולם כולו, כמו שנאמר (דניאל ז, כג) ותאכל כל ארעא ותדושנה ותדקנה.

"וְעַתָּה יֵרָא פְּרֵעָה אִישׁ נְבוֹן וְחָכֵם וַיִּשְׁיִתְהוּ עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם" (מא, לג)

מדוע יוסף מיעץ לפרעה כיצד לעבור את הרעב, דבר בלא שביקשוהו?

הקשה מורנו ורבנו רבי יהודה מועלם זצ"ל בספרו דרש יהודה, מדוע יוסף נתן עצות לפרעה כיצד לעבור את משבר הרעב, בזמן ששאלו ממנו לפתור חלומות ולא ביקשוהו לתת עצות? ומיישבים זאת על פי מעשה בשני עשירים שהיו גרים האחד ליד השני כשחלונות בתיהם משקיפים זה לזה, ורק הרחוב מפסיק ביניהם. בוקר אחד יושבים שני העשירים כל אחד בחלונו כדי לשאוף אויר צח, והנה הגיע אדם, נעמד באמצע הרחוב והחל מנגן בכלי שיר מנגינות עריבות. והי כנגן המנגן שני העשירים נהנו ושמחו בניגוניו וערבה עליהם שעת בוקר זו עד מאוד. כשהלך המנגן, העשירים דנו ביניהם לכבוד מי הקדוש ברוך הוא שלח את המנגן? העשיר האחד אמר, בוודאי הקדוש ברוך הוא שלח אותו בשבילי, לפי שבילילה הייתי בצער, ולפיכך הקדוש ברוך הוא שלחו שישמח אותי. ואילו העשיר השני אמר, בשבילי בא, כי בכל הלילה הייתי טרוד ושרוי בצער על הסחורה שהפסדתי, לפיכך הקדוש ברוך הוא שלחו לשמח אותי. כיון שלא יכלו להכריע ביניהם אמרו, נלך לרב ונשאלה את פיהו. הלכו לרב וטענו כל אחד את טענותיו, וכדי שידונם, שילמו לרב שכר בטלה, כל אחד זוז אחד. לבסוף אמר להם הרב, לא בשבילך בא, ולא בשבילך בא, אלא בשבילי, כדי שתבואו ותתנו לי שני זוזים.

הנמשל הינו, יוסף ראה שפרעה סבור שהקדוש ברוך הוא שלח לו את החלום לכבודו, מפני שהוא מלך. ואילו החרטומים היו סבורים שהקדוש ברוך הוא שלח את החלום לצורכם, כדי שיהיה להם עבודה, וכבוד לפתור את החלום. לפיכך השיבם יוסף, לא בשבילך ולא בשבילם שלח ה' את החלום, אלא בשביל שתשים איש חכם ונבון ויקח אותם לגדולה, ולפיכך יוסף נתן עצות כיצד לצאת מן המשבר.

עוד אמרו ליישב בשם רבנו האר"י ז"ל (שער הפסוקים פרשת מקץ) על פי הכתוב בגמרא (ברכות דף נה.) שלשה דברים מכריז עליהם הקדוש ברוך הוא בעצמו, ואלו הן: רעב, ושובע, ופרנס טוב. ומאחר שראה יוסף ששתים מהם חלו כאן, הלא הם רעב ושובע, הבין שראוי שתעשה גם השלישית, והוא למנות פרנס, ולכן אמר "ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וישיתוהו על ארץ מצרים".

ומורנו ורבנו ראש הישיבה הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל יישב קושיא זו, שפרעה שאל את יוסף (מא, לג), "ועתה?" כלומר מילה זו אמרה פרעה ולא יוסף, והיינו שאמר פרעה ליוסף, לאחר פתרון החלום אשר אמרת, אם כן "עתה" מה יש לנו לעשות? ועל כך השיב לו יוסף "ירא פרעה איש נבון וחכם" וגו'. נמצא לדרך זו, שפרעה ביקש מיוסף עצה בראותו כי איש חכם הינו, ולא שיוסף נתן עצה מעצמו כיצד לעבור את הרעב ללא ששאלוהו לכך.

"יַעֲשֶׂה פְּרֵעָה וַיִּפְקֵד פְּקָדִים" (מא, לד)

"יעשה פרעה" היינו לעשות את פרעה

הקשה רבנו יוסף חיים זצ"ל בבן איש חי דרשות (מקץ ד"ה ובזה יובן) מלת "פרעה" כאן בפסוק אינה מובנת, הרי כבר קודם לכן אמר (מא, לג) ועתה ירא "פרעה", ואם כן לשם מה שב וכפל את שמו, והוא נראה לכאורה מיותר.

ויובן בסיעתא דשמיא, כי השם "פרעה" אינו שמו הפרטי של מלך מצרים, אלא היה שם תואר מלכות, וכל מלך שהיה מולך במצרים, היה נקרא בשם פרעה. והתכוון יוסף בזה לומר לו, שהאדם שיהיה ממונה על זה הדבר, צריך שיהיה כוחו כח המלך, וכאילו הוא מלך שני במצרים, כדי שלא יצטרך לדרוש וליקח רשות מן המלך על כל דבר ודבר, וכדי שתהיה אימתו על הכל, ורק אז יוכל לקבץ ולאצור את החיטים כרצונו באין מונע. וזה שנאמר, "יעשה פרעה", רצונו לומר, יעץ לפרעה, תעשה פרעה שני, היינו איש שיהיה לו כח מלכות כתואר פרעה, והוא יפקד פקידים וכו'. ומעתה מובן גם הפסוק הבא (מא, לה), "ויצברו בר תחת יד פרעה". והלא עם פרעה היה מדבר, והיה צריך לומר תחת ידך? ובזה אתי שפיר, כי כונתו כאן הינה על "פרעה" הפקיד, ולא על פרעה המדבר עמו.

"וַיִּיטֵב הַדָּבָר בְּעֵינֵי פְרֹעֶה וּבְעֵינֵי כָּל עֲבָדָיו" (מא, לח)

מדוע היה בטוח פרעה שיוסף פתר נכונה?

כתב בספר פענח רזא (מקץ עמ' 160, נדפס תרצ"ב) דבר פלא, כיצד ידע פרעה שפתרונו של יוסף אמת ויתקיימו דבריו? אלא שכשחלם פרעה את חלומותיו, נתפרקו כל אבריו, וכאשר פתרו החרטומים את פתרונותיהם, לא חזרו אברי פרעה למקומם. ועתה כאשר פתר יוסף חזרו אבריו מיד, ובזה הבין פרעה שזה אות שפתרונו אמת. מוסיף הפענח רזא, לפיכך בשעה שנטרפה רוחו של פרעה מחמת החלומות, נאמר (מא, ח) "ותפעם רוחו", שהוא עולה בגימטריא "לפי כי הופרקו כל אבריו", היינו שנטרפה רוחו בגלל שאבריו מפורקים. וזה שאמר "וַיִּיטֵב הַדָּבָר בְּעֵינֵי פְרֹעֶה" בגימטריא "כי חזרו אבריו כלם פנימה".

"וַיֹּאמֶר פְּרֹעֶה אֶל עֲבָדָיו הֲנִמְצָא כֹּהֵא אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ" (מא, לח)

יוסף היה דומה לשרה אמנו

בתוספות השלם (על פסוקו אות ג) מביא ממדרש קהלת (רבה י') וזה לשונו, שהיו אומרים [שרי פרעה] למלך, האיך עבד זה ימלוך עלינו? וזה שמע יוסף. אמר שמעתי דברים שאיקונין דשרה זקנתי מצוירת בחדרך, ויבואו השרים ויראו שאיקונין שלה כשלי, וכן עשו, וקראוהו השרים "שר אפים", כלומר בעל פנים. עד כאן. דהיינו, שרי פרעה טענו כנגד רצונו של המלך להמליך את יוסף, שלא יתכן עשות זאת, כיון שהוא עבד. ויוסף בשומעו דבריהם השיבם, איני עבד, אלא גנב גונבתי מארץ העברים, ויש בידי להוכיח זאת, כי פרעה ציוה לצייר את דמות שרה בחדרו, לכו ראו שאני דומה לה, כי אני מיוצאי חלציה. וכן עשו ונמצאו דבריו כנים.

בדומה לזה יש במדרש אגדה (פרשת ויחי, אות כ"ג), כשראה פוטיפרע שהרכיב פרעה את יוסף במרכבת המשנה אשר לו, אמר לפרעה, מפני מה המלכת את עבדי, והלא קניתי אותו בעשרים כספים? מיד ענה יוסף לפוטיפרע, והלא אתה חייב מיתה בשעה שקניית אותי, שאין קונין עבד אלא מכנעו, שנאמר (בראשית ט, כה) ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו, ואני מבני שם! ועוד, בן מלכים אני, שהרי פרעה המלך שעשה דמות שרה אמי [זקנתי], ועתה הבא הדמות, ואם אין הדמות דומה לי, הדין עמך. וכן עשו, הביאו הדמות וראו שאיקונין של יוסף דומה לאיקונין של שרה.

"וַיֹּאמֶר פְּרֹעֶה אֶל עֲבָדָיו הֲנִמְצָא כֹּהֵא אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ" (מא, לח)

אף שיוסף עלה לגדולה נשאר חכם

פירש רש"י (כאן, והוא על פי אונקלוס ובראשית רבה פרשה צ' ס' א') בזה הלשון, אם נלך ונבקשנו, הנמצא כמוהו. דברי רש"י נראים כאן כיתרים, וצריכים ביאור מהי כוונתו? הבן איש חי בספרו אדרת אליהו (ריש מקץ דף כ"ו ע"א) יישב, שמעלת יוסף הצדיק היתה שאפילו שהוא היה בבור שנים רבות, ולפתע פתאום עלה לגדולה מבירא עמיקתא לאיגרא רמא, הוא היחיד שפתר את החלום למלך, וישב בין גדולי המלכות, בכל זאת לא זחה דעתו עליו ועודנו חכם גדול. שהנה מצינו בלוי בן סיסי (יבמות דף קה ע"א, ובירושלמי שם) ששלח אותו רבנו הקדוש להיות רב במקום אחד, ובבואו חלקו לו בני המקום כבוד גדול, ולפתע נסתמו ממנו כל מעיינות החכמה, וכל מה ששאלוהו לא ידע להשיב, וזאת מפני שזחה דעתו על שעלה לגדולה, שכן הוא טבע בבריאה. ורש"י כאן השמיענו שאמר פרעה, הנמצא כזה איש?! היינו שאפילו אם תמצא לומר שנמצא חכם גדול כמותו במקום אחר, אבל אפילו הכי "אם נלך ונבקשנו" לאותו החכם, כשידע שהמלך צריך לו ומבקש עליו, "הנמצא כמוהו"?! כי בודאי בראותו כך, תזוח דעתו עליו ולא ישאר בחכמתו. מה שאין כן יוסף הצדיק, שאף שעלה לגדולה, הרי הוא חכם גדול.

"וַיֹּאמֶר פְּרַעְהָ אֶל יוֹסֵף אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים אוֹתְךָ אֵת כָּל זֹאת אֵין נְבוֹן וְחָכֵם כְּמוֹךָ" (מא, לט)

פרעה ערך בדיקות ליוסף

במדרש תנחומא (מקץ סימן ג') כשבא פרעה לספר את חלומו ליוסף בקש לבדקו, ולכן אמר (מא, יח) והנה מן היאור עולות שבע פרות בריאות בשר ויפות תאר. אמר ליה יוסף, לא כך ראית, אלא יפות מראה ובריאות בשר. וכן בכל דבר ודבר בדקו, ויוסף היה מעמידו על האמת [ועיין עוד שם] התחיל פרעה תמה בעצמו, ולכן אמר לו פרעה (מא, לט) "אחרי" הודיע אלהים אותך את כל זאת, אמר לו וכי "אחרי" היית כשחלמתי?! עד כאן. ועוד אמרו רבותינו (מעשה הגדולים) "אחרי הודיע" וכו', היינו שיוסף אמר לפרעה שבחלום ראית אותי עומד "אחריך".

"וַיֹּאמֶר פְּרַעְהָ אֶל יוֹסֵף אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים אוֹתְךָ אֵת כָּל זֹאת אֵין נְבוֹן וְחָכֵם כְּמוֹךָ" (מא, לט)

מנהג מצרים היה שהבקי ביותר שפות נעשה מלך

כשראה פרעה את גודל חכמת יוסף ואת הענוה שלו, שאלו אילו שפות אתה יודע? ענה לו יוסף שהוא יודע את כל השפות. וכיצד ידע? במדרש פסיקתא זוטרתי (מקץ פרק מ"א סי' מ') שבלילה הקודם בא מלאך גבריאל ולימד אותו את כל השפות. ויוסף ידע גם את שפת הקודש שאותה פרעה לא ידע, והיה מנהגם במצרים שהבקי ביותר שפות, נעשה מלך, והבא לדבר עם המלך, אם יודע שפה אחת עולה מדרגה אחת, יודע שתיים עולה שתיים וכו'. וכך הגמרא אומרת (סוטה לו סו"ב) שהמלאך גבריאל לימד את יוסף שבעים לשון, ולא הצליח ללומדם, עד שהוסיף לו אות אחת משמו של הקדוש ברוך הוא שהיא האות ה', ונקרא יהוסף, כמו שמפורש על ידי דוד (תהלים פא, ו) עדות "ביהוסף" שמו בצאתו על ארץ מצרים, ומסיים הפסוק, שפת לא ידעתי אשמע. היינו שפות שלא שמעם מעולם ידעם כשקראהו יהוסף. ולפיכך יוסף עלה את כל השבעים מדרגות והגיע עד כסא פרעה, והחל לדבר עמו שפת הקודש, וכתב האלשיך הקדוש (ויגש פרק מ"ד סוף פסוק י"ח) שאז פחד פרעה שימנו את יוסף למלך תחתיו, כי כשהגיע יוסף למעלה העליונה המעלה השבעים התחיל לספר בלשון הקודש, ופרעה היה יודע שבעים לשון, אך את לשון הקודש לא היה יודע, לכן אמר ליוסף תשבע לי שלא תגלה שאיני יודע את לשון הקודש, ונשבע לו. וכשרצה יוסף לקבור את אביו, פרעה מאן, אמר לו יוסף, אבי השביעני לקבורו בארץ ישראל, ואם לא תניח לי לשמור את שבועתי לאבי, אף השבועה שנשבעתי לך אבטל. ענהו פרעה (בראשית נ, ו) עלה וקבור את אביך "כאשר" השביעך.

"וַיֹּאמֶר פְּרַעְהָ אֶל יוֹסֵף אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים אוֹתְךָ אֵת כָּל זֹאת אֵין נְבוֹן וְחָכֵם כְּמוֹךָ" (מא, לט)

מעשה ברש"ש הקדוש

כשעלה רבי שלום שרעבי מתימן לירושלים בבחרותו (עי' בס' בן יהודע פסחים ריש פרק ו', בשם ספרו לנו אבותינו) היה מסתיר את כל ידיעותיו בתורה ובקבלה. ובא לפני רבי גדליה חיון ראש ישיבת המקובלים "בית אל", וביקש ממנו לקבלו כשמש בבית מדרשו, ובשכר זה יכלכלו לחם ומים. ר' שלום מצא חן בעיני הרב וקיבלהו למשרת. בזמן אמירת השיעורים היה יושב לו ר' שלום מכונס בפניתו, כאילו מתנמנם, אך לאמיתו של דבר, היה קולט כל הגה שיצא מפי הרב. פעמים כשנתקל ר' גדליה בקושיה שלא ידע לפותרה, נכנס ר' שלום במיצר, מצד אחד יכול הוא לפתור את הבעיה, ומאידך לא רצה לגלות את עצמו. והיה מהרהר ומתלבט מה עדיף, יישובה של תורה והעמדתה על האמת, או המשך הסתרת גדולתו.

לבסוף עלה בדעת פתרון, שיכתוב את התירוץ על פיסת נייר, ובסיום השיעור כשיאסוף את הספרים כמנהגו, יניח את הפתק באותו דף שלמד הרב. וכך יום אחד הטרידה קושיה את ר' גדליה, עד שגם אוכל לא בא לפיו, והיה מסתובב אנה ואנה תפוס בשרעפיו ומחפש בספרים ופתרון אין. כשהגיע זמן השיעור, הרב פתח את ספרו, מיד נפל מבטו בפתק המונח בין הדפים. והנה כשעיין בו אורו עיניו! במילים ספורות הקושיה נעלמה ואיננה. ברוב שמחה סיפר לתלמידים על הפתק, ולבסוף פקד עליהם להודיעו מי הכותב. ברם אין איש יודע. מחזה זה חזר ונשנה, כשנתקלו בקושיא בלא תשובה, היה מוצא את פתרונו בפתק הטמון בספריו. איש לא העלה בדעתו, כי השמש הצנוע ידו בדבר. **דירת** הרב היתה סמוכה להיכל הישיבה, וחלון השקיף מביתו לאולם. לר' גדליה היתה בת ושמה חנה, וכאשר שמעה על תעלומת הפתקים, לקחה את הדבר אל לבה, ומידי פעם לאחר השיעור היתה מעיפה עין לעבר ההיכל לחפש מיהו הטומן את הפתקים. יום אחד הבחינה בשמש ר' שלום נוטל את ספרו של אביה מדפדף בו, סוגרו ומכניסו לארון.

סיפרה את הדבר לאביה, כי חושדת היא בשמש. מיד קרא לו הרב וגזר עליו שיגלה הדבר. לא נותרה ברירה לר' שלום, נכנע וגילה כי הוא המשיב, תוך שביקש שהרב לא יפרסם את הדבר.

קם הרב ונשקו ואמר לו, אחרי הודיעך אלהים אותך כל זאת, אין חכם ונבון כמוך, אתה תהיה תמורת ראש בית המדרש ואני אשב בין הלומדים, ואל תחזיק טובה לעצמך כי הגיע שעתך להתגלות, מיד מינהו לר"מ ביישיבה, וחנה בתו שעל ידה נתגלה הרש"ש, זכתה ותהי לו לאשת חבר.

"אַתָּה תְּהִיָּה עַל בֵּיתִי וְעַל פִּיךָ יִשְׁק כָּל עַמִּי" (מא, מ)

הדרך שה' מעלה מהמקטרגים את הורדת השפע לעולם

כתב הגאון הרי"ח הטוב בס' בן יהודע (בבא מציעא נט.) שיש לבאר את מאמר רבותינו ז"ל (ברכות דף יז:) כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני, וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת. כמו שכתבו המפרשים לבאר "בשביל" חנינא, רצונו לומר, בְּשִׁבִיל ובצינור של ר' חנינא היה יורד השפע לעולם. עכת"ד.

ולכאורה קשה דלשיטתו מה כוונת הגמ' בהמשך וחנינא בני די לו בקב חרובין וכו'. ואפשר לפרש, כי הנה הקדוש ברוך הוא מידתו להיטיב, ורוצה להוריד שפע רב לעולם. אמנם המקטרגים בראותם את ריבוי השפע היוורד, מקטרגים כדי למעט. ואמנם, כאשר ישנו צדיק בדור, שהגם שהוא עשיר מסתפק במועט, ואינו מתענג מעשרו. הנה על צדיק זה אין המשטינים מקטרגים על השפע היוורד בצינור שלו, אם הוא רב או מעט, יען כי בלאו הכי הם רואים שהוא אינו מתענג בעשרו, ועל כן לא אכפת להם אם יורד לו שפע רב בשביל ובצינור שלו. ואז השם יתברך אגב השפע שמוריד לאותו צדיק, מוריד את השפע הרב של העולם כולו, כדי להעלים מעיני המקטרגים את הורדת השפע, שלא יקטרגו עליו.

ולזה אמרה הגמרא הנזכרת, כל העולם ניזון "בשביל" חנינא בני, רצונו לומר, בצינור ו"בשביל" שלו, דרכו כל העולם ניזון. ואם תאמר, מאי נפקא להו לעולם בזה, ולמה לא יורד השפע לכל אחד בצינור שלו, ולמה המקטרגים לא יקטרגו גם בדרך הורדת שפע זו? לזה אמרה הגמרא שהורדת השפע בדרך זו "בשביל" חנינא, ניצולת מן המקטרגים, יען כי חנינא בני די לו בקב חרובין, ואם כן המקטרגים אינם שמים עינם ולכם על הצנור והשביל שלו לראות כמה שפע יורד בו, ובזה נעלם מהם הדבר, ואז יזכו ישראל בשפע הטוב הרב. ודוק.

ועל פי זה פירש הרב שפתי קדושים (על פסוקנו כאן) את מאמר פרעה ליוסף "אתה תהיה על ביתי", כי בזה "ועל פיך ישק כל עמי", היינו שאז כל השפע ירד בצינור שלך, וכל עמי יהיה ניזון דרכך. ודוק.

"אַתָּה תְּהִיָּה עַל בֵּיתִי וְעַל פִּיךָ יִשְׁק כָּל עַמִּי" (מא, מ)

מהו לשון "ישק"

רש"י (כאן) ביאר את תיבת "ישק", מלשון מזונות ופרנסה, כלשון שאמר אברהם לאליעזר (בראשית טו, ב) ובן "משק" ביתי, היינו שכל צורכי ביתי נעשים על ידו.

אמנם בספר צידה לדרך (איילינבורג, כאן, בשם החכם ר"א אשכנזי במעשה ה' ח"ב פל"ח), ביאר זאת בדרך חדשה, שמנהג המלכים היה שכל עבדיו ושריו באים ונושקים את ידו של המלך לכבוד המלכות, ואין להם רשות לישק את ידו, טרם שלקחו רשות מהמשנה למלך. ולכך אמר פרעה ליוסף, ועל "פיך" "ישק" כל עמי, כלומר שרק "על פיך" וברשותך יהיו "נושקים" את ידי.

"וְיִלְבֹּשׂ אֹתוֹ בְּגָדֵי שֵׁשׁ וְיִשֶּׂם רֶבֶד הַזָּהָב עַל צְנָאוֹ" (מב, מא)

סגולת לבישת בגדי פשתן

בספר חסד לאברהם (מעין רביעי נהר נ"ב) להגאון המקובל ר' אברהם אזולאי זצוק"ל, כתב בשם ספר כתב יד, דברים נפלאים אודות מעלות וסגולות בגדי שש, וזה תוכן דבריו: דע שיש סוד גדול בלבישת בגדי פשתן, שכל הלובש בגד פשתן לבן, אין שולטים בו, לא עין הרע, ולא רוח רעה, ולא שום מיני כישוף. אמנם סגולת בגד פשתן זה, היא דוקא כשלוש בגד מפשתן לבדו בלא מין אחר עמו. אבל אם נתערב מין אחר עמו, אפילו חוט אחד פוסל בו. וכן הפשתן סגולתו להבריח הקליפות והחיצונים, ולכן מלבישים אותו את המתים. (ועוד עיין שם בסגולתם. ולכן גם האדמורי"ם עושים ממנו קיטל לימים נוראים, שסגולתו שתקובל תפילתו. וכן יש מקובלים שכל השנה כולה לובשים בגד פשתן והוא טוב מאד.)

ופרעה בחכמתו השיג את סגולת בגדי הפשתן לבן, ומרוב דאגת לבו בראותו את יוסף לבוש בגדי שש שהם בגדי פשתן, הניח את רביד הזהב על צווארו, כדי לבטל את סגולת לבישת הבגדים, שכאמור אם נתערב בהם עוד מין אחר, פסלוהו. ויוסף שהשיג ידיעות אלו ברוח הקודש, לא חשש לעניין הרביד לפי שעה, כדי להראות לפרעה שלא השיג הסוד. אמנם כשהלך לביתו, הסיר מעליו את רביד הזהב, כדי שלא להפסיד את סגולת הבגדים.

והוסיף עוד החסד לאברהם, שאין בעולם איש השרוי בסכנה כמו הכהן גדול ביום הכיפורים בשעה שנכנס לקודש הקדשים לפני ולפנים, במקום שאין רשות לשום מלאך ושרף להכנס שם, מחמת שמקנאים בו המלאכים. וכדי שלא יקטרגו עליו, ציוה השם יתברך, אשר כל מצותיו הן עצות טובות, שיכנס בבגדי פשתן לבנים, שהם מסוגלים להפך קטיגור לסניגור.

וַיִּקְרָא לְפָנָיו אַבְרָם (מא, מג)

מדוע מן השמים סיבבו שיקרא "אברך"

ביארו הרב בינה לעתים ז"ל (ח"ב דרוש ד' לדיבור) והבן איש חי (דרושים, מקץ, כאן) על שום מה זכה יוסף דוקא לשבח "אברך"? אלא ישנם שתי מצודות הפוכות ליצר הרע, שבהם צד את האדם ברשתו, הא', ההצלחה והגדולה. והב', הדלות. ובשתי המצודות נתפס ונתנסה יוסף הצדיק עליו השלום, ובכל זאת ניצול מן היצר הרע ונתקיים בצדקתו. עיין שם. כיון שכן, זכה יוסף לתואר "אברך" שהוא נוטריקון "אברך", "אב" הוא רמז לזמן הצלחתו וגדולתו, שהיה אב. "ורך" הוא רמז לזמן דלותו, שהיה רך, והוא על שם שנתנסה וגבר בשתייהם.

"אַתָּה תִּהְיֶה עַל פִּיתִי וְעַל פִּיךָ יִשְׁק כָּל עַמִּי וְכוּ' וַיִּסֵּר פְּרַעֲה אֶת טַבַּעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ וַיִּתֵּן אֹתָהּ עַל יַד יוֹסֵף... וַיִּרְכַּב אֹתוֹ בְּמַרְכַּבַּת הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר לוֹ וַיִּקְרָא לְפָנָיו אַבְרָם" (מא, מ-מג)

מדה כנגד מדה

כתב ר' חיים פלטיאל בפירושו על התורה (כאן, ובדומה הוא במדרש אגדה על הפסוק הבא) להראות באצבע את הנהגת ה' עולמו במדה כנגד מדה בשכרו של יוסף וזה לשונו, פה שלא נשק בעבירה כתיב (מא, מ) על פיך ישק כל עמי. ידים שלא חבקו בעבירה, כתיב (מא, מב), ויסר פרעה את טבעתו... ויתן אותה על יד יוסף. הגוף שלא דבק בעבירה כתיב (שם), וילבש אותו בגדי שש. רגלים שלא פסעו בעבירה כתיב (מא, מג), וירכב אותו במרכבת המשנה. מחשבה שלא חשבה בעבירה כתיב (מא, מג) ויקראו לפניו אברך.

"אֲנִי פְּרַעֲה וּבִלְעָדֶיךָ לֹא יָרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ וְאֶת רַגְלוֹ בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם" (מא, מד)

פרעה מבקש מיוסף שלא יברר את כל ניצוצי הקדושה, כדי שתשאר מלכותו בידו

כתב רבנו יוסף חיים מבבל זצ"ל בכן איש חי דרושים (כאן, עם תוספת) פרעה חשש פן יוסף על ידי צדקתו, יברר את כל ניצוצי הקדושה שבקליפה של פרעה, ואז יבטל אותו לגמרי, ולא ישאיר לו שום מלכות ושררה. כי הסטרא אחרא חיותה מניצוצי הקדושה, וכשגומרים לברר מתוכה את כל ניצוצי הקדושה, היא מתפלת מאליה. לכן אמר ליוסף "אני פרעה", רצונו לומר, אל תיגע בי ירך להשפיל אותי, כי ברצוני להישאר בגדולתי ככוחי אז כוחי עתה. ולכן אצוך "ובלעדיך", יש לחלק את התיבה "ובלע דרך", והוא על דרך (משלי כה, טז) דבש מצאת אכול דרך, רצונו לומר, יודע אני שאתה לא תשקוט ולא תנוח מלברר את ניצוצי הקדושה ולבלעם, אך אבקש ממך שת"בלע דרך" היינו תברר כדי סיפוקך, ולא תברר את הכל, עד שלא תשאיר לנו כלום. ואל תפחד פן תתגבר הסטרא אחרא עליך, אם ישארו בה ניצוצי קדושה הרבה, יען שהסטרא אחרא אין לה כח לעלות יותר מזה שאתה רואה עכשיו. ולכך המשיך ואמר, כי "לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים", "איש" היינו איש הבליעל, "לא ירים איש את ידו ואת רגלו", כיון שלסטרא אחרא אין ידים ורגלים, לפי שנקצצו, וכמו שכתוב בשער הליקוטים (משלי פרק ז') כיון שנמתקו הקליפות של ידיהם ורגליהם, לכן אין להם ידים ורגלים, עיין שם. ולכן בארץ מצרים, שהוא מקום הסטרא אחרא, לא ירים איש בליעל את ידו ורגלו, כי אין להם רגלים וידים כלל. ואז בהכרח תתגבר הקדושה.

וַיִּקְרָא פְּרַעֲה שֵׁם יוֹסֵף צְפֹנָת פְּעֻנָח (מא, מה)

פירוש "צפנת פענח"

בבראשית רבה (פרשה צ' ס' ד') נחלקו בביאור התואר "צפנת פענח", אמר רבי יוחנן, "צפונות" מופיע ומאיר, "ונוחות" הן לו לאדם. [דהיינו מגלה צפונות, הנוחות לאדם]. ר' חזקיה אמר, "צפונות" מופיע ומאיר בדעת, ו"מניח"

רוחן של בריות בהן. [דהיינו מגלה צפונות, ומיישב דעת הבריות]. ורבנן אמרו, "צפנת פענח" ראשי תיבות, צופה, פודה, נביא, תומך, פותר, ערום, נכון, חוזה. עד כאן.

בשפת אמת (מקץ חנוכה תרנ"ד) הביא את פירוש רש"י (כאן) בצפנת פענח, "מפרש צפונות". והקשה, אם כן היה צריך להקרא יוסף פענח צפנת, ולא צפנת פענח? לך ראה שם ביישובו, ועל פי דבריו יש ליישב, שיוסף זכה למדרגה זו של גילוי צפונות, משום שהיה מפליג מאוד בצניעותו ומסתיר עצמו מעיני הבריות, ולכן הוקדמה המילה "צפנת" ל"פענח", מפני שבזכות "שהצפין" והחביא את מעלותיו, זכה ל"פענח", דהיינו זכה לגילוי צפונות.

רמזים ב"צפנת פענח"

"צפנת פענח" עולה בגימטריא כפסוק הנאמר במשלי (י, יד) חכמים יצפנו דעת [828-], כי נאמר על יוסף (בראשית מא, לט) אין חכם ונבון כמותך. וגם בפרשת וישב (לט, ג) נאמר, וישראל אהב את יוסף... "בן זקונים", ותרגם שם האונקלוס "בר חכים".

גם **"צפנת פענח"** עולה בגימטריא כמנין הכתוב (בראשית מה, מו) ויצא יוסף מלפני פרעה [828-], והיינו מפני שכאשר יצא יוסף מלפני פרעה, שוב לא היה שמו "יוסף הצדיק", כי אם "צפנת פענח".

ועוד מנין "יוסף הוא השליט" יחד עם "רוח אלהים בו", גם עולה בגימטריא 828. כלומר, יוסף זה שיצא מעם פרעה, הרי הוא השליט, ובו יש רוח אלהים.

וַיִּתֶּן לוֹ אֶת אֶסְנַת (מא, מה)

ביצד התגלגלה אסנת למצרים

פרעה נתן ליוסף את אסנת בת פוטי פרע לאשה. והנה שנינו בסוטה (יג ע"ב) שפוטי פרע הוא פוטיפר, ושהיה רשע, עיין שם. ואם כן קשה, כיצד יוסף הצדיק נשא את ביתו של רשע זה? ויש לומר, שנשאה מפני שבאמת לא היתה בת פוטיפר, אלא היתה מזרע יעקב, כי אסנת בת דינה היתה, ותלה לה יעקב קמיע בצוארה, והובאה למצרים וגידלה פוטיפר בביתו, ולכך נקראת על שמו "בת פוטי פרע", וכפי שכתב הרב צידה לדרך (איילינבורג, על פסוק מב ד"ה וכתב עוד החוקוני) בשם החוקוני (כאן), שבמדרש כתוב שאסנת היתה בת דינה ונולדה משכם בן חמור, ולכך רצו השבטים להרוג את אסנת. בא יעקב ותלה קמיע בצוארה, וגרשה מביתו, והחביאה עצמה בין הקוצים והברקנים. ועל שם זה נקראת "אסנת" מלשון "סנה". ובא גבריאל והביאה למצרים לפני אשת פוטיפר. וכשעבר יוסף בכל ארץ מצרים, יצאו כל הנשים לראות את יופיו של יוסף, וכל אחת היתה זורקת לו חפץ או תכשיט, כדי שירים עיניו ויהנו מיופיו, וזו לא היה לה מה לזרוק, וזרקה אליו את הקמיע שהיה בצוארה, ועיין בו וראה שהיא מזרע יעקב. עד כאן. לאור האמור אפשר עוד לומר, שיוסף הצדיק ידע ברוח הקודש שגבריאל הביאה למצרים להיות בת זוגו, ובשביל כן נשאה.

רמזים נפלאים בשם "אסנת"

ולכך "אסנת", עולה בגימטריא "בת מדינה", היינו שהיא הבת של דינה ולא הבת של פוטיפר. וכן "אסנת" בגימטריא "השור", הוא יוסף המכונה שור (דברים לג, יז) שמן השמים הוא ראוי לה. גם "אסנת" עולה בגימטריא "אשרי", כלומר, אשרי מי שזכה ללקחה. ועוד "אסנת" בראשי תיבות אדני סומך נופלים תמיד, על שם המעשה הנזכר שה' סמכה והצילה.

וַיֵּצֵא יוֹסֵף מִלְפָּנֵי פְרַעֲה וַיַּעֲבֵר בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם (מו, מו)

יוסף בירר מניצוצי הקדושה שהיו טמונים בטומאת פרעה ובזוה שלט עליו

הבן איש חי באדרת אליהו (כאן דף כ"ז ע"א) הקשה, מהו שכתוב ויצא יוסף מלפני פרעה ויעבר בכל ארץ מצרים, הן ברור שיוסף יצא מלפני פרעה, ולא נשאר עומד אצלו כל ימי חייו? גם כשנאמר "ויעבר בכל ארץ מצרים" ידענו שיצא מלפני פרעה, ואם כן לשם מה התורה מציינת שיוסף יצא מלפני פרעה?

וכתב ליישב, שעל ידי שהסתכל יוסף בפניו של פרעה, משך ממנו את ניצוצי הקדושה, כפי שיש יכולת ביד גדולי ישראל עשות זאת, וזה ענין הכתוב בחז"ל (ברכות נח. שבת לד. ועוד רבות) נתן עיניו בו ועשה אותו גל של עצמות, ובכח העלאת ניצוצי הקדושה היה ליוסף כח רב, ואז "ויעבור בכל ארץ מצרים" באין פוצה פה ומצפצף.

עוד יישב זאת בדרך אחרת, שהוא על דרך (קהלת ז, יח) זה לעומת זה עשה האלהים, והיינו שה' ברא כנגד מדרגות הקדושה, מדרגות טומאה וכו'. ברם כאן ביוסף ובפרעה אנו רואים שהתגברה הקדושה יתר על הטומאה, כי פרעה

שהוא הטומאה, לא יוכל לעשות שום דבר בלתי רשות יוסף שהוא הקדושה, וכמו שביאר האלשיך על הפסוק (לעיל מא, מד) אני פרעה, ובלעדיך לא ירים וכו'. והדבר יפלא, איך יתכן שהסטרא אחרא תכנע לקדושה? ולכן אפשר לומר, שהמשיך הקדוש ברוך הוא כח אלהי מהקדושה העליונה, ממקום גבוה יותר מהמדרגה שכנגד מדרגת הטומאה של פרעה, ולכן נכנע אליו. וזה שנאמר ויצא יוסף מלפני פרעה, "לפני" היינו קודם, דהיינו, על ידי מעשיו וצדקתו של יוסף, הוציא כח מן הקדושה מן המדרגה שהיא "לפני" המדרגה שכנגד מדרגת הטומאה של פרעה, ובוה נתגבר יוסף "ועבר בכל ארץ מצרים".

או יובן, על פי דברי הערבי נחל (והביאם בהרחבה לעיל בפרשת לך לך) שחיותם של כל הנמצאים היא מאותיות שמם, שאותיות שם הדבר הן צינורות המשפיעות חיות להם מלמעלה כנאמר (בראשית ב, יט) נפש חיה הוא שמו. ופעמים מתווסף כח יתר מלמעלה, וכח זה נמשך מאותיות המילוי של השם. כי אותיות שם הדבר הן חיותו בצימצום, ואילו אותיות המילוי אם מתווספות לשם, הן מושכות יותר שפע. וכיון שראינו שיוסף לקח את השררה מפרעה, ונתמעט כוחו של פרעה, בהכרח שיוסף על ידי זכות מעשיו, הוציא וביטל חלק מאותיות המילוי שבשם פרעה, ובהעדר קצת מהמילואים, נתמעט כוחו של פרעה, ולכך נאמר, "ויצא יוסף מלפני פרעה", "מלפני" הוא מלשון "לפני ולפנים", והוא רמז לאותיות המילויים של שמו, שהן לפני ולפנים גוף האות, ולכן "ויצא", היינו שיוסף הוציא מפרעה קצת אותיות המילואים של שמו, ובוה נתמעט כחו של פרעה, ולקח ממנו את השררה, ואז "ויעבור בכל ארץ מצרים" למשול בהם ולכבוש אותם תחת ידו וגזירתו.

"וְיֹסֵף יֵלֵךְ שְׁנֵי בָנָיו בְּטָרִם תְּבוֹא שְׁנַת הָרָעָב אֲשֶׁר יֵלְדָה לוֹ אֶסְנַת בַּת פּוֹטִי פְּרַע כֶּהֵן אֹנִי" (מא, נ)

אפרים ומנשה תאומים היו

אפרים ומנשה תאומים היו, כאשר כתבו הרד"ק (בראשית מא, נ, על דרך "אולי") ובספר סדר הדורות (ב' אלפים רל"ג). ובספר אור פני משה על התורה (פרשת ויחי) כתב דברים נפלאים אודות לידת מנשה ואפרים, וזה לשונו, אפרים ומנשה היו ראויים להיות תאומים לצאת מיעקב ובלהה, ולכן כאשר בא יעקב להתייחד עם בלהה, ירדו אלו שתי הנשמות של מנשה ואפרים ועמדו למעלה מראש מטתו. אולם באותה עת נודמן ראובן ובלבל יצועו, וכן לא היו אלו הנשמות יכולין להתלבש בטיפת יעקב בבלהה, וגם לאידך גיסא לא יכלו לשוב ולעלות, כי ברדתן, נתגשמו. מיד גזרו בבית דין של מעלה שאלו הנשמות יהיו בגן עדן התחתון, עד שיצאו מיוסף.

"וַיִּקְרָא יוֹסֵף אֶת שֵׁם הַבְּכוֹר מְנַשֶּׁה כִּי נִשְׁנִי אֱלֹהִים אֶת כָּל עַמְלִי וְאֶת כָּל בֵּית אָבִי" (מא, נא)

על שניצל מהצער והנקימה קרא בנו מנשה

בסיעתא דשמיא נראה לפרש את הפסוק, טבע הוא באדם שמי שהציקו לו אחרים, יסרוהו וציערוהו, אף על פי שאחר כך ניצול מידם, ויצא מן הצרה ההיא לרווחה ועלה לגדולה, על כל זאת אף בזמן הרווחתו וגדולתו, זכור יזכור את הצרה והצער אשר ציערוהו, ויצטער על אשר קרה לו, וגם יתמלא עֲבָרָה על אותם שציערוהו, ואש תוקד בקרבו עליהם תמיד. ואף אם הוא איש צדיק ואינו נוקם ונוטר, על כל זאת בן אדם חמרי לא יבצר מלהעלות בליבו חימה עליהם, ולהצטער על אשר אירע לו. אולם אם אותו הצער שציערוהו, הוא עצמו היה הסיבה לעלייתו לגדולה ולהרווחתו, הנה ודאי שלא יזכור את הצער שציערוהו, מאחר שרואה שמן השמים סיבכו לו צער זה לטובתו, ואדרבה ישמח בו, שאילולי זה הצער, לא היה זוכה לגדולתו.

וכן היה אצל יוסף, הרעה שעשו לו אחיו, אלהים חשבה לטובה, והיא היתה הסיבה לגדולתו ומלכותו, וכמו שנאמר (בראשית נ, כ) ואתם חשבתם עלי רעה, אלהים חשבה לטובה. ועוד כתוב (שם מה, ח) לא אתם שלחתם אותי הנה כי האלהים, וישימני לאב וכו', אם כן מוכרח שלא יזכור ויצטער על ימי צער, וגם לא יעלה בלבו חימה על אחיו. ועל כן היה יוסף שמח שהפך לו ה' צרתו לטובה, כדי שלא יכשל במכשול הנקימה ונטירה, וגם שלא יהיה שרוי בעצבון ודאגה על העבר. ובעצם כך שניצל מן הנקימה והעצבון, שמח יוסף בשמחה יתירה. ולכן בשמחתו בזה הדבר, קרא לשם בנו מנשה, על שם הדבר הזה. וכפי שפירש ואמר "כי נשני אלהים את כל עמלי", נשני הוא מלשון השכיחני (כתרגום אונקלוס ויונתן, ופירוש הרד"ק כאן) היינו שהשכיחני ה' שלא אצטער ואדאג על מה שקרה לי. ועוד זאת גם "נשני את כל בית אבי", היינו שהשכיחני שלא אזכור את חמתי וכעסי על בית אבי, הם אחי שמכרוני, ולא אכשל באיבה ובנקימה ונטירה חס ושלום, ומרוב שמחתו בכך, קרא את שם בנו על הדבר הזה.

"וְזֹאת שֵׁם הַשְּׁנַי קָרָא אֶפְרַיִם כִּי הִפְרִנִי אֱלֹהִים בְּאֶרֶץ עֲנִי" (מא, נב)

מדוע קראו אפרים

פירוש הפסוק הוא, אמר יוסף, אילו הגדולה והרווחה שנעשו עמדי, היו נעשים לי במקום אחר, שאינו בארץ עניי, לא היה הפלא כל כך גדול. אך עתה שנעשו לי במקום זה, הוא פלא גדול, כי ארץ זו היא ערות הארץ ותגבורת הקליפה שהיא הפכית ונגדית אלי, וכפי טומאת הארץ הזו, ראוי שתהיה "ארץ עניי", אולם הקדוש ברוך הוא שידר את המערכה בחסדו הגדול, ונעשית ארץ עֲשָׂרִי וגדולתי, שנתגדלתי בה ונתגברתי על הסטרא אחרא בכל דבר. ועל שם הפלא הגדול הזה, קרא את בנו השני "אפרים".

"וְכָל הָאָרֶץ בָּאוּ מִצְרֵימָה לְשֹׁבֵר אֶל יוֹסֵף כִּי חָזַק הָרָעַב בְּכָל הָאָרֶץ" (מא, נו)

עשרה מלכים מלכו על כל העולם, והשלישי הוא יוסף

איתא בפרקי דרבי אליעזר (פרק י"א), עשרה מלכים מלכו מסוף העולם ועד סופו, עיין שם, והמלך השלישי זה יוסף שמשל מסוף העולם ועד סופו, שנאמר (כאן) וכל הארץ באו מצרימה, ארץ אין כתיב כאן, אלא "וכל הארץ", שהיו [כל הארץ] מביאין את המס שלהן ומנחה לשבור אל יוסף, שארבעים שנה היה משנה למלך מצרים, וארבעים שנה מלך לעצמו, שנאמר (שמות א, ח) ויקם מלך חדש על מצרים.

"וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ שֹׁבֵר בְּמִצְרַיִם וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו לָמָּה תִּתְרָאוּ" (מב, א)

יעקב יושב בביתו ורואה אשר במצרים

בדעת זקנים מבעלי התוספות (כאן) כתוב, ואמרו רבותינו, "וירא יעקב", בא וראה, יעקב אדם זקן ויושב בביתו, ורואה מה יש במצרים, ועשרת בניו נכנסין ויוצאין ואינן רואים. ואף על פי שיעקב ובניו נביאים היו קודם לכן, ויוסף לא היה רחוק מהם, כי אם מהלך ארבעה או חמשה ימים, ולא היו יודעין היכן הוא. עד כאן.

דהיינו יעקב ובניו היו נביאים, אך יעקב היה גדול בהם בנבואה, שהנה יעקב היה זקן ולכן לא היה יוצא ובא מביתו, ואילו בניו נכנסים ובאים, ובכל זאת הוא ידע בנבואה שיש שבר במצרים והם לא. ואף על פי כן, ה' ברצונו הסתיר מהם דבר אחר שהיה במצרים, שלא ידעו היכן היה יוסף.

"וַיֹּאמֶר הִנֵּה שְׁמַעְתִּי כִּי יֵשׁ שֹׁבֵר בְּמִצְרַיִם רְדוּ שָׁמָּה וְשִׁבְרוּ לָנוּ מִשָּׁם וְנַחֲיָה וְלֹא נָמוּת" (מב, ב)

ע"י התורה יגאלו במהרה ויהיו חיים לעולם

יש להבין, מדוע נתווספה כאן המילה "שמה", הלא מספיק שהיה כתוב "רדו ושברו לנו משם"? ונראה בסיעתא דשמיא "שמה" הן אותיות "משה", וכך הבנת הפסוק: הנה שמעתי כי יש "שבר במצרים" רצונו לומר, שבר הוא חצי, היינו שיש לשבור לחצי את המילה "מצרים", והחצי עולה בגמטריא "קץ", ועשו זאת, כדי שתהיה להם גאולה בקרוב, כפי שממשיך הפסוק "רדו שמה", היינו שבזה יהיו תחת שיעבוד מצרים רק מנין "רדו" שנה. ו"שמה" היינו שאחר כך יבוא "משה" רבינו עליו השלום, שכאמור "שמה" הן אותיות "משה", ויגאלם ממצרים ויקבלו את התורה בהר סיני. וזהו שממשיך הפסוק "ונחיה ולא נמות" והדבר תמוה, כיצד יתכן שיחיה האדם ולא ימות? אלא כוונת התורה, שעל ידי עסק התורה הנותנת חיים לעושיה, ואפילו לאחר פטירתו, זה שעסק בה נקרא "חיי", כנאמר בשמואל (ב כג, כ) ובניהו בן יהודע בן איש "חיי" וגו', היינו שאביו של בניהו נקרא חיי, וביארו בברכות (דף יח.) אף על פי שאביו של בניהו, כבר נפטר, מכונה הוא בפסוק "חיי", משום שצדיקים גם במיתתם קרואים חיים.

"וַיֵּרְדוּ אַחֵי יוֹסֵף עֶשְׂרֵה" (מב, ג)

כל רב מבבל וכל רבי מא"י

אמרו רבותינו ז"ל (מבוא התלמוד לר' יוסף נ' עקנין פ"א אות ט"ו, הליכות עולם ש"א פ"ג א"ד) שכל "רב" הכתוב בגמרא הוא מבבל, וכל "רבי" הכתוב בגמרא הוא מארץ ישראל. עד כאן. כגון "רבי" יוחנן היה בארץ ישראל, ולפיכך שמו רבי, ואילו "רב" נחמן היה בבבל, ולפיכך מכונה רב, וכן כל כיוצא בזה.

והדבר מרומז כאן בפסוק, וירדו אחי יוסף עשרה, היינו שבזמן שהיו אחי יוסף בארץ ישראל, היו נקראים "רבי", אך כש"וירדו אחי יוסף" למצרים "עשרה", "עשרה" הוא מנין האות י', לרמוז, שבירידתם מצרימה נחסרה מהם האות י' מכינויים "רבי", ושוב נקראו בשם "רב".

"וַיִּרְדּוּ אֲחֵי יוֹסֵף עֶשְׂרֵה" (מב, ג)

מדוע לא היה די בשליחת בן אחד

מדוע יעקב אבינו שלח עשרה בנים כדי לקנות תבואה בארץ מצרים, ולכאורה היה די שישלח אחד או שנים? במדרש תנחומא (מקץ סוף סימן י') מבואר, שיעקב שלח את עשרת בניו, לפי שבכח עשרה צדיקים לכלות את הפורענות ולבטל את הגזירה, כמו שמצינו שאברהם (בראשית יח, לב) ביקש שתינצל סדום בזכות עשרה צדיקים ולא פחות.

הספורנו (כאן) מבאר, שיוסף לא היה מוכר תבואה אלא בעד בית אחד, ולא בעד רבים, פן יעשה בו סחורה, כמו שהוא המנהג בשנות רעב. עד כאן. דהיינו יוסף דאג שתהיה לו בלעדיות על מכירת התבואה, ולכן מכר תבואה לפי משפחות ולא ליחידים, כדי שלא יקנו תבואה יתירה ויסחרו בה. לכן יעקב שלח את כל עשרת בניו, כדי שכל אחד מהם יוכל לקנות תבואה, ולא תהיה להם התבואה בצמצום.

"וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶת אֲחָיו וַיִּכְרַם וַיִּתְנַבֵּר אֲלֵיהֶם" (מב, ז)

מעשה יוסף עם אחיו

בבואנו הלום, נביא את מעשה יוסף והאחים, על פי הפסוקים מתובל במדרשים (מתוך ספר מעשה הגדולים, אבידני, ח"א עמ' תק"ס) וירא יעקב כי יש "שבר", בראשי תיבות שם בן רחל במצרים ראה ברוח הקודש שיוסף בנה של רחל נמצא במצרים, ויאמר לבניו, למה אתם מראים עצמכם שבעים, כי יחשבו כל יושבי הארץ הכנעני כי אני עשיר, אז יבואו ויפלו עלינו לשלול אותנו. ולכן בני, קומו רדו גם אתם מצרימה, וקנו לנו אוכל ונחיה ולא נמות. ויסכימו הבנים תכף על זה, והכינו עצמם לכך ללכת מצרימה. ואמר להם אביהם, בני, תזהרו מאד מעין הרע, ואל תכנסו כולכם בשער אחד, כי בעלי קומה וגבורה אתם.

האחים יורדים לשבור אוכל, ומחפשים את יוסף לפדותו בכל מחיר

ויפרדו מאביהם לשלום וישימו לדרך פעמיהם. והיה בהיותם בדרך, ויזכרו את יוסף אחיהם, ויאמרו מי יתן ומצאנוהו שם במצרים ופדנוהו בכל מחיר שהוא. ולכן עלינו להתפזר בכל השווקים הרחובות והסימטאות לחפש עליו. והיה כבואם אל גבול העיר, ויתפזרו ויכנסו בעשרה שערי העיר, כי כן צוה להם אביהם שלא יכנסו בשער אחד מפני עין הרע. ויגשו השומרים ויכתבו את שמותם, וימסרו למנשה בן יוסף ויקראם לפני אביו. וידע יוסף כי באו עשרת אחיו מצרימה. ויצו יוסף לאמר, לא יפתחו למחר אלא רק את האוצר הזה אשר תחת הבנין הזה שהוא אחראי עליו והשאר כולם יהיו סגורים. ויצו לאשר על האוצר ויאמר לו, כל מי שיבא לקנות למחר, אתה תשאל על שמו, אם יהיה שמו מאלו הרשומים לפני בנייר הזה, תתפשהו לשלחו אצלי ותזהר מאד בזה. אבל בני יעקב הלכו קודם לחפש את יוסף ועברו שלשה ימים ועדיין לא באו לקנות בר. לכך לקח יוסף שבעים איש מגבורי פרעה ויתפשו ויביאום אל יוסף ויעמדו לפניו וישתחוו לו אפים ארצה, כי כן צוה פרעה לכל עמו.

מפגש האחים וטענת מרגלים אתם

ויוסף יושב על כסאו ובהיכלו, כולו אומר כבוד, בלבוש מלכות תכלת וחור ותכריך בוץ וארגמן ועטרת זהב בראשו, כמוהו כמרדכי בן יאיר בשעתו, ומשרתיו עומדים לפניו. וירא יוסף את אחיו ויכירם, כי היו בחתימת זקן כאז במכירתו גם עתה, אבל הם לא הכירוהו, כי בן שבע עשרה שנה היה בלי חתימת הזקן ביום המכרו, ועתה הנה מראהו כמראה מלאך השם צבאות וכעין חשמל מתוך האש, אז לא ידעו מה טיבו של העובר הזה. ויתנכר עליהם וידבר אתם קשות, ויאמר אלהם, מאין באתם? ויאמרו, מארץ כנען באנו לקנות אוכל. ויקח יוסף את הגביע של הפרקים, ויחברם יחד לעיניהם, וישם על השלחן אשר לפניו וצלצל בידו עליה, ויאמר להם לא, כי מרגלים אתם, ולחפור את הארץ באתם. ויאמרו לו, לא אדוני כי כנים אנחנו. ענה להם, אם כן למה באתם בעשרה שערי העיר ולמה לא נכנסתם בשער אחד? אמרו, כי כן צוה לנו אבינו הזקן. אמר להם, הרי כבר לפני שלשה ימים נכנסתם לעיר, ולא קניתם לכם אוכל, ולמה נתאחרתם כל כך, בוודאי לרגל הארץ באתם, וכסות עינים היא לכם קניית התבואה? ענו לו לאמר, דבר אחד אבד לנו במצרים והלכנו לחפש אחריו. ויאמר להם יוסף, למה אתם אומרים כן, הנה הגביע אומר לי שנים מכם נפלו על שכם ויהרגו את כל יושביה, וגם יותר מזה הגביע אומר לי, שאתם מכרתם אחד מאחיכם לעבד. והיה כשמוע אחי יוסף את דבריו, ויחרדו האנשים מאד ויהיו ברוגז. ויאמרו לו, שנים עשר אחים אנחנו בני איש אחד צדיק בארץ כנען, והנה

הקטון את אבינו והאחד איננו. ויאמר להם יוסף, אם אתם בניו של איש צדיק וחסיד, מה עסקכם בשוק הזונות, הנה שמה תפשו אתכם? אמרו לו, היה לנו אח אחד יפה תואר ויפה מראה מאד, ונאבד, ובקשנו אותו, כי אמרנו אולי הוא אצל זונות. ויאמר להם יוסף, והנה אם תמצאוהו ביד אדונו שקנהו, ויבקש מכם מחיר רב מאד, מה תעשו? אמרו, מוכנים אנו עד כמה שיהיה וניתן. אמר להם, ואם לא יחפוץ לתתו במחיר, מה תעשו? אז ענו ואמרו, אם לא יתנוהו, והרגנוהו, ונקח את אחינו והלכנו. ויאמר יוסף, חי פרעה כי מרגלים אתם, הן להרוג את כל יושבי הארץ באתם. אך בזאת אדע כי כנים אתם, שלחו אחד מכם ויקח את אחיכם הקטון ויביאו אלי פה, ואם לא, חי פרעה כי מרגלים אתם.

שבעים גיבורים נפלו לפני שמעון ולבסוף הכניעו מנשה

ויאסור אותם במשמר שלשה ימים. ויהי ביום השלישי אמר יוסף בלבבו, אפריד בין שני האחים שמעון ולוי, שלא יקשרו יחד עצה על מצרים למלחמה, כאשר עשו בשכם. ויצוה לקחת את שמעון לאסרו, ולא יכלו לו. אז שלח יוסף להביא את שבעים הגבורים לאוסרו. ויהי כראות שמעון את הגבורים, נתן בקולו הגדול, ויפלו על פניהם ארצה, ונשברו שיניהם בפיהם, ותפול עליהם ועל כל עבדי יוסף אימתה ופחד וינסו משם. וישארו אך יוסף ומנשה בנו במקום ההוא. וירמוז יוסף אל מנשה, וילך אל דודו שמעון הגבור, ויכהו באגרוף מכה רבה, ויכניסוהו לבית הסוהר. ויאמר שמעון אל אחיו, אל תאמרו כי מכת מצרים היא זאת, אינה אלא מכת בית אבי היא זאת, ותחלישני מאד, ונכנס בשקט למשמר. ויתמהו בני יעקב על זה, ולא ידעו איך נכנע שמעון. אז נכנס שמה יוסף בעצמו וידבר על לב שמעון ואמר להביא לו מאכל טוב משקה ומיטה. אחר כך יצא ודיבר עם האחים ואמר להם, אתם קחו את שבר רעבון בתיכם ולכו, ואת אחיכם הקטון תביאו אלי ויאמנו דבריכם. ויצו יוסף וימלאו את כליהם בר בחנם אין כסף ולהשיב כספיהם בלי ידיעתם אל שקיהם. ויעש להם מנשה בנו כן.

יוסף שולח את אחיו עם כל טוב

ויילכו משם בהשתחויה לפני יוסף ויבואו אל המלון, ולוי לא הצליח להירדם במלון, מפני שלא היה לו עם מי לדבר, כי היה רגיל ללמוד עם שמעון בשכבם ובקומם, ושמעון כאמור נאסר בכלאו במצרים, ועם מי ידבר. לכן פתח את שקו וירא את כספו הנה הוא בשקו, ויחרד לוי מאד ויאמר לאחיו הושב כספי אלי והנה הוא בשקי, וראו כולם את כספם כל אחד בשקו ויפחדו מאד. אז אמר להם יהודה, אנחנו אשמים שמכרנו את אחינו ועתה באה עלינו הצרה הזאת. ויאמר ראובן, הלא אמרתי אליכם אל תחטאו בילד ולא שמעתם.

ויילכו אל אביהם ארצה כנען, ויצא יעקב לקראתם וירא כי שמעון אינו ביניהם, ויאמר להם איה שמעון, לאן עזבתם אותו? אז הגידו לו את כל שקרה להם עם מלך מצרים, ויהי כאשר פתחו את השקים וראו איש צרור כספו ויפחדו מאד המה ואביהם. ויאמר להם יעקב, מה זאת עשיתם לי, יוסף איננו ושמעון גם כן הלך לו, ומי יודע מה יהיה סופו, ואת בנימין תקחו עלי, ויהיה זה על חשבוננו, כיון שהבטיח לי הקדוש ברוך הוא שלשנים עשר בנים תחלק ארץ ישראל, ועתה הנה שנים הלכו להם, ואתם לוקחים גם את בנימין? לא ירד בני עמכם. אז אמר לו ראובן, תנה אותו על ידי ואני אשיבנו אליך, ואם לא, את שני בני תמית. ענה לו, אי בכור שוטה, האם בניך הם ולא בני? ומה אתה סח! וידום ראובן, כי ידע אשר לא בדעת ידבר עם אביו.

ויען יהודה לאחיו ויאמר, חכו עד שיגמר הלחם מן הסל ואז נשוב נדבר. ויהי כאשר כילו את האוכל, וירא יעקב את בניו עוללים שאלו לחם ופורש אין להם, וירדו דמעות מעיניו ויאמר שובו שברו לנו מעט אוכל. מצא לו יהודה שעת כושר ואמר, אבי תסלח לי לדבר לפניך מלה, אם תשלח את אחינו בנימין אתנו נלך ונרד למצרים אצל המלך האדיר והחכם מאד שאין כמוהו בעולם כולו, ולו ראית אבי את היכלו וכסאו ויפיו ותארו וקולו הנעים והרך בדברו אלינו, ולא ידענו מי הודיעו את כל קוראתנו, כי אין דבר נסתר לפני האיש, כי גם את עצי עריסות ילדנו הוא הגיד לנו. ועליך אבי גם כן שאל לאמר העוד אביכם חי השלום לו. וכל שרי צוען ומצרים על פיו יצאו ויבואו, ואפילו פרעה אדוני הארץ. ולו ראית את פחדו ואימתו על כל מצרים כי נמוגו מפניו. וגם אנו התרגזנו מאד כשעשנו כמרגלים את הארץ, אבי נפלה אימתו עלינו, לא יכולנו לדבר אתו מלה. ועתה אבי, שלח נא את אחי בנימין אתי ונקומה ונלכה, אנכי אערבנו ומידי תבקשנו, ואם לא אביאנו להציגו לפניך וחטאתי לאבי כל הימים, בעולם הזה, ובעולם הבא, וגם את שמעון נביא אליך מהר. אז הסכים יעקב ואמר ליהודה, הלואי שהיית אומר כך להיות ערב ליוסף בני.

המכתב ששלח יעקב ליוסף

ועתה הנה קומו קחו את בנימין, וקודם כל אני מתפלל לפני אל שדי המשדד את המערכות, שיתן לכם רחמים לפני האיש וגו'. ויכתוב יעקב מכתב אל מלך מצרים וכה כתב: ממני אני עבדך יעקב בן יצחק בן אברהם העברי נשיא

אלהים, אל מלך מצרים האדיר החכם צפנת פענח ירום הודו, שלום. ידוע יהיה לאדוני המלך, כי כבד הרעב, ואני זקן ובוכה תמיד על בני היקר לי מאד יוסף אשר נאבד לי, אולי הוא שם אצלכם ושלחתי את בני לחפש אותו. ואני שמעתי עליך אשר אתה פתרת את חלום פרעה, ואיך לא תדע כי בני כנים הם? ואני מעיד עליהם. ועתה הנה שלחתי אליך את בנימין בני, ואחלה את פניך שתשים לבך עליו, עד השיבו אלי בשלום עם אחיו וגו'. ודע לך מלך אדיר, כי תמיד ה' אלהינו עמנו, חי השם, אם אקרא אל ה' אלהי, אז אבדת עם אנשיך. אך אמרתי הנה שמעון בני הוא בביתך ותחוס עליו, וגם תשלח לי מהרה את בנימין עם אחיו. ויתן את הספר ביד יהודה, ואת זמרת הארץ, הם נכאת וצרי ולוט, וילכו מצרימה ויעמדו לפני יוסף.

יוסף נפגש עם בנימין

וירא יוסף איתם את בנימין אחיו בן אמו אשר פניו דומים לפני אביו יעקב, ויבקש לבכות. גם מסר לו יהודה את המכתב והכיר בו את כתיבת אביו, ולא יכול עוד לסבול, וילך החדרה ויבך שמה, וירחץ את פניו ויצא. אז הביט וראה את פני בנימין, ויזכור את רחל אמו היקרה שמתה, ויאמר, הזה הוא אחיכם הקטון, אלהים יחנך בני. ותכף נכנס עוד הפעם לחדרו השני ויבך שמה עד בוש, כי לא עמדו דמעות עיניו, כי מקור הדמעות נפתח לו. באותה שעה אמרו האחים למנשה, בי אדוני ירוד ירדנו בתחילה לקנות אוכל, ולא ידענו מי שם כספנו וגו'. ועתה הנה קח לך את הכפל, ואל נא תאשימונו בזה, כי לא ידענו מי עשה זאת. ויאמר להם, שלום לכם וגו'. ויוצא אליהם את שמעון הגבור ופניו שמחים וטובים. ויאמר שמעון להם, בו ביום שהלכתם, תכף הוציאני מבית הכלא ועשה עמי טובות ומאכל בריא עם תרנגולת מפוטמת וכבוד גדול. אחי, זה לא פיללתי ולא עלתה על לבי, ולא ראיתי אדם רחמן ועושה חסד כזה...

והנה יצא יוסף מן החדר ויאמר שימו לחם. וישב על כסאו ויקח את הגביע, והקיש בו ואמר, רבותי, גביעי אומר לי כי יהודה הוא מלך, על כן ישב בראש. ראובן הבכור ישב אצלו. שמעון לוי יששכר וזבולון ישבו בצד, כי בני אם אחת הם. דן ונפתלי בני אם אחת הם, ויסבו אצלם. גד ואשר, מאם אחרת הם, וישבו אצלם. ואני רואה את אח זה הקטן, כי יתום מאמו היה, בקטנותו מתה לו אם, וגם אני יתום, על כן ישב אצלי. וישבו לפניו הבכור כבכורתו והצעיר כצעירתו, ויתמהו האנשים מאד. וישם לפניהם יין ישן נושן, ויאמר להם שתו יין ואכלו בשר כשר לעברים. ולא אבו לשתות ואמרו כי מיום שנאבד יוסף אחינו היקר, לא שתינו יין ולא אכלנו בשר. ויפצר בם מאד וישתו וישכרו עמו ביום ההוא.

יוסף מגלה לבנימין את סודו

אבל יוסף לא שתה הרבה, וגם לבנימין לא נתן הרבה אלא קצת. ויהי כאשר נרדמו האחים, כי שתו הרבה, אז שאל יוסף לבנימין אחיו, האם יש לך אשה ובנים? אמר לו כן, יש לי עשרה בנים ואלה שמותם: בלע, בכר, אשבל, גרא, נעמן, אחי וראש, מופים וחופים וארד. וכולם קראתים על שם אחי יוסף הנשבה. בלע, על שם שנבלע בין האומות. בכר, על שהיה גדול ובכור לי. אשבל, על שנשבה ונעשה גר. נעמן, נעים היה, אחי ועטרת ראשי היה. מופים, כי מפיו למדתי תורה. וחופים, שלא ראה את חופתי ואני לא ראיתי את חופתו. ארד, אמרו שירד למצרים. ויאמר יוסף לבנימין, האם למדת את משטר הכוכבים, אשר בו ידע האדם את חכמת העתידות והנולדות? אמר לו כן אדוני, כי אבי למדני הכל. אז הביא יוסף את כלי משטר הכוכבים ויאמר לו, הבט בזה והבן איה הוא יוסף אחיך במצרים. וראה בו כמו בגורל של תכונה והיא חכמת התכניים, ויבן כי יוסף הוא אצלו יושב, ויתמה בנימין מאד ויביט ביוסף בתמיהה. ויאמר לו יוסף, מה אתה תוהה ומביט בי? אמר לו אני רואה בזה כי יוסף הוא יושב אצלי. אמר לו, אמת נכון הדבר, כי אני הוא יוסף אחיך, ויחבקה וינשקה ויאמר לו, משביע אני עליך שלא תגלה את הסוד הזה לאחיך, כי למחר אני אקח אותך מהם, והיה אם ימסרו את נפשם עליך בחזקה. אז אדע כי ניחמו גם עלי על אשר עשו, ונודעתי להם אז. ואם לא, ולקחתך וישבת עמי והם ילכו וישבו אל אביהם.

יהודה מגלה את הגביע וזורקו למרחוק

ויצו יוסף בלילה וימלאו את כליהם בר וגו', ואת הגביע שמו באמתחת בנימין, וישלחם בעוד לילה, ועמהם שמעון ובנימין. הם יצאו את העיר לא הרחיקו, ויוסף אמר למנשה בנו, קום מהר רוץ כגבור ואל תפחד מהם, ותגיד להם למה שלמתם רעה תחת טובתנו וגו'. וילך מנשה ויאמר להם כאמור. ויהי כשמעם את הדברים האלה, נדהמו ודום עמדו, ויאמר להם מנשה, רבותי אל תתרגזו עלי ואני רוצה לחפש על זה. תכף הורידו את משאות חמוריהם ארצה, והתחיל מראובן ויחפש ולא מצא. בינתים יהודה הלך ויחפש ומצא אצל בנימין בשקו, תכף זרקה מרחק כמה מילין, אולם מלאך בא משמים והחזירה למקומה, וחזר הדבר שלש פעמים, עד שהגיע מנשה לאמתחת בנימין ומצא בשקו.

אמר יהודה, אני עשיתי פעולה לזרקה, אבל מה אעשה, האלהים מצא את עון עבדיך, כי מן השמים היא ונקבלה, והננו עבדים לאדוני, גם אנחנו גם בנימין. ויעמים איש את חמורו, וישבו העירה קרועי בגדים. וכל אחד מהאחים הכה באגרופו את בנימין ואמר, אי גנבא בר גנבתה בר גנבת, אמא שלך גנבה את התרפים של אביה לכן, וגם אתה נמצאת גנב. אז נשבע להם בנימין שבועה גמורה שהוא לא גנב את הגביע, וקצת האמינו לו האחים. ובגלל ההכאות שהכו את בנימין, הקדוש ברוך הוא השכיך שכינתו בחלקו של בנימין, והוא בית המקדש שיבנה במהרה בימינו, אמן. ויהי כאשר באו בני יעקב עמדו לפני יוסף נכלמים מאד. ענה להם יוסף, הלא ידעתם כי בגביע בו הייתי יודע עתידות, ולכן גנבתם את גביעי זה, כדי לדעת איפה הוא אחיכם האבוד. ויקח את בנימין לחדר אצלו וינעל את החדר ויאמר להם, זה שנמצא הגביע אצלו, הוא יהיה לי עבד ואתם עלו לשלום אל אביכם.

"חִי פְרַעָה בִּי מִרְגָּלִים אֲתֶם" (מב, טז)

כיצד נשבע יוסף לשקר

דבר זה קשה עד מאוד, שהרי הלשון "חי פרעה" היא לשון של שבועה (בראשית רבה פרשה צ"א סי' ז'), ואם כן כיצד נשבע יוסף לשקר?

ויבואר ע"פ מה שמובא בשם המקובלים (שער הגילגולים הקדמה ל"ו), כי השבטים נתגלגלו בעוון מכירת יוסף, במרגלים שהיו בזמן משה רבנו. ולכן השבועה היא שבועת אמת, מפני שבאמת אחי יוסף המה המרגלים, אך לא עתה, אלא בעתיד בזמן משה רבנו ע"ה.

בדרך אחרת יישבו רבותינו, שאומרו "מרגלים" כוונתו לראשי תיבות מזרע רחל גנבתם לאורחת ישמעאלים מכרתם. (רבי אליהו הכהן מאיזמיר בספר חוט של חסד, פרשת מקץ).

"וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֲתִי שִׁכַּלְתֶּם יוֹסֵף אֵינְנוּ וְשִׁמְעוֹן אֵינְנוּ וְאֵת בְּנֵימִן תִּקְחוּ עָלַי הֲיִו כָּלְנָה"
(מב, לו)

רבקה התנבאה ליעקב שלא יבואו עליו יותר מג' צרות

דברי יעקב שאמר כאן בפסוק, "עלי היו כלנה" צריכים ביאור, הן בוודאי שהצער על העדר הבנים חל על אבי הבנים, ומיה ההדגשה ששב ומדגיש כאן יעקב?

ביאר הגאון רבי אליהו מוילנא בספר קול אליהו (מקץ אות מ"א), כאשר שלחה רבקה את יעקב לעקוף את עשו ולהכין מטעמים ליצחק, חשש יעקב שמא יתקלל על ידי אביו, ולפיכך אמרה לו אימו (בראשית כג, יג), ברוח הקודש, "עלי" קללתך בני, כלומר אין לך לדאוג מכך, משום שלא יבואו עליך יותר מג' צרות הרמוזים בראשי תיבות "עלי" עשו, לבן, יוסף, ולפיכך לא יקללך אביך, כי רק הצרות הנ"ל יבואו עליך ולא אחרות.

על כן כאשר ראה יעקב שמבקשים לקחת ממנו את בנימין אמר, יוסף איננו ושמעון איננו ואת בנימין תקחו "עלי" היו כלנה, היינו שטען, הרי רבקה התנבאה ש"עלי" היו כולנה ולא יותר, ואיך אם כן אתם מגלגלים עלי את צרת בנימין, שאינה צריכה לבא לי.

"כִּי לֹא־לֵא הַתְּמַהֲמְהֵנוּ בִּי עֵתָה שְׁבִנוּ זֶה פְּעָמִים" (מג, י)

כאן טמונה דרך העבודה באלול

נראה בסיעתא דשמיא לרמז בפסוק זה על דרך החזרה בתשובה בחודש אלול, כך: "כי לולא", תיבת "כי" מספרה שלשים, הם שלשים ימי החודש, ותיבת "לולא" הן אותיות "אלול", לאלפינו בינה, ש"אילולי" שהאדם "יתמהמה" מלהתחרט על מעשיו ולתהות עליהם, איך הוא בריה שפלה, המרה את פי מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא וברוך שמו, אז "כי עתה", על ידי מצות התשובה [כי אין "ועתה" אלא התשובה, כנאמר (דברים י, יב) "ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה"], "שבנו זה פעמיים" שעל ידי התשובה, מלבד עצם התשובה החרטה והידוי, זוכה גם האדם לקבץ את ניצוצי הקדושה שנשמעו בקלי' על ידי עוונותיו (שער הכוונות ק"ש דרוש ו'), וזהו שכתוב "שבנו", מלשון שביה, "זה פעמים", האחת בעצם מצות התשובה, והשניית בהשבת הניצוצות.

גם אלו התיבות "כי עתה שבנו זה", בסופי תיבות הן שם "הויה" ברוך הוא, כי בתשובה פודה את השכינה ומשלים את שם י"ה ב"ה שפגם.

ועוד יתבאר "שבנו זה פעמים", ללמד שבעל התשובה נהפכים לו העוונות לזכויות (יומא פו:), אם כן נמצא שיש בידו מצוות כפולות, א' שלא הפסיד את המצוות שעשה עוד מקודם שעשה את העבירות. ב' גם עוונותיו נהפכו לזכויות, ולפיכך "שבנו זה פעמים", היינו הרוויח השב בתשובה בכפל כפלים.

”וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶם אִם בֶּן אֶפְרַיִם זֹאת עָשׂוּ קָחוּ מִזְמֶרֶת הָאָרֶץ בְּכַלְיֶכֶם וְהוֹרִידוּ לְאִישׁ מִנְחָה מֵעֵט צָרִי וּמֵעֵט דְּבַשׁ נִכְאֹת וְלֹט בְּטַנִּים וּשְׂקָדִים וְגו’” (מג, יא)

סודות התורה הטמונים בפסוק

כתב רבנו יוסף חיים זצוק”ל בבן איש חי (ח”ב ריש מקץ בתוספת נופך) יובן בסיעתא דשמיא לרמוז, ”קחו מזמרת הארץ”, רמז למ”ן שמעלים מן הברורים של ”הארץ”. ”בכליכם”, הם הכלים המתהווים מן אותיות הפה והתפילה שמוציאים מפיהם. ועל ידי עליית המ”ן, ממשיכים שפע מלמעלה אל ז”א, וזהו ”הורידו לאיש” הוא ז”א, ”מנחה” בראשי תיבות מן המזל נצח חסד, הוא מזל השמיני, שממנו נמשך השפע.

גם אמר עוד, ”מעט צרי ומעט דבש נכאת ולט בטנים ושקדים”, הם ששה מינים, רמז לחמשה חסדים שמתפשטים בז”א, מן החסד ועד ההוד שהם חמש ספירות, וכללותם היא ביסוד. ”וכסף משנה קחו בידכם”, רמז לכללות דכללות במלכות, כי ידוע שכללות חמשה חסדים ביסוד, וכללות דכללות במלכות, וכנגד זה אמר, ”משנה” היינו כללות דכללות, ”קחו בידכם” שהם במלכות.

”וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶם אִם בֶּן אֶפְרַיִם זֹאת עָשׂוּ קָחוּ מִזְמֶרֶת הָאָרֶץ בְּכַלְיֶכֶם וְהוֹרִידוּ לְאִישׁ מִנְחָה וְכו’ וְכֶסֶף מִשְׁנֵה קָחוּ בְיַדְכֶם וְכו’ וְאֵת אַחֲיֶיכֶם קָחוּ וְכו’ וְאֵל שְׂדֵי יִתֵּן לָכֶם רְחֻמִּים וְכו’” (מג, יא-יד)

עצות לחיים מיעקב אבינו ע”ה

בתוך אלו דברי יעקב אבינו, נרמזים עצות לחיים, אשר יעשה אותם האדם וחי בהם: ”והורידו לאיש מנחה”, ”איש” הוא הקדוש ברוך הוא (סנהדרין ג.), אליו אנו צריכים להוריד ”מנחה” היא התורה הקדושה, לפי (מנחות קי.) שהעוסק בתורת מנחה, נחשב לו כאילו הקריבה. וכיצד אתה צריך לקנות את התורה הקדושה? על ידי ”מעט צרי ומעט דבש”, דהיינו על ידי שימעט האדם מתאוות העולם הזה, ויטול מהם רק ”מעט”, וכדברי המשנה (אבות פ”ו ה”ד) כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן וכו’, וכמו שאמרו (תמיד לב. בתרגום) מה יעשה אדם ויחיה? ימית עצמו. ועוד צריך שימעט גם כן מתאוות ה”דבש”, כי דבש בגימטריא עולה ”אשה”, והיינו שלא יעשה את רצון אשתו בכל דבר מתאוות העולם הזה, כי באמת לאדם יש שתי נשים, האחת נשמתו, והשנית אשתו, וכשירצה את זאת, מקציף את האחרת. ”נכאת” הם כנופי בשמים, לרמוז שעל האדם להתחבר עם החכמים המכונים קופת הרוכלים. ”ולט” הוא שורש עשב בשמים, ושמו מלשון כיסוי ועיטוף, כמו להסיר את ה”לוט”, וכנאמר (שמואל א, כא, י) לוטה בשמלה, היינו מכוסה בשמלה, ורוצה לרמוז הפסוק אל הנשמה שהיא כבשמים ומעוטפת בגוף, להורות שעל האדם להשתדל בתיקונה. ”בטנים” מלשון ”בטן” כנאמר (משלי כב, יח), כי נעים כי תשמרם ”בבטןך” יכנו יחדיו על שפתיך, ושנינו בעירובין (דף נד.) על פסוק זה, אימתי דברי תורה נעימים? בזמן שתשמרם בבטןך. ואימתי תשמרם בבטןך? בזמן שיכנו יחדיו על שפתיך. וכך גם נאמר (תהלים מ, ט) ותורתך בתוך מעי. ”ושקדים” מלשון (משלי ה, לד) ”לשקוד” על דלתותי. ”וכסף משנה” הן שילמד את ה”משנה” וגם את הגמרא המכוננות ”כסף” כנאמר (תהלים יב, ז) אמרות ה’ כסף צרוף. ”ואת הכסף המושב” וכו’, היינו ”כסף” ממש תשיבו אותו להקדוש ברוך הוא, כלומר תתנו צדקה לעניים, כנאמר (ישעיה א, כז) כי ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה וכו’. אך בד בבד עם איסוף הכסף לצדקה, שימו לבבכם ”אולי משגה הוא” מפני שעל ידי קיבוץ הממון, יתכן לבא לידי שגיאות. ועוד צריכים אתם ”ואת אחיכם קחו”, בדברים לקרבתם אל ה’ יתברך, ”וקומו שובו אל האיש, ואל שדי יתן לכם רחמים”, ”האיש” זה ה’ יתברך (סנהדרין צג.), ואז הוא ”ושילח לכם את אחיכם אחר” (בראשית רבה פרשה צ”ב סי’ ג) אלו עשרה שבטים האבודים, ישיבם ה’ ”ואת בנימין” זו גלות יהודה ובנימין מהם יגאלנו, ”ואני כאשר שכלתי שכלתי” בשני חורבנות בבית ראשון ושני, ולא אשכל עוד.

”וְאֵל שְׂדֵי יִתֵּן לָכֶם רְחֻמִּים לְפָנֵי הָאִישׁ וְשִׁלַּח לָכֶם אֶת אַחֲיֶיכֶם אַחֵר” (מג, יד)

”אחר” הוא יוסף

”את אחיכם אחר”, פשט הפסוק הינו, תפילת יעקב שיוושעו האחים ברדתם מצרימה, וגם שישוחרר שמעון. ברם דרך דרש כתב רש”י ז”ל (כאן ומקורו טהור מבראשית רבה פרשה צ”ב סי’ ג), רוח הקודש נורקה בו, לרבות יוסף. עד כאן. דהיינו מן השמים זימנו ליעקב לומר את המילים ”אחיכם אחר”, ולא אמר בפירוש את שמעון, כי הכוונה היא אל האח הנוסף האבוד, ליוסף שגם הוא ישוב עמהם.

כמו כן ישנם רמזים נוספים ליוסף בתיבת "אחר", לפי שראשי תיבות המילה "אחר" הם, חסרון אבדת רחל, הוא יוסף שנחסר ונאבד מרחל. גם "אחר" בגימטריא קטנה עולה י"א, והכוונה ליוסף שחלם על י"א כוכבים, וגם שהיה האחד עשר בסדר לידת השבטים.

"וַיִּקְחוּ הָאֲנָשִׁים אֶת הַמִּנְחָה הַזֹּאת וּמִשְׁנֵה כֶּסֶף לָקְחוּ בְיָדָם וְאֶת בְּנֵימִן וַיִּקְמוּ וַיֵּרְדוּ מִצְרַיִם וַיַּעֲמְדוּ לִפְנֵי יוֹסֵף" (מג, טו)

כיצד לזכות לביאת המשיח

בפסוקנו מרמז כיצד היא הדרך לזכות לביאת המשיח, "האנשים" (כולל מנין האותיות) עולה בגימטריא "משיח אליהו" (עם מנין התיבות בלי הכולל), כיצד נזכה לו? על ידי ש"ויקחו האנשים את המנחה הזאת" שכן "זאת" עולה בגימטריא צום, קול, ממון, דהיינו כשיקחו צום קול וממון, וגם יקחו את "ומשנה כסף לקחו בידם", כסף הוא רמז לתורה שבכתב כנאמר (תהלים פד, ג) נכספה וגם וכו', ו"משנה" הוא רמז לתורה שבעל פה, שהיא "משנה" לתורה שבכתב. אותם "לקחו בידם", ובזה הכח "ויעמדו לפני יוסף", הוא משיח בן "יוסף" במלחמת גוג ומגוג, שינצל ולא ימות. וכיוצ"ב כתב רבנו יוסף חיים בס' בן איש חי (ש"ב הקדמת פרשת צו).

"וּטְבַח טְבַח וְהֵכֵן כִּי אֲתִי יֵאָכְלוּ הָאֲנָשִׁים בְּצִהְרֵיָם" (מג, טז)

מרבים סעודות בחנוכה

שמעתי מפי מורנו ורבנו הגאון ר' יוסף עדס זצ"ל, "וטבוח טבח והכן", האות ח' מהמילה "טבח" והתיבה "והכן", הן אותיות "חנוכה", ומכאן סמך לכך שמרבים בסעודות בחנוכה (שו"ע או"ח סי' תר"ע ס"ב), כיון שנרמזה חנוכה דוקא במילים טבוח טבח והכן, שפירושם שישחטו בהמות לסעודה. גם המילים "וטבח טבח" עולים בגימטריא מ"ד, כמנין נרות חנוכה במשך כל החג. והיינו שיוסף מצווה לאשר על ביתו "וטבוח טבח והכן" לערוך סעודה לכבוד חנוכה. **"אֱלֹהֵיכֶם וְאֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם נָתַן לָכֶם מִטְמוֹן בְּאֲמַתְחֹתֵיכֶם כְּסַפְּכֶם בְּאֵלֵי וַיִּוצֵא אֱלֹהִים אֶת שְׁמֵעוֹן" (מג, כג)**

ויוצא אליהם את שמעון הוא רשב"י

בפסוק זה רמז יוסף שעתיד הקדוש ברוך הוא לגלות לכם "מטמון" הם "מטמוניות" התורה, והסודות הגנוזים בה, והתגלות זו תבוא על ידי איש המכונה "שמעון", הוא רבי "שמעון" בר יוחאי, העתיד לבוא לעולם ולגלות את סודות התורה שבזוהר הקדוש (מעיינה של תורה, כאן).

"וַיִּוצֵא אֱלֹהִים אֶת שְׁמֵעוֹן" (מג, כג)

רבי עקיבא גילגול שמעון

רבי עקיבא היה גילגול שמעון (מגלה עמוקות פנחס דרוש ג' סוף אות ו'). לכן נאמר ויוצא אליהם "את" שמעון, כי רבי עקיבא (פסחים כב:) דרש כל אתין שבתורה לרבות, ולכך נאמר כאן "את" שמעון, לרבות שבשמעון ישנו גם את רבי עקיבא, כי כאמור הוא גילגולו.

"וַתִּרְבַּ מִשְׁאֵת בְּנֵימִן מִמִּשְׁאֵת כָּלֶם חָמֵשׁ יָדוֹת" (מג, לד)

עתיד לצאת מבנימין מרדכי הלבוש בחמשה לבושים

במדרש אגדה (מקץ פרק מ"ג ס' ל"ד) רמז מכאן שעתידיים לצאת מבנימין חמשה צדיקים, מרדכי, יאיר, שמעי, קיש שאול. שהם אב ובן (אסתר ב, ה) והאחרון הוא מרדכי, שהיה לבוש בחמשה מלבושי מלכות, כדכתיב (אסתר ח, טו) ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחור ועטרת זהב גדולה ותכריך בוץ וארגמן. והיינו "חמש ידות" הם חמשת הבגדים שלבש מרדכי, הכתובים בפסוק הנ"ל.

"וַיִּשְׁתְּנוּ וַיִּשְׁכְּרוּ עַמּוֹ" (מג, לד)

כיצד שתו עמו בזמן שנדרו שלא לשתות יין

אמרו רבותינו ז"ל (שבת קלט.) יוסף הצדיק נדר שלא ישתה יין עד שיראה את אחיו, וגם אחיו נדרו שלא ישתו יין עד שיראו את יוסף. אם כן, בשלמא יוסף שהכיר את אחיו, טוב ששתה. אבל אחיו שלא הכירוהו, כיצד שתו? והביאור הוא, כי יוסף חשד את אחיו בעלילה שהם מרגלים, ומרגלים שומרים את עצמם מלשתות יין, כדי שלא ישתכרו, שאם ישתכרו יודע שהם מרגלים, כי (עירובין סה.) נכנס יין יצא סוד. ולכן לו אחיו של יוסף לא היו שותים

יין, היה יוסף אומר, מכאן ראייה שאתם מרגלים, כי המרגל שומר את עצמו לכל ישתה יין. כיון שכן, היה זה פיקוח נפש לאחים לשתות עם יוסף יין, ופיקוח נפש דוחה את כל התורה.
"וְאֵת גְּבִיעֵי גְבִיעֵי הַכֶּסֶף" (מד, ב)

הקשר בין יוסף לנשיאים

במדרש רבה (נשא פרשה ט"ו סי' ח') על הפסוק (במדבר ז, יג) מזרק אחד כסף, דרשו, הוא מזרק, הוא גביע [דהיינו מזרק פירושו גביע, וזוה מרומז כאן בפסוק יוסף, כדמפרש], כנגד יוסף שבוחן צדקות אחיו בגביע, על אודות בנימין. וכיון שראה יוסף שמסר יהודה נפשו על בנימין, הכיר צדקות אחיו, והתודע להם. ולפי שהיה יוסף שותה יין בגביע שחשבונו שבעים, לכן היה משקל המזרק שבעים שקל בשקל הקודש.
"הַבֶּקֶר אֹרֶךְ וְהָאֲנָשִׁים שְׁלָחוּ הֵמָּה וְחַמְרֵיהֶם" (מד, ג)

יוסף בודק האם מסכימים עימו ממרום

בגמרא בתענית (כד.) מסופר על רבי יוסי דמן יוקרת, שהיה לו חמור שהיה משכיר אותו לפרנסתו, ודרכו היתה שלאחר גמר השכירות, היו האנשים שמים על החמור את דמי השכירות, והחמור היה חוזר מאליו אל בעליו. ואם היו שמים יותר כסף ממה שצריך, או פחות ממה שצריך. או אם היו שוכחים על החמור איזה דבר, החמור לא היה זז ממקומו, עד שיוציאו את כל מה שאינו שייך לבעליו ושישלמו כפי הנצרך לשלם, לא פחות ולא יותר.
 ועל פי זה חידש בספר פנינים יקרים החדש (נימאן מקץ עמ' סו נדפס תרפ"ה) שיוסף רצה לראות האם מן השמים מסכימים איתו שיבחן את אחיו, לכן שם לאחים על חמוריהם גם דבר שאינו שייך להם הוא גביעו, ובזאת תבחנו, אם יעצרו החמורים ולא ילכו, סימן שלא מסכימים עימו מן השמים. ואם ילכו החמורים, אדע שמסכימים עימי ממרום ואחזיר את אחי על דבר הגביע. וכך כשראה יוסף שהחמורים נוסעים, אמר אות הוא שמסכימים איתי מן השמים. ולכך נאמר (בראשית מד, ג) הבקר אור והאנשים שלחו המה "וחמוריהם", והפסוק צריך תלמוד, לשם מה נכתב שנשלחו גם החמורים, והלא אם נשלחים בעלי החמורים, ודאי שלוקחים עמהם את החמורים, ומדוע צריך להדגיש ולומר חמוריהם? אלא שכאמור באמת שלח יוסף גם את החמורים, לבודקם האם ילכו או יעמדו, וזוה ידע את רצון שמים.
"הַבֶּקֶר אֹרֶךְ וְהָאֲנָשִׁים שְׁלָחוּ הֵמָּה וְחַמְרֵיהֶם" (מד, ג)

המשיח יגרש את הסט"א וחילותיו

"והאנשים" בגימטריא משיח אליהו [עם התיבות], "שולחו המה", "המה" עולה בגימטריא חמישים, והיינו שהמשיח "ישלח" את "המה", היא הסטרא אחרא, שלה **חמישים** שערי טומאה. וגם ישלח את "וחמוריהם", הם כוחותיה וּגונדא דילהון, והאלילים כרות יכרתון לתקן עולם במלכות שדי (הריח הטוב).
"וַיַּחַפֵּשׂ בְּגָדוֹל הַחַל וּבְקֶטֶן כֶּלֶה וַיִּמְצָא הַגְּבִיעַ בְּאֶמְתַּחַת בְּנִימִן" (מד, יב)

אצל מי חיפשו הגביע

איתא במדרש פליאה, "בגדול החל", זה שמעון. "ובקטון כלה", זה בנימין. עד כאן. והדבר תמוה, דבשלמא ובקטון כלה זה בנימין מובן, אבל בגדול החל זה שמעון אינו מובן דהרי ראובן היה הגדול?
אלא מפרש מורנו ראש הישיבה רבי יהודה צדקה זצ"ל בספרו קול יהודה (כאן עמ' קנ"א) בשם המהרי"ל דיסקין מבריסק זצ"ל, בהקדים קושיה מפורסמת מדוע חיפש הממונה באמתחותיהם, הרי האחים טענו כנגדו טענה חזקה, והוא אחד מעשרה קל וחומר הכתובים בתורה, באומרם הן כסף אשר מצאנו בפי אמתחותינו השיבונו אליך, ואיך נגנוב מבית אדוניך כסף או זהב?! ומה ענה הממונה על זאת ועל שום מה החל בחיפושם?
אלא באמת הממונה קיבל את דבריהם, אך השיבם, אמת שכל מי שהחזיר את הכסף, אינו חשוד, אבל שנים מכס ישנם, שלא החזירו את הכסף, הלא הם שמעון ובנימין, שמעון משום שהיה אסור בבית האסורים, ובנימין משום שהיה בארץ כנען.

ולכן אמר, אחפש רק בשני אלו החשודים שלא הוכחה נאמנותם, ולכך "בגדול החל" הוא שמעון, "ובקטון כלה" זה בנימין, כי רק אצלם חיפש, ובין שניהם, שמעון הוא הגדול, ולכך, "בגדול החל זה שמעון".

דרוש א'

בענין נר חנוכה סגולה לבנים ת"ח

הרגיל בנר הוויין ליה בנים תלמידי חכמים

איתא במסכת שבת (דף כ"ג ע"ב): אמר רב הונא הרגיל בנר הוויין ליה בנים תלמידי חכמים, הזהיר במזוזה זוכה לדירה נאה, הזהיר בציצית זוכה לטלית נאה, הזהיר בקידוש היום זוכה וממלא גרבי יין, ע"כ. יש לדקדק במאמר זה, אמאי בנר אמר "הרגיל" בנר, ובשאר מצות אמר "הזהיר" במזוזה "הזהיר" בציצית וכו', מהו חילוק הלשון.

עוד יש לדקדק, דבשלמא במזוזה אמר דהזהיר במזוזה זוכה לדירה נאה כיון דמזוזה מצותה על הבית לכן כנגד זה זוכה לדירה נאה מדה כנגד מדה, וכן הזהיר בציצית זוכה לטלית נאה, וכן הזהיר בקידוש היום זוכה וממלא גרבי יין, דכל זה מדה כנגד מדה, ואילו בנר אמר הרגיל בנר הוויין ליה בנים תלמידי חכמים, הו"ל למימר זוכה לנרות נאים או זוכה למלאות כדי שמן ואמאי אמר שזוכה לבנים תלמידי חכמים.

ויוזבן ע"פ שאלה אחרת על מה שבתפילת שחרית אנו שואלים מאתו יתברך - תרגילנו בתורתך ותדביקנו במצותיך, מדוע משנים את הלשון, שבתורה אומרים תרגילנו בתורתך ובמצוות אומרים ותדביקנו במצוותיך, יאמר ותרגילנו במצוותיך. אלא, היות והאדם עצמו הוא הכלי של אור התורה, אנו אומרים שתרגילנו, ר"ל שאנו מעצמנו נהיה כשרים לקבל את אור התורה, אבל במצות אנו מבקשים ותדביקנו במצותיך דכיון דמעשה המצוה הוא כלי חיצוני לכן אנו שואלים ותדביקנו שנהיה דבקים במעשה המצות, אבל בתורה אין צריך לבקש להדבק בה, כי ודאי דהלומד תורה כיון שהוא הכלי לאור התורה הרי הוא דבוק באור התורה, ולכן צריך לבקש שנתרגל בתורה והיינו שנוכה להתמיד בלימוד התורה. והבן זה.

כשהאדם רגיל הרי דבר זה משרש בטבעו

זבזה תוכן השאלה הנ"ל במה שאמרו בגמרא הרגיל בנר הוויין ליה בנים תלמידי חכמים. כי האדם שרגיל בהדלקת נר הרי הוא מכין כלי וממשיך לתוכו אור הנר, וכמו כן זוכה למדה כנגד מדה להביא בנים שהם בחינת הנר וימשיכו אליהם מאור התורה, ולכן אמר הרגיל בנר הוויין ליה בנים תלמידי חכמים, והטעם שאמר רגיל משום שכשהאדם רגיל דבר זה משרש בטבעו, ועושה הדבר בטבע וברצון גמור, וכמו כן זוכה להביא בנים תלמידי חכמים, והיינו שתולדות האדם הם מטבע האב וכיון שטבע האב להכין נר כדי להמשיך אליו האור, כמו כן בניו יכינו עצמם להמשכת אור התורה עליהם, ויהיו תלמידי חכמים. אבל בשאר המצות אמר הזהיר במזוזה, היינו, אף שלא נטבע אצלו בטבע גמור לעשות המצוה אלא הוא מצידו מתגבר על היצר, ונזהר לקיים המצוה בעבור זה זוכה מדה כנגד מדה לדירה נאה, טלית נאה וכדומה.

זבזה יש לבאר כונת הכתוב אורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד, כי כאשר האדם עושה המצוה בהרגל גמור והיינו ששמאלו טפלה אל ימינו, שעושה המצוה בלי שום הפרעה אז זוכה לאורך ימים, והיינו שזוכה לבנים תלמידי חכמים העוסקים בתורה שנאמר עליה כי הם חיינו ואורך ימינו, וכיון שהאדם הוליד בנים תלמידי חכמים הרי הוא ממשיך את חיותו לעולמים, כדכתיב לא ימוש מפך ומפי זרעך ומפי זרעך מעתה ועד עולם. אבל בשמאלה עושר וכבוד, כי כשאדם עושה המצות בהפרעת יצר הרע, שאז עדיין לא נשרש בטבעו גמור אז זוכה לעושר וכבוד, ולכן כשהוא בבחינת הזהיר, זוכה לדירה נאה, לטלית נאה, אבל הרגיל בנר זוכה לאורך ימים שהוא בנים תלמידי חכמים.

וכן לגרסא של בעל עין יעקב דגריס להדיא הרגיל נר חנוכה, נראה הטעם דאמר בנים תלמידי חכמים ולא אמר שיהא הוא עצמו תלמיד חכם, על פי מה שביאר רבנו האר"י ז"ל בשער הכוונות (דף ק"ח ע"ג) כי בחנוכה עיקר תוספת ההארה למעלה הוא בשורש האשה ולא בשורש האיש, לכן יהיו לו בנים תלמידי חכמים שתשמח בהם האשה יותר מן האיש, ככתוב בבן חכם (משלי כ"ג כ"ה) "ישמח אביך ותגל יולדתך", שהוסיף גילה לאם על השמחה, מה שאין כן באב שמחה בלבד, אבל אצל האם שמחה וגילה.

הרגיל הוא נוטריקון רגל י"ה

עוד יש לבאר מ"ש חז"ל הרגיל בנר, דהנה תיבת הרגיל הוא נוטריקון רגל י"ה, כי הנה חג החנוכה הוא בכלל המועדים הנקראים רגל, ואומר רגל י"ה לרמוז כי כאשר האדם שומר את הרגל דהיינו שמדליק נר חנוכה עם כל הדינים הכלולים בה ומתכוין לשם י"ה ושומר על קדושת הרגל, הרי הוא זוכה בזה לבנים תלמידי חכמים.

הרגי"ל בגימ' רמ"ח

עוד יש לרמוז בס"ד הרגי"ל בגימ' רמ"ח, לרמוז לרמ"ח איברים ורמ"ח מצות עשה, רמוז כי הרגיל בנר כי נר מצוה, היינו כאשר אדם רגיל לקיים כל רמ"ח מצות עשה ומשתדל להשלים ולתקן רמ"ח אברי נשמתו אז הוי"ן ליה בנים תלמידי חכמים.

הרגיל "בנ"ר" אותיות רנ"ב

ועוד אמר הרגיל "בנ"ר" אותיות רנ"ב כנגד רנ"ב אברי האשה, דהיינו שכאשר גם אשתו משתדלת לקיים מצות הדלקת נר שבת ובוה מתקנת רנ"ב אבריה, הרי כשהאיש והאשה שניהם רגילים בנרות זוכים לבנים תלמידי חכמים.

חג החנוכה נקרא רגל

ובזה יובן מה שאמר רבנו האר"י זיע"א כי בחנוכה אמרו חז"ל דיש להדליקה עד שתכלה רגל מן השוק וביאר רבנו האר"י זיע"א בשער הכוונות כי מה שאמרו בלשון עד שתכלה רגל רמזו בזה חז"ל כי גם חג החנוכה נקרא רגל כי רגל בגימ' ע"ב וקס"א שזה מרמז על הרגלים. והנה רגל בגימ' זכור, כי ע"י עסק התורה בחנוכה שמדליקים בו את הנרות בשמן שזה הוא מעשה המצות, אז זוכים לזכרון בתורה, כי יהיה לתורה שלומד קיום בו, ולכן אמרו חז"ל הרגיל בנר הווי"ן ליה בנים תלמידי חכמים, כי בזכות הרגל של הנר יזכה לזכרון בתורה. ואם הוא בר הכי אז הווי"ן ליה בנים תלמידי חכמים, כי בכח הזכרון בתורה יש לתורה קיום.

ע"י חזרת הלימוד זוכים לזכרון בתורה

ויובן בזה מ"ש בספר "שני לוחות הברית" כי בחנוכה עושים חופש לתלמידים כדי שיחזרו על לימודם, וע"י חזרת הלימוד זוכים לזכרון בתורה, ולכן יש ענין לחזור על הלימוד בחנוכה כדי שיהיה קיום לתורה, היפך ממה שרצו היונים לשכחם תורתך וה' יתברך יאיר עינינו במאור תורתנו ונזכה שתתקיים בנו התורה.

תחילת החינוך וההתחדשות צריכה להיות בטרה

מן השאלות המפורסמות על חנוכה היא השאלה מה היה הצורך לקביעת יו"ט על מציאת פך השמן, הלא ידוע (יומא ו:)
 ד"טומאה הותרה בציבור" ואם כן בבית המקדש שמקום ציבור הוא, היו יכולים להדליק בשמן טמא ולא היו זקוקים כלל לנס, הרבה תירוצים נאמרו ע"כ. אך נביא את תירוצו של בעל החכמת שלמה זי"ע שיש בו גם מסר אדיר - מאחר שבחנוכה חינכו את בית המקדש מחדש, אחרי שנטמא וחולל ע"י היוונים. לא שייך ההיתר של "טומאה הותרה בציבור" כי תחילת החינוך וההתחדשות צריכה להיות בטרה" (ברגל ימין...). רק כשהמקדש עומד על מכונו ונטמא הציבור, שייך להתיר להם מכח "טומאה הותרה בציבור". אבל כשמחילים דבר חדש זמן חדש צריך הוא להיות לכתחילה ללא שום פקפוק וחיפוש היתרים להכשירו...

מסופר על הרה"ק רבי אהרון מבעלזא זי"ע שנכח בסעודת בר מצוה. וכאשר סיים הבחור הבר מצוה לברך ברכת המזון על הכוס, הורה לו הרבי לשתות את "כל" הכוס, ולא יסתפק בשתיית "רובו". ונימוקו היתה: מאחר ועכשיו נעשה ל"בר חיוב", כדאי לו להיות מן המהדרין".

חנוכה הוא סגולה לבנים

כתב בספר הקדוש צבי לצדיק לכמוה"ר מבלאז'וב זיע"א בדרושים לחודש כסלו, שהמצווה האחרונה מכל ז' מצוות דרבנן היא נר חנוכה, והמצווה הראשונה היא פריה ורביה, והמצוות נעוצות וסמוכות סופן בתחילתן, ולכן המקיים מצות נר חנוכה זוכה למצוות פריה ורביה. והביא על זה רמז נפלא להדליק "נר חנוכה" בחושבן פרי"ה ורבי"ה והנה אמרו ז"ל ג' שותפים באדם אב אם והקב"ה, והם כנגד רמ"ח אבריו דכורא, רנ"ב דנוק', ושם הוי"ה ב"ה, וביחד הם בחושבן כסל"ו טב"ת, ב' החודשים שאנו מדליקין בהם את הנרות ודו"ק.

וכתב הרי"ח טוב זיע"א בספרו בן יהודע על פי מ"ש רבינו האר"י ז"ל בשער הכוונות, כי בחנוכה עיקר התוספת וההארה למעלה הוא בשורש האשה ולא בשורש האיש, לכן יהיה לו בנים תלמידי חכמים שתשמח בהם האשה יותר מן

האיש, ככתוב בבן חכם (משלי כ"ג, כ"ה) "ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך" שהוסיף גילה לאם על השמחה, מה שאין כן באמר שמחה בלבד, אבל האם שמחה וגילה.

וראיתי בעלים לתרופה של כה"ר כפיר שובלי נר"ו, שהביא דברי כה"ר לאנדמאן זיע"א בספרו הקדוש למודים בניסים, ח"פ נ"ר עולה לחשבון מש"ה יהוש"ע זקני"ם נביאי"ם אנש"י כנס"ת הגדול"ה, שהם המעבירים את התושב"ע, נמצא שיש קשר של קיימא בן אמונה לבנים, ולכן המדקדק לעשות נר יפה זוכה לבנים תלמידי חכמים.

ועוד כתב הרב הנז' רמז לזה בשם כמוה"ר שי למורא, ח' פעמים חנוכה"ה עולה בני"ם תלמיד"י חכמי"ם, ונרמז בפסוק (תהילים קנ"ז פסוק ג') "הנה נחלת הוי"ה בנים שכר פרי הבטן" שכן נחלת הוי"ה בני"ם בחושבן נ"ר במילוי כזה נו"ן רי"ש, והמשך הפסוק שכ"ר פר"י הבט"ן בחושבן מצו"ת נ"ר חנוכה"ה.

ולאשר עיקר בנים זכרים מכח האשה כטעם אשה מזרעת תחלה יולדת זכר (ברכות ס). לזאת הקרבנות של הנשיאים שקורין בחנוכה היו כל הקרבנות יחד מספר רנ"ב, נגד רנ"ב אברים דנוקבא הכל בא לרמז דחנוכה מסוגל להשפיע בנים זכרים ולכן חנוכה בחושבן ט"ף סוד בנים וכן יש בפרשת הנשיאים ט"ף פסוקים להורות על הסגולה הנפלאה שנעשית ע"י הדלקת נר חנוכה (עי' חמרא טבא) והובא בשמו בספר כוחו דרשב"י להריא"ז מרגליות זיע"א.

ועוד נראה הטעם כי בתורה יש שמונה דרגין שהם: כשר ופסול, מותר ואסור, טהור וטמא, זכאי וחייב, ונר חנוכה הוא שמונה, לכך יהיה לו בנים תלמידי חכמים שעוסקין בתורה שיש בה שמונה דרגין.

ויובן עוד בס"ד ע"פ מש"כ הרי"ח הטוב בהקדמתו לפר' וישב שנה א', התורה נקראת אור דכתיב (שם ו' כ"ג) ותורה אור, ואור היא התיבה ה-כ"ה בתורה כי מן תיבת בראשית עד תיבת אור הוא כ"ה. גם בתורה כתיב שם (ה' י"ט) "אילת אהבים ויעלת חן", ולכך הרגיל בנר חנוכה יהיו לו בנים שזוכים לתורה שהיא מעלת חן ומשופעת אור, שהיא תיבה כ"ה וזה נרמז בצירוף חנוכה שהוא ח"ן וכ"ו ואות ה' שהיא השכינה הרי חנוכה ואז יזכה לאור התורה שהיא פנימיות התורה תורת הח"ן הוא ובניו.

ולכן צריך לעשות תשובה ולחנך את בנינו לתורה"ק ואז זוכים לקבל את האור שיוביל אותנו לגאולה שלמה ולביאת משיח צדקינו, משי"ח ר"ת מדליקים שמונת ימי חנוכה.

דרוש ב'

בענין מעלת ימי החנוכה

מצות הכת"ר

הנה מצות נר חנוכה היא מצות הכת"ר, בבחינת כת"ר אורות שהם תרי"ג מצוות מן התורה ועוד ז' מצוות דרבנן, סך הכל כת"ר מצות. המצוה האחרונה שציוו לנו חכמים היא מצות נר חנוכה, וא"כ מצות נר חנוכה היא המצוה המשלימה את הכת"ר, והיא כוללת את כולם, כי הכל הולך אחר החתום. וכידוע שבאור נר חנוכה יש בו גילוי של אור הגנוז, ובו מלוכש אור חכמת התורה והוא המאיר בכת"ר מצוות בבחינת "נר מצוה ותורה אור". ונראה לומר שחכמינו ז"ל נתנו לנו מצוה גדולה זו, שהיא המצוה האחרונה, כהכנה וחזוק לפני גלות אדום, שהיא גלות קשה וארוכה. ולכן אנו מדליקין אותה בפתח הבית שהוא מקום המעבר והיציאה, וגם מדליקין אותה בזמן בין השמשות, שהוא זמן המעבר, כדי שנקח עמנו מאור התורה המתגלה בנרות חנוכה, ונחזק את עצמנו בזמן הקשה - בחושך בו אנו נמצאים.

ולפי הסוד נודע כי ע"י הדלקת הנרות בחנוכה עושים יחוד גדול ונורא, הנקרא יחוד נ"ר, וכמ"ש, זהו הנ"ר שהכינו לנו חכמינו להאיר לנו בגלות הקשה והמרה, וע"י שנעשה היחוד הקדוש של הנ"ר נמשיך עלינו קדושה, להנצל מכל הפגעים העומדים בדרך.

ויהי מקץ שנתיים ימים

ונרמז ג"כ בפרשת מקץ, כי מקץ אותיות קמץ, קמץ הוא בכתר, פתח בחכמה, צירי בבניה, וכן על זה הסדר יש עשר נקודות כנגד עשר ספירות, וקמץ בכתר, וזה רמוזו במקץ שנתיים שיש קץ לחושך.

ויהי מקץ - ר"ת וכל ישראל הנרות ידליקו. מצותם קודם צאת הכוכבים.

שנתיים - ר"ת שמאל נר תדליק ימין מזוזה, במצות נרות חנוכה ממתקים את הדינים כי ידוע שבברכת להדליק נר חנוכה, יש י"ג תיבות כנגד י"ג מכלין דרחמי, ואז מתרבים החסדים והרחמים, והדינים נמתקים ומשפיעים עליו טוב של בני חיי ומזוני, ונוכה לביאת המשיח, כי משי"ח ר"ת מזוזה ימין שמאל חנוכה, ור"ת מדליקין שמונת ימי חנוכה.

יש הרבה חושך בעולם, את החושך לא מגרשים במקלות, אלא מגרשים ע"י אור. הקב"ה אומר אני נתתי נרי בידכם שזוהי התורה, הנר שלכם בידי וזש"כ "נר ה' נשמת אדם", אם אתם תשמרו את נרי - התורה הקדושה, אני אשמור את נרכם - הנשמה שלכם. אם רוצים קץ מדליקים אורה שזהו התורה הקדושה.

ימים - ר"ת יש מגרעין יש מוסיפים, דהיינו מחלוקת שמאי והלל, לרמזו על סור מרע למעט בתאוות ועשה טוב להוסיף בתורה ובקדושה.

קליפת מלכות יון היתה נגד מדת יוסף ולכן היוונים גזרו לבטל המילה בחינת יוסף

והביא לפניך מש"כ הרב הקדוש מראפשיץ זצ"ל בספרו "זרע קודש" ליל ה' ז"ל "והנה קליפת מלכות יון היתה בקליפה נגד מדת יוסף, כמו שכתב בספר מגלה עמוקות (ואתחנן, אופן רנב) ש"מלך יון" גימטריא "יוסף". ולכן היוונים גזרו לבטל המילה שהוא בחינת יוסף. כי רצו להגביר קליפת ערות הארץ, היפוך יוסף שגדר את עצמו מן הערוה ועמד בניסיון, הגם שהיה במצרים ערות הארץ שהיו כולם שטופי זימה.

א"כ לפי הרב מגלה עמוקות: הקליפה הגדולה של "מלך יון" וקליפת אנטיוכוס מתבטלת על ידי קדושת יוסף בגימטריא מל"ך יו"ן. וכן גי' אנטיוכוס.

וראיתי בספר "שבילי פנחס" שכתב לפי דברי המגלה עמוקות יש לומר שהיוונים השיגו בכוח טומאתם, כי יוסף בקדושתו מבטל אותם שכן יוסף בגימטריא מל"ך יו"ן, לכן גזרו על ישראל לכתוב על "קרן השור" - הוא יוסף הצדיק שנקרא שור, "שאינן להם חלק באלקי ישראל", כדי להפריד בכך את ישראל מקדושת יוסף, ככתוב (ויקרא יט-ב): "קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם".

וכן יוסף בגי' אייפון, המכשיר הטמא שמוריד את המשתמשים בו לשאול תחתית ר"ל וגם את הקליפה הזאת של ימינו צריך להכניע אותה בזכות יוסף הצדיק שגדר את עצמו ועמד בניסיון.

קדושת המצוה מבערת כל כוחות הטומאה

בגמרא שבת מובאות ב' מימרות של ר' תנחום, אחת, שגר חנוכה שהניחו למעלה מעשרים אמה פסולה, והשניה, "והבור ריק אין בו מים", אבל נחשים ועקרבים יש בו. ולכאורה מה הקשר בין ב' מימרות אלו? ובספרי חסידות הסבירו, כי ידוע שע"י נרות החנוכה יורדת השכינה הקדושה למטה בקליפות, ומבערת ושורפת כל כוחות הטומאה שנמצאים במקום הקלי' שזה רשות הרבים, ולכן כל יהודי יכול להנצל בחנוכה מהטומאה הגדולה שברשות הרבים. וע"פ זה יבואר מה שקשה, דלכאורה איזו הצלה עשה ראובן, והרי שם את יוסף בבור מלא נחשים ועקרבים, אלא ודאי, ראובן חשב שהקדושה של יוסף תבער כל המזיקים. וזהו שנרמזו בנרות חנוכה, שקדושת המצוה מבערת כל כוחות הטומאה.

"להדליק נר חנוכה" - אור החנוכה הראשון

הנה נודע מה שכתב רבנו האר"י ז"ל שבכל שנה ושנה מתגלה ע"י מצות חנוכה אותו אור שהיה בפעם הראשונה כשטהרו החשמונאים את ביהמ"ק ומצאו פך שמן טהור חתום בחותמו של כהן גדול והיו ניסים ונפלאות, ונתקן בחי' ההוד, כן בכל שנה ושנה נעשה הדבר אותו דבר ממש בימים ההם בזמן הזה, וכן בכל חג ורגל. וזה הטעם שמברכים "להדליק נר חנוכה" הוא אור החנוכה הראשון הנודע באותה שנה שבאותו זמן שאנחנו מדליקין בביתנו נרות חנוכה מתגלה אור גדול, ונמשך שפע והארה מהאמא העליונה לשכינה הקדושה, והיא מבררת ניצוצי הקדושה בכח שם הקדוש נח"ל, ונתקן בחי' ההוד, ונמשך שפע גדול ואורות גדולים על עם ישראל.

שרפים עומדים ממעל ל"ו, בעת שמתחילים לומר הברכה על נרות חנוכה, יורדות לכל בית מחנות גדולות של מלאכים, ובכח נר חנוכה שורפים ומגרשים כל כוחות של עשו

ואיתא בספר הקדוש "קב ישר" על הפסוק (ישעיה ו, ב) "שרפים עומדים ממעל ל"ו", שהכוונה על ל"ו הנרות שמדלק כל איש בחנוכה. שבעת שמתחילים לומר הברכה על נרות חנוכה, יורדות לכל בית מחנות גדולות של מלאכים ושרפים שאין לנו השגה בקדושתם, והם שומעים הברכה ועונים אמן, ומסייעים לכל יהודי לקיים המצוה כרצונו יתברך, והם מאירים בקדושתם וטהרתם לכל הבית. וכן, כל הנשמות המגולגלות שבגלגול זה ובגלגולים הקודמים, נשמות אבותיו עד אדם הראשון, נשמות יוצאי חלציו העתידות לצאת ממנו עד ביאת המשיח, כולם באים לתוך הבית. ולפעמים יהודי מדליק בביתו ואין איש אתו שם, אבל הוא בבחינת כהן גדול, וביתו הוא קודש הקדשים, מלא מלאכים ושרפים, נשמות של צדיקים, בית מלא, וכולם נכנסים ומאירים בתוכו קדושה וטהרה, ומחנכים את הבית (חנוכה מלשון חינוך) על כל השנה כולה, שתהא השלהבת עולה מאליה, שבכל השנה כולה תהא השלהבת הנשמה בוערת כולו לה'. וכל יהודי אפילו הוא מוצב ארצה יכול לעלות על הסולם, ולהגיע לראשו מגיע השמימה, והמלאכים האלו עולים ויורדים בו, ובכח הלהבה של נר חנוכה, דוחים ומגרשים ושורפים את כל הכוחות של עשו שהתאספו חלילה בתוכו ובביתו, וכל ה"קש" של עשו הכל נשרף ונרחה. ובה מפרש את הפסוק "ושרפים עומדים ממעל ל"ו - הכוונה על ל"ו הנרות, שהשרפים והאופנים וחיות הקודש נמצאים אתנו בעת שמתעסקים ומדליקים הל"ו נרות. ואם אדם מכין את מחשבתו לפני שהולך להיטיב ולהדליק את הנרות לכך, שברגעים אלו מגיעים שרפים ומלאכים בכדי לסייעו ולטהרו, והם מתפללים על זה - איך יהודי בעולם השפל הזה יכול לפעול ולהאיר בכל העולמות בלי השגה, בית מלא מלאכים ושרפים - זה מסייע בעדו להתכונן כדבעי ולהשתוקק ולרצות ולהתחנן שנוכה לעשות את ההכנה הראויה ולקיים המצוה בהתלהבות...

רוח הקודש

וכתוב בספרי החסידות מצות נר חנוכה נפלאה וגדולה לאין שיעור, ואילו היינו ראויים להשגת רוח הקודש, היינו משיגים על ידי מצוות הדלקת הנרות רוח הקודש.

השמן מרמז לתורה שמאירה את העולם

ובכ"ה בכסלו נכנסו ישראל לבית המקדש וחפשו שמן זית זך טהור, ולא מצאו, ונעשה להם נס ומצאו כד אחד קטן שמספיק ליום אחד ונעשה נס והספיק לשמונה ימים, וזה הנס הגדול שאנחנו מודים בכל שנה ושנה, והשמן הוא האור שמאיר את העולם - שזו התורה הקדושה.

אור הגנוז מאיר בחנוכה ובתורה הקדושה

ידוע מה שכתוב בספרים הקדושים, כי אור הגנוז בבריאת העולם האיר שלשים ושש שעות, ואח"כ גזזו הקב"ה לצדיקים לעתיד לבא, וגזזו בתורה הקדושה, שכל העוסק בתורה הקדושה, לפי הכוחות והמאמצים והחשק והקדושה שלומד את התורה, כך מתגלה אליו האור הגנוז בתורה, ולכן יש שלשים ושש מסכתות, כנגד שלשים ושש שעות שהאיר בהם אור הגנוז. וכן יש בחנוכה ל"ו נרות כנגדם.

ידוע שהעולם נברא בכ"ה באלול, שאז נברא האור הגנוז, ואז גזזו הקב"ה לצדיקים לעתיד לבא, שהוא עולם הבא, עולם הבינה, אימא עילאה, והוא דומה לטיפת האור שבמעיי אמא, שניכרת רק אחר ג' חדשים, שהוא זמן הכרת העובר, וכך גזזו הקב"ה את האור לצדיקים, ג' חדשים מכ"ה באלול עד כ"ה בכסלו, שאז ניכר הארת האור הגנוז שגזזו הקב"ה לצדיקים במעיי אמא עילאה, הנקראת לעתיד לבא, ואז מתחילה להתגלות הארת האור הגנוז בקומת השנה, בחנוכה, שהוא בחינת עלמא דאתי, בינה.

וזוה מובנים דברי הבעש"ט, כי מסירת הפתקין מתארכת עד חנוכה, כי עד חנוכה עדיין לא יוצאת הארת הימים הנוראים בגילוי, אלא רק בכ"ה בכסלו, שאז הוכר העובר במעיי הבינה, ולכן ימי החנוכה נקראים ימי בינה, כי בהם מאיר האור הגדול הגנוז לעתיד לבוא, הנקרא עלמא דאתי, וכן נקראים ימי בינה כנגד עולם הבינה עולם התשובה, שבו עדיין אפשר לחזור בתשובה, ולהטיב לכל השנה כולה, שבהם נגמרת הארת הבינה של הימים הנוראים.

במדרש ב"ר י"ב ו' אמר רבי יהודה ב"ר סימון אותה האורה הקדומה שנברא בה העולם, אדה"ר עמד והביט בה מסוף העולם ועד סופו, (והיה מתבונן בכל סודות הבריאה כולה לדעת ולהבין כל הסודות והאורות והפרצופים הצפונים בה). כיון שראה הקב"ה מעשי דור אנוש, ודור המבול, ודור הפלגה שהם מקולקלים, עמד וגזזו מהם. כמ"ש "וימנע מרשעים אורם"

וגנוזו לצדיקים לעת"ל שנאמר "אמרו צדיק כי טוב" (וגנוזו בתורה הקדושה כדי שמי שעוסק בתורה ובפרט בזה"ק וסודות התורה יהנה מן האור הזה ויבין וידע כל סודות התורה הקדושה וסודות הבריאה כולה עליונים ותחתונים) וכיון שראה הקב"ה האור שהוא גנוז לצדיקים, שמח שנאמר אור צדיקים ישמח, ופירושו האור הגנוז עצמו היה שמח מאוד ע"י שהצדיק נהנה מאורו.

רבי לוי בשם רבי נזירה אמר, ל"ו שעות שמששה אותה הארה לאדה"ר בג"ע, י"ב שעות של ער"ש, וי"ב שעות של ליל שבת, וי"ב שעות של יום שב"ק. ואור הגנוז של יום שבת היה גדול מאד יותר מיום הששי, כיון שחטא אדה"ר ביקש הקב"ה לגנוזו אלא שחלק הקב"ה כבוד לשבת ונעתר לבקשתה והחשיך אותו הלילה. שנאמר ויברך אלהים את יום השביעי ובמה ברכו באור.

והנה ע"י האור הגנוז היו עומדים כל מעשה שמים וארץ במדרגה גבוהה ונעלה מאוד ובפרט אדה"ר שהיה עומד ומביט ומשכיל באור הזה כל פלאי הבריאה. אך אחר שחטא נסתלק ונעלם האור הגנוז הגדול ונתגשמה כל הבריאה כולה, והאור הזה יחזור שוב בגאולה האחרונה, בב"א.

ובמתן תורה נתגלה אור זה לנו, ובוהר מובא, כי כאשר נגאלנו ממצרים, הלכנו לאורו ארבעים שנה והיה האור מאיר לישראל ע"י משה רבנו ע"ה, שנאמר בו ותרא אותו כי טוב ופירש הוזה"ק שהוא אור הגנוז.

והנה לכל אחד יש כח להנות מהאור הזה ע"י עסקו בתורה ובמצוות, כמ"ש וירא אלהים את האור כי טוב. "את האור" גימ' תרי"ג שע"י תרי"ג מצוות אפשר לגלות את האור הגנוז.

והרב "גאון יעקב" כתב כי האור הגנוז נגנו באגדות שבתלמוד.

ובספרים הקדושים מובא שיש ל"ו מסכתות בש"ס ובהם גנוזים אותם ל"ו שעות שהיה מאיר בהם אור הגנוז, וכל מסכת ומסכת יש לה את השעה שכנגדה, ואדם העוסק בתורה, מאירה לו אותה שעה וממנה הוא מאיר ויודע סודות התורה וככל שהוא עמל יותר זוכה יותר.

אור שברא הקב"ה ביום ראשון היה אדה"ר צופה ומביט בו מסוף העולם ועד סופו. ובנפש החיים (שער א) ביאר כי הכוונה היא, שהיה צופה בכל המציאות מריש העולמות עד סוף עולם המעשה והיה מאיר ובא כאחד. ובמהרש"א פירש שהיה צופה בעין שכלו. אמנם בספר אפיקי ים [להגר"י חבר] כתב שבאמת כח האור בעצמו מפולש ומתפשט בכל העולם וכן כח הראות שבאדם הוא עצמו מתפשט עד סוף העולם, ורק כיון שהוא מלוכש בחומר העין ע"י הקרומיות והגידים הוא מצטמצם, והם מסך המבדיל נגד חוש הראות שאינו יכול להתפשט אלא עד גבול מסוים. וככח האור הראשון שהיה זך מאד, היה מפולש עד סוף העולם. ועיין בלשון רבנו חננאל וזה האור היה בו זיהור שצופין בו ומביטין באורו מסוף העולם ועד סופו.

גם ב"נפש החיים" (שער א' סו"פ א' בהגה"ה) כתב בשם הוזהר שהאור נגנו בתורה. ופירש המהרש"א שהוא האור הגנוז לצדיקים שיהיו זוכין לתענוג נפשי להנות מזיו השכינה ע"י התורה שנקראת אור, וכמש"כ "כי נר מצוה ותורה אור".

ובספרים מובא שהלומד תורה לשמה זוכה לאור הגנוז. ובבני יששכר (שבת ג ח) כתב שהעוסק בתורה לשמה מחדש בכל פעם חידושים מכח האור הגנוז.

כיון שראה האור שגנוז הקב"ה לצדיקים שמח. ובמסילת ישרים (פ"א) מסביר טעם שמחת האור-שהואיל והעולם נברא לשימוש האדם, כשהאדם משתמש בו לעבודת הבורא, העולם עצמו מתעלה עמו. וכמו שמצינו באבנים שהניח יעקב למראשותיו (חולין צ"א:) אמר רבי יצחק, מלמד שנתקבצו כולן למקום אחד והיתה כל אחת אומרת עלי ניח צדיק ראשו. וכמו שמצינו אצל הרשב"י זיע"א שהעולם התעלה והזדכך עמו עד שאפילו הצפורים היו מרחשין דברי תורה. ולכן כל אחד צריך להתחזק ולנצל את ימי האור הללו לתורה וירא"ש.

בימי חנוכה, זורח אור עליון וחזק מלעילא וצריך האישי החכם והנבון לנצל שעת הכושר זו

פירש האור החיים הקדוש (פרשת מקץ) את דברי יוסף לפרעה (בראשית מא, לד) "וחמש את ארץ מצרים", שישכיל לשמור את כל התבואה שבימי השובע עבור ימי הרעב, "שיעשה עמהם חסד, שכל התבואה שתהיה לפרעה - לא נשלח בה יד, אלא תהיה עומדת לפרנסתם למוכרה להם בשני הרעב", והכי נמי ברוחניות, תכלית האור בימים טובים היא כדי למלאות אסמיו עם אור הקדושה עבור כל ימות השנה.

והכי נמי בימי חנוכה, זורח אור עליון וחזק מלעילא וצריך האישי החכם והנבון לנצל שעת הכושר זו, ולהעמיס על שכמו כמה שיותר מאותו אור דקדושה, כדי שבימי החושך ברוחניות יהיה לו מהיכן להלהיב את לבבו מאור העליון, ולכן צריך חכמה ובינה יתירה.

סיפר הגאון בעל היחפץ חיים זצ"ל, שפעם היה עני ואביון שהלך ברגלו ממקום למקום ומעיר לעיר, ובלכתו בדרך עצרה לו כרכרה מפוארת והאיש שישב עליה שאל אותו לאן פניו מועדות, כאשר ענה לו מה שענה השיב האיש שאף הוא נוסע לשם והציע לו לעלות על עגלתו, שמח העני בהצעתו והודה לו מאד, וכך עברה עליהם הדרך בטוב ובנעימים כשזולת כמה דברי נימוסין לא דיברו ביניהם מאומה. והיה כאשר ירד העני מן העגלה נשאל על ידי העוברים ושבים איך זכה לעלות על עגלתו של המלך, תמה העני ואמר שלא ידע כלל שיושב עם המלך, ומיד התחיל להתאונן ולהתאבל על הזדמנות פז שנקרתה לידו ולא ניצלה כראוי, כי אילו היה יודע עם מי הוא יושב ביחידות היה מתחנן לפניו על נפשו ועל כמה דברים שהוא זקוק להם ביותר, אך את הנעשה אין להשיב. והנמשל מובן, שצריך האדם ללמוד ולדעת את גודל וקדושת היום טוב בטרם יתקדש החג, דאי לאו הכי יצטער לאחר מעשה על שלא ידע לנצל את הזמנים האלו כדבעי.

כף אחת עשרה זהב

בפסוק "כף אחת עשרה זהב מלאה קטורת" מרומזים הלכות חנוכה, להורות שמצות חנוכה כקטורת. **כ"ף** ר"ת פחות כ' (עשרים) היינו שמצותה למטה מעשרים אמה. **אח"ת** ר"ת אחת שמונה (אות ח' שמונה) תמנה, היינו שיתחיל מאחת עד שמונה כסברת בית הלל. **עשר"ה** ר"ת עד שתכלה רגל השוק, היינו חצי שעה לאחר צאת הכוכבים. **זה"ב** ר"ת זמנו בין השמשות, היינו לאחר השקיעה. **מלא"ה**, ר"ת מצותה להדליק אצל הפתח. **קטר"ת**, ר"ת קרוב טפח רוחב תדליק.

כ"ב אותיות התורה

וכ' בספה"ק כי בכ"ב אותיות התורה רמוזים כל הלכות חנוכה כסדר זה. א"ב'ג'ד'ה'ו'ז'ח'. גי' 36 כמנין הנרות שמדליקים בחנוכה, אות ט' רמז לתשעה טפחים שמצוה מן המובחר להניחה למטה מעשרה טפחים. י'כ'ל'מ'נ'ס'ע'פ'. ר"ת יוד כשר, למעלה מעשרים נר סוכה עירוב פסול. צ'ק'ר'ש'ת', ר"ת צורך קדושה ראוי שמש תוסיף, או צדיקים קדושים רצחו שונאי תורה. וכל זה רמז שאותיות התורה הקדושה מאירים ומוהירים בימים הללו. וידוע שע"י כ"ב אותיות התורה אפשר לפעול פעולות גדולות, לכן כל אחד מאיתנו יתחזק בעסק התורה וינצל זמן יקר זה. ויזכה שימלא ה' כל משאלות ליבו.

זאת חנוכה

יש שלשה זמנים בשנה עת רצון

בשם הרה"ק ר' אלעזר מליזענסק כתבו, שיש שלשה זמנים בשנה שהם עת רצון להתפלל, הא' בעת סעודת מלוה מלכה, ב' ביום שמיני עצרת, והזמן הג' הוא בזאת חנוכה. והסביר הדבר בדרך משל למלך שבא לבקר בעיר אחת, ואף שתושבי העיר היו עניים אף על פי כן טרחו ועמלו להכין קבלת פנים וסעודה מפוארת כראוי וכנכון לכבוד המלך עד שלא היה ניכר גודל דחקם ומחסורם, אבל כשהגיע הזמן שהמלך עמד לעזבם וללכת לדרך, אז נפלו לפניו והתאוננו על גורלם המר ועל גודל עניותם, והתחננו לפניו לחוס ולחמול עליהם וליתן להם די מחסורם ולספק צרכיהם. והנמשל הוא, שבשבתות השנה וכן בכל חגי ומועדי קדשינו כאשר המלך יתברך שמו מופיע אצלנו ביקרו, אנו מכבדין אותו ביקר וגדולה וכבוד ותפארת ואינו ניכר המחסור והלחץ והדחק השורר אצלנו, אבל כאשר מגיעה עת הפרידה במלוה מלכה וכן בשאר הזמנים שהם יום אחרון של חג כאשר עומד המלך להיפרד מאתנו, זהו זמן מסוגל להתפלל ולבקש על נפשינו, ולכן גם בזאת חנוכה שהיא יום האחרון של חנוכה זהו הזמן מסוגל להוושע בכל מילי דמיטב.

הקב"ה מבקש מאתנו עכבו עמי עוד יום אחד נוסף על השבעה ימים, וביום 'זאת חנוכה' מתייחד קוב"ה עם כנסת ישראל

כתב השפת אמת (חנוכה תר"ם ד"ה אא"ז), שזאת חנוכה הוא כ"שמיני עצרת" דהנה אמרו חז"ל (הובא ברש"י ויקרא כג, לו) שנקרא "עצרת" כי 'עצרתי אתכם אצלי, כמלך שזימן את בניו לסעודה לכך וכך ימים, כיון שהגיע זמנו להפטר, אמר,

בני בבקשה מכם עכבו עמי עוד יום אחד, קשה עלי פרידתכם', והרי בפרשת אמור הסמיכה תורה את חג הסוכות לציווי הדלקת המנורה, דכתיב בתריה (ויקרא כג, ב) 'ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור', ובדרך רמז מביא ה'רוקח' (ריש הל' חנוכה) שלכן קבעו שמונת ימי חנוכה דומיא דחג הסוכות שאף הוא שמונת ימים, אמור מעתה, שזאת חנוכה דומה בטעמו לשמיני עצרת, ואם אמרו על שמיני עצרת בזה"ק (ה"ג לב.) ובהווא חדוותא לא משתכחי במלכא אלא ישראל בלחודייהו (באותה שעת שמחה, לא נמצא אצל המלך כי אם בני ישראל עצמם), ומאן דיתבי עם מלכא, ונטל ליה בלחודיה, כל מה דבעי שאיל ויהיב ליה (והיושב עם המלך לבדו יקבל כל אשר ישאל מאתו), אף על זה היום נאמר כן - כל מאי דבעי שאיל ויהיב ליה.

ידוע מה שכתב המהר"ל (נר מצוה ח"ב) שהנהגת העולם בחנוכה היא למעלה מדרך הטבע, דבנהגת הטבע מצינו רק מספר שבע, כמו שבעה ימי שבתא ועוד, וכל הגבוה ממנין שבע הוא למעלה מדרך הטבע ומאחר דחנוכה הוא מספר שמונה, על כן כל השפעתו עלינו הוא - ניסים ונפלאות למעלה מדרך הטבע, ולפי זה אפשר לומר דחיבה יתירה נודעת לו לזאת חנוכה' שהוא יום השמיני של חנוכה, ונמצא שאז הוא שמיני שבשמיני, המורה על כפילות ההנהגה למעלה מן הטבע, גבוה מעל גבוה.

ידוע בשם המקובלים - שבכל יום מימי חנוכה מתעוררת מדה אחרת משבחי הקב"ה שאומרים בברכת 'יוצר אור' בתפילת שחרית 'פועל גבורות, עושה חדשות, בעל מלחמות, זורע צדקות, מצמיח ישועות, בורא רפואות, נורא תהלות, אדון הנפלאות', הרי שמונה, ובכל יום יש שפע אחר כפי הסדר שנמנה כאן, נמצא שבזאת חנוכה נשפעת המדה של אדון הנפלאות, היינו שהנהגת הפלאות והניסים נעשית כמו טבע ביום זה.

אך הקב"ה מבקש מאתנו עכבו עמי עוד יום אחד נוסף על השבעה ימים, וביום 'זאת חנוכה' מתייחד קוב"ה עם כנסת ישראל בינם לבין עצמם בייחוד עליון ונשגב, ואין המקטרגים והמשטינים רשאים להיות שם באותה שעה, וממילא ממלא קוב"ה לישראל כל משאלות לבם לטובה ולברכה.

ב"זאת" יכופר עון יעקב, היינו בזאת חנוכה שאנו קורין זאת חנוכת המזבח, עד אז הוא גמר כפרת עון יעקב

בספר בני בנימין כתב בשם הרב הצדיק הקדוש מוהר"ר דוד מדינוב זצוק"ל ששמע מכבוד מר אביו הגאון הקדוש מוהר"ר צבי אלימלך זלה"ה שאמר בשם צדיקים, כי מראש חודש אלול עד חנוכה מאירה ברקיע כעין תבנית אש בצורת יד הפשוטה לקבל אותם בעלי תשובה אשר מאיזו סיבה נדחו מלשוב בעשרת ימי תשובה, ומתקבלת תשובתם עד חנוכה. וסיים על זה הרה"צ מוהר"ר דוד הנ"ל זי"ע שלדעתו אין היד עוברת עד זאת חנוכה, וכתב בספר הנ"ל רמז לזה, מהכתוב (ישעי' כב) ב'זאת' יכופר עון יעקב, היינו בזאת חנוכה שאנו קורין זאת חנוכת המזבח, עד אז הוא גמר כפרת עון יעקב.

זאת חנוכה מסוגל להמשיך פרנסה

ידוע מה שהצדיקים אומרים שיש זמן מסוגל להמשיך פרנסה טובה לישראל והוא 'זאת חנוכה', וכמו כן בשמיני עצרת שהוא שמיני של חג מברכין על הגשם הרומז על גשמיות ופרנסה וכו', אמנם עיקרן של דברים, כי מצינו בפסוק אחד כל השבע מדות, 'לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת' וגו' ונאמר שם 'והעושר והכבוד מלפניך ואתה מושל בכל', הרי אשר אחר שבעת הימים מגיעה בחינת השמינית להמשיך העושר והכבוד, על כן ממשיכין ביום השמיני עשירות ופרנסה. ויש לרמז שתיבות 'ואת"ה מושל בכל', עולה 'שמ"ן זי"ת ז"ך' רומז על היום השמיני של חנוכה שממשיכין עושר וכבוד על ידי הדלקת המנורה בשמן זית זך. ומרומז בתיבות 'זאת חנוכה' שהוא אותיות הו"א ז"ן חת"ך, כי הוא אל זן ומפרנס לכל, ואותיות חת"ך הוא שם הפרנסה כמרומז בס"ת הפ' 'פותח את ידיך', רומז להמשיך פרנסה ושפע בזה היום לכל ישראל אמן.

פקידת עקרות

איתא בבני יששכר, מרגלא בפומייהו דרבנן רבותינו כת הקודמים אשר בחנוכה יש מקום לעורר פקודת עקרין ועקריות כעין ראש השנה. הנה לדעתי עיקר הענין עיקר הסגולה ביום האחרון הנקרא בפי כל 'זאת חנוכה', אשר כוונתו מן נוצ"ר עד ונק"ה מזל עליון ומזל תחתון, ובני חיי ומזוני לאו בזכות תליא מילתא אלא במזל תליא מילתא. ואף על פי כן יש לרמז על כל ימי חנוכה, כי מתתיהו בגימטריא ראש השנה.

אפשר למצוא רמז לסגולה זו (הנ"ל בבני יששכר) בפסוק (דברים ז, יד) 'לא יהיה בך עקר ועקרה', והוא על פי מה שכתב בספר הנ"ל (מאמר ג אות לב) דהנה יש תרי"ג מצוות דאורייתא וז' מצוות דרבנן כמנין כת"ר, על כן יש תר"כ אותיות בעשרת הדברות, תרי"ג עד אשר לרעך, ותיבות 'אשר לרעך נגד ז' מצוות דרבנן, כל אות מורה על מצוה אחת כפי הסדר שנתקנו בזמן. והנה מצות חנוכה היא האחרונה בזמן, והיא המשלימה לכתר ונרמזת באות ך של לרעך, יעו"ש. ומאחר שזכינו

שאות ד' רומזת לחנוכה, בא הרמז לא יהיה ב-ד' עקר ועקרה, היינו על ידי מצות חנוכה שנרמז באות ד' יתעורר פקודתם לטובה.

גמר החתימה

שמעתי בשם הגאון הקדוש מהר"ש מקאמינקא זצ"ל, שבפסוק (במדבר יד, יט) 'סלח נא לעון העם הזה כגודל חסדך וכאשר נשאת' ראשי תיבות חנוכה. ונראה לומר המשך הדברים, על פי מה שכתבו בספרים כי גמר החותם הוא בחנוכה, ונעוץ סופו בתחילתו, תחילת החתימה היא ביום הכיפורים יחתמו שאז נאמר פסוק זה, על כן גם בסוף החתימה נרמז בזה ברמז חנוכה.

ובספר מגן אברהם מטריסק זיע"א כתב שהחותם הנ"ל נעשה בזאת חנוכה כדי שלעולם יצא בחודש טבת וראה זה פלא גמ"ר חתימ"ה טוב"ה במספר חוד"ש טב"ת. ועוד כתב שמנ"ת ימ"י חנוכה אל"ו במספר השווה קר"ע ר"ע גז"ר דינ"ו.

וכתב בקונטרס היכל הקודש לר' שובלי כפיר הי"ו ח' פעמים חנוכה ג' תשוב"ה שהוא החזרת הניצוצין למקומם כלשון הזוה"ק והתיקונים (כ"א דף מ"ג ע"ב ובדף ס' ע"א ותיקון ס"ד דף פ"ו ע"ב) ובתיקונים שבסוף זוהר חדש (ק"ט) וכתב המהר"ן זיע"א בליקוטי מהר"ן (ח"א תורה ל"ה) כי תשובה היא לשוב את הדבר למקום שנטל משם והוא בחינת זרקא המובא בזהר הקדוש דאזריקת לאתר דאתנטילת מתמן ומאן ההוא אתר הוא חכמה' כי חכמה היא שרש כל הדברים, כמו שכתוב (שם ק"ד ע"ב) "כלם בחכמה עשית" לכן צריך כל אחד לשמר את שכלו משכליות חיצוניות עכ"ל. ולענינו הוא ענין חנוכה שמן משחת קודש החכמה ונרמז בברכה להדלי"ק נ"ר חנכה עולה לחושבן מחיל"ה סליח"ה כפר"ה ובאופן אחר בחמש"ה ועשרי"ם בכסל"ו מספר מדוייק תשוב"ה שלימ"ה ודוק' ולדעתי הוא נרמז גם במאמר חז"ל הדלק"ה עוש"ה מצו"ה שעם התיבות הוא חושבן ל"ב נשב"ר ונדכ"ה.

ביום זה צריכים לקבל על עצמם שיעסקו בתורה תפלה וצדקה

וזה מה שנקרא יום זה בשם זאת חנוכה. שצריכים ישראל לקבל עליהם היום שיעסקו בתורה תפלה וצדקה שמרמזו בזא"ת. ועל ידי זה נזכה שיהיה הגמר חתימה לטובה. זה מרמז בזאת חנוכה שעל ידי בחינה המרמז בזא"ת על ידי זאת חנוכה נוטריקון נגמר ונעשה כתיבה חתימה היום. וגם נוטריקון נכתב ונחתם חיים כל הימים וכל השעות וכל הזמנים וכל הברכות עם כל ישראל.

"ביום השמיני" - מוסב על 'זאת חנוכה', 'נשיא' - הוא יום מרום ונשא

אמר הרה"ק רבי דוד מטאלנא זי"ע "ביום השמיני" - מוסב על יום אחרון של חנוכה הנקראת 'זאת חנוכה', 'נשיא' - הוא יום מרום ונשא, 'לבני מנשה' - לבנים שדדו שכחו מאביהם שבשטים, 'גמליאל' - שכל אחד שאומר "גם לי אל", "בן - נחשב על זה לבנו של המקום ב"ה, "פדהצור" - ופודה כביכול את הקב"ה הנקרא "צור"...

הקשר לשבת חנוכה

ההפטר מדברת על מנורת זהב שראה זכריה, וזה מעין נס חנוכה שהיה במנורת הזהב שבמקדש.

תוכן ההפטר

הנביא זכריה מתנבא על הגאולה האחרונה, שבורא העולם ישרה שכינתו בתוכנו והרבה מאומות העולם יתיהדו וה' ישכון בירושלים.

כמו כן ראה בנבואה את יהושע הכהן הגדול, שעומד לפני מלאך ה' והשטן מקטרג עליו על שלא מיחה בבניו שלקחו נשים נוכריות.

אך ה' גוער בשטן שמקטרג על יהושע שניצל מכבשן האש, כשנורק עם נביאי השקר "אחאב בן קוליה וצדקיהו בן מעשיהו" ע"י נבוכדנצר.

ואז אומר מלאך ה' לעומדים לפניו שיסירו הבגדים הצואים מעל יהושע, דהיינו שבניו יגרשו את הנשים הנוכריות ואז ילבישו אותו מחלצות בגדים נאים, שהכהונה לא תסור ממנו. ואם ילך בדרכי ה' הרי גם בניו יזכו לכהונה.

אחר כך הנביא רואה במראה הנבואה מנורת זהב עם שני עצי זיתים מעל המנורה והזיתים נכתשים והשמן זב מאליו לתוך נרות המנורה, ובוה רמוז לו שכשם שבמנורה נעשה הכל לבד ללא טורח, כך המשיח הבא מזרע זרובבל יגאל את ישראל לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחו יתברך.

זכריה פרק ב' פסוק י"ד - פרק ד' פסוק ז'.

יְרֵנִי וְשִׁמְחֵי שירי ורגני ושמחי **בֵּית-צִיּוֹן** [א] **כִּי הִנְנִי-בָא** לירושלים **וְשִׁכְנֹתַי בְּתוֹכָךְ**

נְאֻם-יְהוָה: **וְנִלְוֹוּ** ואז יתחברו **גוֹיִם רַבִּים** עמים רבים **אֶל-יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וְהָיוּ לִי**

לְעָם כי יתגירו ויקבלו עליהם עול מלכות שמים **וְשִׁכְנֹתַי** ואפילו הכי אני אשרה שכינתי **בְּתוֹכָךְ וְיָדַעַתָּ כִּי-יְהוָה**

צְבָאוֹת שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ להתנבאות, לבשר לכם שיש תקוה (מלבי"ם) ושלעתיד עיקר הטובה תהיה עליכם ולא על האומות (מ"ד):

וְנַחֵל וינחיל ויוריש **יְהוָה אֶת-נַחֲלָת** יהודה להיות **חֵלְקוֹ** לעולם **עַל אֲדָמַת הַקֶּדֶשׁ** ולא ילכו

עיונים והארות

ומשום הכי אמר 'יהי ה' אלהינו עמנו' עתה שנבנה בית המקדש, 'כאשר היה עם אבותינו' קודם שנבנה בית המקדש, שתשרה השכינה בצדיקים הגם שיש בית המקדש, ולא יורע כח הצדיקים. ונותן טעם 'להטות לבבנו אליו', דמועיל לירא את ה'. ובה פירשו 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' (שמות כה, ח), והרי הוא כמבואר, דמלבד השראת שכינה במקדש, עוד זאת 'ושכנתי בתוכם' כמאז ומקדם, עכ"ד הראשונים ז"ל.

וזה שכתוב 'רני ושמחי בת ציון' במה שנשארה שכינה בכותל מערבי, כי סימנא מילתא שיבנה בית המקדש, 'ושכנתי בתוך דייקא על הצדיקים, כמו שהבטיח הוא יתברך 'ושכנתי בתוכם', ועל זה נמי התפלל שלמה המלך ע"ה.

"**רני** ושמחי בת ציון וגו", אפשר במה שכתבנו בכמה מקומות משם זוהר חדש (ח"א טו, א), דהגאולה העתידה תהיה בזכות התורה, כי היא בזכות משה רבינו ע"ה, והוא תבע יקרא דאורייתא. וזה שאמר 'רני' לרמוז לרנה של תורה, 'ושמחי' דהלימוד יהיה בשמחה גדולה, כי על ידי זה 'הנני בא ושכנתי בתוך, וכן כתיב (איוב ב, יט) 'קומי רני בלילה' ותרגם עסוקי במשנה בליליא, ואמרו ז"ל (ויקרא רבה פרשה ז' אות ג') שבזכות המשניות תהיה הגאולה, דכתיב (יהושע ח, י) 'גם יתנו בגוים עתה אקבצם' וזהו 'רני ושמחי' כמה דאמרן.

אי נמי אפשר 'רני ושמחי וגו', במה שכתב בזה הקדוש (ח"ב רמ, א) על פסוק (עמוס ה, ב) 'נפלה לא תוסיף קום' שהכונה 'לא תוסיף קום' מעצמה כשאר גליות, אלא הקדוש ברוך הוא בכבודו כביכול יבא להקימה, וזהו כבוד גדול. וזה שכתוב 'רני' על הגאולה עצמה, 'ושמחי' על הכבוד, 'כי הנני בא' להקימן ולא תקומי מעצמן כשאר גליות. ואפשר לרמוז 'ושמחי' אותיות משיחו, שיבא משיח צדקנו והוא גימטריא השט"ן, כי משיחו יבטלנו. (צוארי שלל אות ב')

א. **רני** ושמחי בת ציון - 'רני' ו'שמחי' ב'ת ציון' ראשי תיבות צבור למפרע, רמז דאפילו כנישתא חדא דשבים בתשובה, יבא גואל, כמו שאמר בזה הקדוש, וזהו צבור, אז 'רני ושמחי בת ציון' ובא לציון גואל. ואפשר לומר כי הגאולה תלויה שנהיה ישראל באחדות, וכמו שכתבנו בענינתנו בדרושים בס"ד, כי חרבן בית שני היה בעבור שנאת חנם, ואיך אפשר שתהיה גאולה, כל זמן שיהיה שנאת חנם. ולכן 'רני ושמחי' לשון יחיד, שיהיו כל ישראל באחדות.

ואמרו ביומא דף ע"א (ע"א), 'אליכם אישים אקרא' (משלי ה, ד), אלו תלמידי חכמים, שדומים לנשים ועושים גבורה כאנשים. ופירש רש"י (שם ד"ה 'שדומין לנשים'), ענותנין ותשושי כח. ואפשר דלכן אמר 'רני ושמחי' לשון נקבה, לרמוז שהם ענותנין ובאחדות ותשושי כח מכמה הרפתקי של הגליות, וראוים לגאולה. (חומת אנך זכריה ב, יד).

כי הנני בא. 'הנני' גימטריא ינון עם הכולל, שיבא משיח הנקרא ינון כמו שאמר פרק חלק (סנהדרין צח, ב). (חומת אנך זכריה ב, יד)

רני ושמחי בת ציון כי הנני בא ושכנתי בתוך נאם ה'. אפשר לפרש במה שאמר ז"ל (זהר ח"ב ה, ב) דהשכינה לא זה מכותל מערבי כידוע, וזה אות לטובה דיגאלנו במהרה בימינו, וישיב את שבותנו כבראשונה. וידוע מה שפירשו כת הקודמין בתפלת שלמה המלך ע"ה "יהי ה' אלהינו עמנו כאשר היה עם אבותינו אל יעזבנו ואל יטשנו. להטות לבבנו וגו" (מלכים א' ה, נ/נח), דעד שלא נבנה בית המקדש, השכינה שרויה בצדיקים, וכאשר נבנה הבית, התפלל שלמה כי כן יהיה דתשרה שכינה בצדיקים, הגם שבית המקדש מכוון לשבתו עולמים. והטעם שהשראת שכינה גורמת לירא אותו, דאף דאיהו לא חזי מזליה חזי.

יותר לגלות **ובחר עוד בירושלם** להשכין שם שכנתו והיינו שיקח את החלק הזה מיהודה להיות נחלתו וחלקו שלו יתברך

(מ"ד): **יז הם שתקו כל בשר שאר העכו"ם מפני יהוה** [ב] **פי נעור** כאילו התעורר משנתו **ממעון**

קדשו מהשמים לעשות נקמה באומות כי עד הנה החריש להם (מ"ד):

ג. אומר הנביא זכריה **ויראני** הקב"ה הראה לי במראה הנבואה **את יהושע הכהן הגדול** שהיה בזמן תחילת

בית שני **עמד לפני מלאך יהוה** שדן אותו על מעשיו **והשטן** השופט **עמד על ימינו** כי המקטרג

מצד שמאל ולצד ימין יהושע **לשטנו** לקטרג עליו שלא מיחה בבניו שנשארו נשים נכריות (מ"ד): **ויאמר מלאך יהוה**

אל השטן [ג] **יגער יהוה בעל הרחמים בך השטן** ויחזור **ויגער יהוה בך הבחר**

בירושלם הקב"ה הבוחר בירושלים יגער בך **הלוא זה יהושע** כהן גדול זכותו גדולה שהרי הוא **כאוד** כעץ **מצל**

מאש שניצל מהאש ולא נשרף, כי הושלך באש על ידי נבוכדנצר עם אחאב בן קוליה, וצדקיהו נביאי השקר, ויהושע ניצל מהשריפה (מ"ד):

ג. **ויהושע היה לבוש בגדים צואים** מלוכלכים כי בניו נשארו נשים שאינם הגונות לכהונה ולא מיחה בהם (רש"י)

ואחד מבני בניו היה חתן לסנבלט (אב"ט) **ועמד לפני המלאך** שעתה דן אותו על מעשיו: **ד ויען** המלאך שעמד יהושע

לפניו **ויאמר אל המלאכים העמדים לפניו לאמר הסירו הבגדים הצואים מעליו**

מיהושע, כלומר תפרישו את בניו מהנשים הנכריות ואמחול לו **ויאמר המלאך אליו** ליהושע **ראה העברתי מעליך**

עיונים והארות

יתברך, הבוחר בירושלים - רוצה לומר: ה' הבוחר בירושלים יגער בך. אוד מוצל מאש - קנה עץ שניצל מהשריפה, ופירושו, יהושע הכהן ניצל מהשריפה, כמובא (סנהדרין צג). על הפסוק (ירמיה כט, כב): "ישמך ה' כצדקיה וכאחב (הוא אחאב בן קוליה ונתמעט שמו בעבור מעשיו הרעים) אשר קלם מלך בבל באש". מלמד שעשאו כקליות, מה עשו? הלכו אל בתו של נבוכדנצר, אחאב אמר לה: כה אמר ה': הישמעי אל צדקיהו (מעשה זנות), וצדקיהו אמר לה: כה אמר ה' הישמעי אל אחאב. הלכה וספרה אל אביה, אמר לה אביה, אלהיהם של אלו שונא זמה הוא, כשיבואו אליך תשלחם אלי, כשחזרו אליה, שלחה אותם אל אביה. אמר להם: מי אמר לכם זאת? אמרו לו: הקדוש ברוך הוא, והלא חנניה מישאל ועזריה שאלתי אותם ואמרו לי שאסור, אמרו לו: אנחנו גם כן נביאים כמותם (הם היו נביאי השקר), להם הוא לא אמר - ולנו כן אמר. אמר להם: אם כן, אני רוצה לבדוק אתכם כמו שבדקתי לחנניה מישאל ועזריה. אמרו לו: הם היו שלושה וזכותם גדולה יותר אולם אנחנו רק שנים. אמר להם תבחרו לכם את מי שאתם רוצים שיצטרף עמכם. בחרו להם יהושע הכהן הגדול חשבו שבזכותו ינצלו. ורק אותם לכבשו האש, הם נשרפו ויהושע כהן גדול נחרכו בגדיו (סנהדרין צג). מדוע נחרכו בגדיו של יהושע הכהן הגדול? עונש זה בא לו לפי דברי רב פפא, כי היו בניו של יהושע נושאים נשים שאינן הגונות לכהונה ולא מיחה בידם, לכן כתוב בפסוק הבא.

ב. **הם כל בשר מפני ה'**, כי נעור ממעון קדשו ר' פנחס בשם רבי, חמש פעמים מקים דוד להקב"ה בספר ראשון של תהלים, קומה ה' הושיעני אלקי, קומה ה' באפק, קומה ה' אל נשא ירך, קומה ה' אל יעוז אנוש, קומה ה' קדמה פניו, אמר לו הקב"ה, דוד בני, אפילו אתה מקימוני אלף פעמים איני קם, אימתי אני קם לכשאראה עניים נשדדים ואביונים נאנקים, הדא הוא דכתיב משוד עניים מאונקת אביונים עתה אקום יאמר ה'. רבי שמעון ברבי יונה אומר עתה אקום, כל זמן שהיא מוכפשת באפר כביכול, אלא כשיבוא אותו היום שנאמר בו קומי שבי ירושלים באותה שעה הס כל בשר מפני ה' כי נעור ממעון קדשו (ב"ר ע"ו).

ג. **ויאמר ה' אל השטן** - הוא מלאך ה'. מובא במסכת ברכות נא. אמר רבי יהושע בן לוי: שלושה דברים סח לי מלאך המוות: א. אל תטול חלוקך שחרית מיד השמש ותלבש; ב. ואל תטול ירך ממי שלא נטל ידי; ג. ואל תעמוד לפני הנשים בשעה שחוזרות מהלויה של המת, מפני שאני מרקד ובא לפניך וחרבי בידי ויש לי רשות לחבל. וממשיכה הגמרא ואומרת: ואם פגש נשים באותה שעה מה תקנתו? ועונה הגמרא: יקפוץ ממקומו ארבע אמות. אם יש נהר - יעברנו, ואם יש דרך אחרת - ילך בה, ואם יש קיר - שיעמוד אחריו, ואם אין כל זה - יחזיר פניו ויאמר פסוק זה (זכריה ג, ב): "ויאמר ה' אל השטן יגער ה' בך השטן הבוחר בירושלים, הלא זה אוד מוצל מאש" עד שיעברו מלווי המת ממנו. יגער ה' - השם

עֲזָבָה שלא מחית בבניך **וְהִלַּבֵּשׁ אֶתְךָ מִחֻלְצוֹת** חליפות ובגדים נאים, דהיינו שעייז יתגלו הזכויות שלך (רש"י) כי ההפוך לך העוונות לזכויות על ידי התשובה (ע"פ מלבי"ם): **וְאָמַר** אני זכריה אמרתי למלאך **יִשְׁיִמוּ צְנִיף טָהוֹר** מצנפת כהונה נקייה וטובה **עַל-רֹאשׁוֹ** של יהושע וכך היה **וַיִּשְׁיִמוּ הַצְּנִיף הַטָּהוֹר עַל-רֹאשׁוֹ** של יהושע **וַיִּלְבְּשׁוּהוּ בְגָדִים** של כהן גדול (רד"ק, מלבי"ם) **וּמִלְאָךְ יְהוָה עֹמֵד** בכל משך הזמן הזה: **וַיֵּעַר** והעיד והתרה **מִלְאָךְ יְהוָה בִּיהוֹשֻׁעַ** בעת שהלביש אותו בגדי כהן גדול (מלבי"ם) **לֵאמֹר: זָכָה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אִם-בְּדַרְכֵי תֵלֵךְ [ד] שֶׁתִּתְנַהֵג בְּמִצְוֹת ה', וְזָרַעַךְ יִלְכוּ בְּדַרְכֵי שֶׁתִּתְנַחַךְ אוֹתָם טוֹב וְאַם אֶת-מִשְׁמַרְתִּי וְאִם אֶת הַמִּצְוֹת שֶׁצִּוִּיתִי לְשׁוֹמְרָם תִּשְׁמָר וְתִקְיִים וְגַם-אֶתְּהָ תִתְּיִן** תשגיח ותשפוט **אֶת-בֵּיתִי** את עבודת הבית ודיני הקרבנות **וְגַם תִּשְׁמָר אֶת-חֻצְרֵי** חצרות המקדש לבל יבא טמא וערל **וְנִתְּתִי לָךְ מִחֻלְצִים בֵּין הָעֹמְדִים הָאֵלֶּה** יצא לך מזרעך ענף לעתיד שישמש בבית המקדש השלישי והם יהיו כמו מלאכים קדושים וטהורים ויהיו הולכים בחייהם בין מלאכים נצחיים העומדים לפני ה' (מלבי"ם): **שָׁמַע-נָא יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל אֶתְּהָ וְרַעֲיָךְ** תנניא מישאל ועזריה **הַיֹּשְׁבִים לְפָנָיךְ [ה] כִּי-אֲנֹשִׁי מוֹפֶת הָפַח** כי ניצלו גם הם מכבשן האש, ומהראוי שדברי הנבואה יהיה גם להם **כִּי-הֲנִי מֵבִיא** באחרית הימים **אֶת-עֲבָדַי צְמַח** מלך המשיח (מ"ד), [משיח ר"ת מינחם ש"ילה ינחן משיח'] [צמח ג' מנחם (אבי"ע, רד"ק)]: **כִּי הִנֵּה הָאֲבָן [ו] הַפִּינֵה**, האבן הראשונה שיניחו ביסוד הבית השלישי **אֲשֶׁר נִתְּתִי** ביד זרובבל מוכן ועומד **לְפָנַי יְהוֹשֻׁעַ** שאחד מבני בניו ישים אותה, **עַל-אֲבָן אַחַת שְׁבַעָה עֵינַים** כלומר יהיו בה הרבה שמירות מאת ה' על הבנין ההוא **הַנְּנִי מִפְּתַח פְּתָחָהּ** הקב"ה בעצמו יחקוק ציורים יפים על האבנים ליפותם, כלומר שה' יתן כח ועזר על המלאכה ותהיה שמירה מעולה על הבנין **נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת**

עיונים והארות

ד. אם בדרכי תלך - והכוונה כדברי הפסוק (דברים י', יב): "ללכת בכל דרכיו", ואמרו רבותינו (שבת קלג:): מה הוא רחום - אף אתה היה רחום; מה הוא חנון - אף אתה היה חנון; מה הוא מלביש ערומים - אף אתה הלבש ערומים; מה הוא מבקר חולים - אף אתה בקר חולים; מה הוא מנחם אבלים - אף אתה היה מנחם אבלים; מה הוא קובר מתים - אף אתה היה קובר מתים; מה הוא קדוש - אף אתה היה קדוש, שנאמר (ויקרא יא, מד): "והתקדשתם והייתם קדושים, כי קדוש אני"; מה הוא תמים - אף אתה היה תמים, שנאמר (תהלים יח, לא): "האל תמים דרכו", וכן בכל שאר המידות, וידוע כי בשכר התמימות, יזכה האדם להיות קיים נצחי לעולם לפני ה' יתברך, והוא שכתוב (תהלים מא, יג): "ואני בתומי תמכת בי ותציבני לפניך לעולם". ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה - ונתתי אתן, אף על פי שהכניס בזמן הזה, הינם בני אדם שוכני בתי חומר, ומדרגתם נחותה ממדרגת המלאכים, יצא ממך חוטר - ענף, לעתיד לבוא, שישמשו בבית השלישי, כי הם יתקדשו

ה. כי אנשי מופת המה - איזו אנשים שנעשה להם מופת, הוי אומר חנניה מישאל ועזריה, כיון שיצאו מכבשן האש עלו לארץ ישראל ונשאו להם נשים והולידו בנים ובנות ולמדו תורה לפני כהן גדול. ר' יהושע בן לוי אומר שינו את מקומם והלכו להם אצל יהושע בן יהוצדק ללמוד תורה, הדא הוא דכתיב שמע נא יהושע הכהן הגדול אתה ורעיך היושבים לפניך כי אנשי מופת המה (סנהדרין צ"ג).

ו. כי הנה האבן - האבן זה המשיח כד"א עד די התגורת אבן (דניאל ב/לד), "שבעה עינים" זה משיח שיש לו ז' שמות "הנני מפתח פתחה" שלעתיד לבא הקב"ה מוציא מן האסורין שהוא אסור ומוחל לעוונות ישראל ואין מפתח פתחה אלא התרת אסורין כד"א "הנה פתחתך היום מן האזיקים" (ירמיה ד/ז) (בראשית רבה פר' וישב).

וּמִשְׁתִּי וְהִסִּירוּתִי אֶת-עֵינַי הָאֲרֶז־הַהִיא בַיּוֹם אַחֵר כי אז לא יחטאו עוד, ואסלח להם על כל עוונותיהם

הַקּוֹדֵמִים בפעם אחת, כי אחדש בקרבם רוח נכון ולא יחטאו עוד (מ"ד): **וְיָאז בַּיּוֹם הַהוּא** שיוסד ההיכל תווסד שנאת חינם **נָאֵם**

יְהוָה צְבָאוֹת תשובו ותשכנו לבטח (אב"ע) ואז **תִּקְרְאוּ אִישׁ לְרֵעֵהוּ** להשתעשע תחת אהבתו יתברך

אֶל-תַּחַת גִּפְנוֹ וְאֶל-תַּחַת תְּאֵנָה לשבת בצילה לאכול ולשמוח מרוב הטובה (מ"ד):

ד. א וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ הַדְּבַר בִּי וַיַּעֲרֵנִי מכיון שהנביא לא הבין את המראה הקודם שיפתח פיתוחיה שבעה עינים

על כן נפל בשינה ובא המלאך שנית והעיר אותו **כְּאִישׁ אֲשֶׁר-יַעֲזוֹר מִשְׁנָתוֹ** והראה לי מראה אחר כדי שאבין את

המראה הראשון (מלבי"ם): **ב וַיֹּאמֶר אֵלַי הַמֶּלֶךְ מָה אַתָּה רֹאֶה** [ז] במראה הנבואה **וַיֹּאמֶר (וְאָמַר**

קרי) רְאִיתִי וְהִנֵּה-מְנוֹרַת זָהָב כְּלֹהֶ כל המנורה היתה זהב **וְגִלְגָּלֶיהָ** ספל גדול עגול ובו שמן **עַל-רֹאשֶׁיהָ**

בראש קני המנורה **וְשִׁבְעָה נִרְתִּיהָ עָלֶיהָ** כעין הבזיכין שנותן לתוכן שמן **שִׁבְעָה וְשִׁבְעָה מוֹצְקוֹת**

לכל נר ונר היו שבעה צינורות שעל ידיהם נמשך וניצוק השמן מן הגולה **לְנֵרוֹת אֲשֶׁר עַל-רֹאשֶׁיהָ** (מ"ד): **וְשָׁנִים**

זֵיתִים עָלֶיהָ וראיתי עוד שני עצי זיתים עומדים אצל המנורה (מ"ד) **אֶחָד מִיַּמִּין הַגִּלְגָּלֶהָ** הספל העגול **וְאֶחָד**

עַל-שְׂמֹאלֶיהָ: ד וַאֲעֵן וארים קולה **וַאֲמַר אֶל הַמֶּלֶךְ הַדְּבַר בִּי לֵאמֹר מָה אַתָּה**

אֲדַנִּי מה באו לרמוז: **ה וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ הַדְּבַר בִּי וַיֹּאמֶר אֵלַי הֲלֹא יָדַעַתְּ** מעצמך תשכיל

לדעת **מָה הַמָּה אַתָּה וְאָמַר לֹא אֲדַנִּי** עדין לא השכלתי לדעת ולהבין מה ענינם (מ"ד): **וַיַּעַן וַיֹּאמֶר**

אֵלַי לֵאמֹר זֶה דְּבַר-יְהוָה אֶל-זָרְבָבֶל על מלך המשיח שהוא מזרע זרובבל **לֵאמֹר** שהמשיח ימשול

בעכו"ם **לֹא בְּחֵיל** לא בגלל רוב חילו **וְלֹא בְּכֹחַ** [ח] ולא בגלל עוצם וגודל כוחו יכבשם במלחמה **כִּי אִם-בְּרוּחִי**

עיונים והארות

ז. **והנה מנורת זהב כלה** - אלו ישראל, שנאמר כלך יפה רעיתי. וגלה על ראשה, למענכם שלחתי בבלה, דבר אחר וגלה על ראשה, ויעבור מלכם לפניהם. ושבעה נרותיה עליה, היא זכות שבת שישראל משמרים אחד לשבעה ימים. שבעה ושבעה מוצקות, שבעה כנגד שבעת ימי בראשית חצבה עמודיה שבעה, ושבעה כנגד האבות עד משה. דבר אחר כנגד שבע מצות האמורות בתורה, תרומות, ומעשרות, שמיטין, ויובלות, מילה, וכבוד אב ואם, ותלמוד תורה כנגד כולם, הרי שלשה פעמים יש כאן שבעה נרותיה, שבעה ושבעה מוצקות הרי כ"א, ושבעה פעמים שבעה הרי מ"ט וכ"א כנגד שבעים זקנים. ושנים זיתים עליה, אלו שני המשיחים, אחד משוח מלחמה ואחד משוח למלך על ישראל (פסיקתא).

ח. **לא בחיל ולא בכח** כי אם ברוחי אמר ה' צבאות - מסופר על הגאון רבי דב בעריש ויינפלד מטשעבין זצ"ל, שטרח רבות על מנת לשחרר את בני הישיבות מן החובה להתגייס לצבא. והנה פעם בא אליו אחד מראשי הצבא ואמר לו שאין מנוס מלגייס את בני הישיבות, מחמת הסכנות האורבות למדינה. השיב לו

וגולה על ראשה. על ראשה יש מעין שהוא ספל גדול שממנו ימשך מעין השמן אל קני המנורה, ולכל נר יש שבעה מוצקות. צינורות שהשמן זב בהם מן הגולה אל הנר. והנה המנורה רומזת על אור ה' המאיר לעולם כולו בכבודו, ובעת שיזרח כבוד

אלא ימשול בהם בלי טורח מחלמה כי אתן בלב העכו"ם להיות נכנעים אליו (מ"ד). וממשלתו תהיה תלויה ברצון ה' שרוח ה' ינהיג וימשול (מלבי"ם)

אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: מִי־אַתָּה הֵר־הַגָּדוֹל [ט] שִׁיהֶפֶךְ לְפָנַי זְרָבָבֶל לְמִישָׁר וְהַכּוֹנֵה
 היא על העמים הגדולים והחזקים כמו גוג ומגוג שלא יוכלו לעמוד לפני מלך המשיח **וְהוֹצִיא אֶת־הָאֶבֶן הָרִאשֹׁנָה** ואז
 מלך המשיח יוציא אבן טובה וחשובה ויניחנה ביסוד בנין בית שלישי **תְּשֹׂאוֹת** כולם יאמרו בקול גדול קול הומיה **תֵּן חַן לָהּ**
 יש לה לאבן זו חן וחשיבות מיוחדת (מ"ד):

פסוק ראשון ואחרון של "השמים כסאי"

כֹּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי הקב"ה מוכיח לישראל ואומר להם, איני צריך למקדש שלכם הרי השמים שם הוא כסא
 הכבוד **וְהָאָרֶץ הַדָּם רַגְלִי** סך הכל שרפרף לדגלי **אִי זֶה בַּיִת אֲשֶׁר תִּבְנֶנּוּ לִי** שיהיה טוב והגון לגדולתי
 בחיצוניות **וְאִי זֶה מְקוֹם מְנוּחָתִי** בפנימיות:

וְהָיָה מִדֵּי הַדָּשׁ בְּחַדְשׁוֹ וּמִדֵּי שֶׁבַת בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹא כָּל בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנַי
אָמַר יְהוָה:

פסוק ראשון ואחרון של "מחר חודש"

וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוָה לְדוֹר מָחָר רֵאשׁ חֲדָשׁ וּנְפִלְקֶתָּ יִזְכַּר הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁאַל הֵיכָן אַתָּה כִּי יִפְקֹד יַחֲסֵר מְקוֹם
מוֹשֶׁבֶךָ שאתה יושב בו (רש"י):

וַיֹּאמֶר יְהוָה לְדוֹר לְדוֹר לֵךְ לְשָׁלוֹם אבל זכור את השבועה **אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנִי וְאַתָּה בְּשֵׁם**
יְהוָה לֵאמֹר (ואמרנו (רד"ק) **יְהוָה יְהִיחַ בֵּינִי וּבֵינֶךָ וּבֵין זְרַעִי וּבֵין זְרַעֲךָ עַד עוֹלָם:**

עיונים והארות

כמנהגו של העגלון התמים. בזכות לימוד התורה של
 בחורי הישיבות יש קיום לעולם ואתם מנצחים במלחמות. ואם
 תגייסו את לומדי התורה לצבא, כאילו אתם מפרקים את
 האופנים שבזכותם נוסעת העגלה. ודע לך. סיים הגאון את דבריו,
 שבלי אותם אופנים, לא תוכל העגלה לנוע ממקומה כלל וכלל.

ט. מי אתה הר הגדול. זה מלך המשיח, ולמה קורא אותו הר
 הגדול, שהוא גדול מן האבות, שנאמר הנה ישכיל עבדי ירום
 ונשא וגבה מאד, ירום מן אברהם, שאמר "הרימותי ידי אל ה'",
 ונשא מן משה, שנאמר בו "שאהו בחיקך", וגבה ממלאכי השרת,
 שכתוב בהם "וגביהן וגובה להם ויראה להם". ממי הוא יוצא,
 מדוד. והוציא את האבן הראשה, זו אבן של יעקב, שנאמר
 "וישכם יעקב בבקר ויקח את האבן" (תנחומא).

הגאון מטשעבין במשל: עגלון הוביל את עגלתו העמוסה במשא
 כבד במעלה ההר. כשראה שהדרך קשה ותש כוחם של הסוסים
 ולא יכלו להמשיך לצעוד, החל לפרוק מעט מהמטען שבעגלה.
 אולם עדיין המטען היה כבד מאד והסוסים סירבו לזוז ממקומם.
 כיון שכך, החליט לפרוק חלק נוסף מן המטען, אך גם אז סרבו
 הסוסים להמשיך. לא התייאש העגלון והוסיף להשליך מעל
 עגלתו עוד צרור מהמטען, ועוד חבילה, עד אשר לא נותר בעגלה
 מאומה מן המטען, עד שהעגלה התרוקנה לגמרי. אולם עדיין
 הסוסים מסרבים לנוע. אך העגלון לא התייאש והתחיל לפרק את
 אופני הברזל של העגלה. אותם אופנים שהעגלה מתגלגלת
 ונוסעת על גביהם. כי חשב לתומו שאופני הברזל הכבדים
 מכבידים על העגלה.

והנמשל. אומר הגאון מטשעבין לאיש שיחו. גם אתם נוהגים

שאלות ברש"י על הפרשה

- א. מדוע כאן אצל פרעה נאמר ותפעם רוחו ובנבוכדנצר כתוב ותתפעם רוחו?
 תשובה .....
- ב. הסבר: חרטומי מצרים.
 תשובה .....
- ג. הסבר: מן הבור - איזה בור?
 תשובה .....
- ד. ויגלח - מדוע?
 תשובה .....
- ה. הסבר היכן רמוז שנשכח כל השבע?
 תשובה .....
- ו. הסבר: ועל פיך ישק.
 תשובה .....
- ז. הסבר: ערות הארץ.
 תשובה .....
- ח. הסבר: כולנו בני איש אחד נחנו.
 תשובה .....
- ט. למה אמר יוסף חי פרעה ולא נשבע ממש?
 תשובה .....
- י. הסבר: משמר.
 תשובה .....
- יא. ויסוב מעליהם ויבך - מדוע בכה?
 תשובה .....
- יב. ויאמר לא ירד בני עמכם - מדוע לא קבל את דברי ראובן?
 תשובה .....
- יג. הסבר: כאשר כלו לאכול.
 תשובה .....
- יד. הסבר: נכאת.
 תשובה .....
- טו. הסבר: וכסף משונה.
 תשובה .....
- טז. ושלה לכם את אחיכם - מי הוא?
 תשובה .....
- יז. הסבר: אחר ואת בנימין.
 תשובה .....
- יח. איזה קל וחומר יש לנו בפרשה וכמה קל וחומר עש בתורה?
 תשובה .....
- יט. בגדול החל - מדוע?
 תשובה .....

שאלות מספר בן איש חי שנה א'

- א. הסבר את המצווה להיות מעשרה ראשונים.
 תשובה .....
- ב. איך צריך ללכת לבית הכנסת ולדבר מצווה ומהיכן לומדים זאת?
 תשובה .....

- ג. איך נכנסים לבית הכנסת? ומאיזה פסוק לומדים זאת? ומה לימד אחיתופל לדוד?
 תשובה .....
- ד. אלו פסוקים אומרים כשנכנס לבית כנסת? וכנגד מה כל פסוק? ומה התנאי לומר הפסוק הראשון בחול? והאם יש תנאי לאומרו בשבת?
 תשובה .....
- ה. הסבר ענין קביעת מקום לתפילתו.
 תשובה .....
- ו. מתי מותר להיות עצב בתפילה?
 תשובה .....
- ז. איך נהג האר"י ז"ל לומר את הפסוקים שאומרים מיושב בתפילה?
 תשובה .....
- ח. איך צריך לנקות האוזן אם צריך לזה באמצע התפילה?
 תשובה .....
- ט. מה צריך לעשות כשאומר י"ג מכילן דרחמי (מי אל כמוך וכו')?
 תשובה .....
- י. איך צריך לומר קריאת שמע של קרבנות? ומה לכוון בה?
 תשובה .....
- יא. מה הנוסח הנכון לומר לפני ק"ש אשרינו שאנחנו משכימים ומעריבים וגו'?
 תשובה .....
- מה דעת רבנו עובדיה יוסף ע"ה בענין זה? ומדוע?
 תשובה .....
- יב. איך רמוזים י"א סממני הקטורת בפסוקים קח לך סמים וכו'?
 תשובה .....
- יג. איך צריך לומר את המלים אחרי אביי?
 תשובה .....
- ומה דעת רבנו עובדיה יוסף ע"ה בענין זה?
 תשובה .....
- יד. איך אומרים את פסוקי אנא בכח? ומה מכוונים בפסוקים אלה?
 תשובה .....
- טו. מה פירוש וכן שני כתובים?
 תשובה .....